

תמצית

מסכת קידושין

תמצית מסכת קידושין

תמצית מסכת קידושין

תמצית מסכת

קידושין

סיכום של דברי הגמ' , בצורה מסודרת וברורה,
מועיל לחזרה ולבהירות הסוגיות.

אייר התשע"ו

מודיעין עילית

תמצית מסכת קידושין

ניתן להשיג חוברות "תמצית" גם על מסכתות-
ברכות, מסכתות סדר מועד, מסכתות סדר נשים, ומסכת נדה.
וכן תמצית המקרא, ותמצית נ"ך (חלקי).
ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזו"א אמו"ב).
נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, ומודיעין עילית. לפרטים 0527692282

מידי חודש יו"ל חוברות סיכום על הגמ' הנלמדת לפי סדר הדף היומי,
ועל משנה ברורה לפי סדר מבחני "דרשו", ניתן לקבל חוברות אלו
בדואר (תמורת דמי משלוח) או במייל
tamtzisschas@gmail.com

כל הזכויות שמורות

נכתב לפום ריהטא בסדר לימוד דף היומי

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה

לפרטים- 0527692282

דרכים בודקים את הזב תני בלשון זכר (ולא תני דברים משום שדרך באכילה או שתיה יתירה לבוא לידי זיבה), שהרי אשה מיטמאה אף באונס. ודרך הוא לשון נקיבה דכתיב "והודעת להם את הדרך ילכו בה", והתורה היא לשון נקיבה, וכן במותני' תני שלש בלשון נקיבה משום דתני דרך וכיון דתני גבי אשה תני דרך בלשון נקיבה. ולא תני דבר שהוא לשון זכר, ובזה יוכלו לכתוב שלשה כדרך הגמ', דביאה היא לשון דרך דכתיב "ודרך גבר בעלמה", וכסף ושטר הם צורך ביאה. או ששייך בקידושין לשון דרך דדרכו של איש לחזור אחר אשה, משל לאדם שאבדה לו אבידה וכו'. והא דתני דרך באתרוג דומה לאילן או לירק, ובכוי יש בו דרכים ששוה לחיה וכו', ובזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים, משום שאם יש פלוגתא חילוק בדרכיו, בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה (כגון מתני' דבא למעוטי שחופה אינה קונה) תני דרכים.

ג. קידושי אשה בחופה ובחליפין - האשה נקנית בשלשה דרכים למעוטי שאינה נקנית בחופה שאם מסרה אביה לחופה אינה מתקדשת בכך, ולרב הונא הסובר שחופה קונה בא למעט שאינה נקנית בחליפין קנין סודר, ואף שקנין כסף נלמד משדה עפרון ושדה נקנה בחליפין דכתיב "ושלף איש נעלו" והתם שדה הוא, מ"מ אשה אינה נקנית בחליפין, דחליפין קונים אף בכלי שערכו פחות משו"פ, ואשה בפחות משו"פ לא מיקניא נפשה דגנאי הוא לה, ולכן בטל תורת חליפין בקידושין אפי' אם יש בכלי פרוטה, אם נתנו בתורת חליפין, עד שיתנו בלשון קנין או קיחה או קידושין.

ג. גירושין ע"י חליצה - האשה קונה את עצמה בשתי דרכים, למעוטי חליצה, ואין לומדים ק"ו מיבמה (שאינה יוצאה בגט ומ"מ יוצאה בחליצה), דכתיב "ספר כריתות" ספר כורתה ולא דבר אחר.

מקור קידושי כסף שטר וביאה

וזכאות האב

מנלן שאשה מתקדשת בכסף, ומנלן שהאב זכאי בביתו בקידושיה - האב זכאי בביתו בקידושיה בכסף שהכסף שלו, בשטר שהוא מקבל השטר, ובביאה שמוסרה לביאה לשם קידושין בעודה

מסכת קידושין:

האשה נקנית:

קנין אשה ויבמה

ב. קנין אשה - האשה נקנית לבעלה בג' דרכים, בכסף נותן לה ואומר הרי את מקודשת לי, שטר כותב לה על הנייר אע"פ שאינו שו"פ הרי את מקודשת לי וביאה בא עליה ואומר הרי את מקודשת לי בביאה זו, וקונה עצמה להיות ברשותה לינשא לאחר בשני דרכים בגט ובמיתת הבעל.

שיעור הכסף לקידושין - לב"ש דינר או שוה דינר, ולב"ה פרוטה של נחושת (שהיא אחד מח' באיסר האיטלקי של כסף) או שוה פרוטה.

קנין יבמה - נקנית ליבם בביאה להיות כאשתו לכל דבר, שאם בא לגרשה צריכה גט ולא חליצה, אבל שטר וכסף אין מועילים בה מן התורה, אלא מדרבנן לפוסלה על שאר אחיו, ולא ליורשה וליתמא לה ולפוטר מן החליצה, וקונה עצמה בחליצה ובמיתת היבם.

ב. ביאור לשון האשה נקנית - לא תני האשה מתקדשת משום שקידושי כסף נלמדים קיחה קיחה משדה עפרון, וקיחה איקרי קנין. ובאיש תני האיש מקדש ולא האיש קונה, דפתח בלישנא דאורייתא ומסיים בלישנא דרבנן, ומקדש היינו שאוסר אותה על כו"ע כהקדש. ולא תנא הכא האיש קונה משום שתני קונה את עצמה בדידה, ולא שייך לכתוב האיש קונה ומקנה מפני שבמיתת הבעל אין הבעל מקנה, או כדי שלא נחשוב שיכול לקנותה בעל כרחיה.

לשון דרך - דרך הוא לשון זכר ולשון נקיבה, לשון זכר דכתיב "בדרך אחד יצאו אליך", וכיון דאין דרך אשה לעשות מלחמה תני בלשון זכר, וכן בשבעה

תמצית מסכת קידושין

אחד מהם הייתי אומר שזה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל, וכשכתבה תורה שניהם אנו יודעים ששניהם לא אוכלים. ואביי אומר שאינו דומה, דשם הם שני אנשים שונים, ואף דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, אבל כאן כיון שיוצאת בנערות לא שייך יציאה בבגרות ולכתוב נערות בהדיא ותו לא. ולכן מפרש אביי דאיצטריך לאיילונית שאף שאין לה סימני נערות יוצאת בבגרות כשהיה לה כ' שנה. ולמר בר רב אשי לומדים זאת מק"ו וא"צ לזה פסוק (ולא אמרינן דטרח וכתב לה קרא, אלא כשאין תירוץ אחר) אלא בא ללמד שאפשר למכור איילונית לאמה אע"פ שאין לה סימני נערות.

ד: מקור קידושי כסף לתנא דמתני'- כתיב

"כי יקח איש אשה וצריכה גט לפוטרה מקיחה זו כדכתיב והיה אם תמצא חן בעיניו וכו' " וקייחה היינו בכסף כדכתיב "נתתי כסף השדה קח ממני". ואין ללמוד בק"ו מאמה העבריה שאע"פ שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף כ"ש אשה (ואין לדחות יבמה תוכיח שנקנית בביאה ולא בכסף דכתיב "יבמה יבוא עליה ויבמה" ביאה גומרת בה להיות כאשתו להוציאה בגט ולא כסף, דיבמה אינה נקנית בשטר), דמה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף בתוך ו' שנים, וכיון שכסף חשוב לפדותה חשוב גם לקנותה.

וצריך את ב' הלימודים, ויצאה חנים ללמד שהכסף שקיבלה לאביה, וכי יקח (ולא כי תקח) ללמד שאם האשה נתנה כסף לבעל ואמרה לו התקדש לי לא הוה קידושין ולא אמרינן שכסף עביד קידושין ואין נ"מ מי נתן את הכסף.

מקור קידושי ביאה- כתיב "ובעלה" ללמד

שאשה נקנית בביאה, ואין ללמוד מיבמה שאינה נקנית בכסף ונקנית בביאה כ"ש אשה, (ואין לומר אמה העבריה תוכיח, שהרי אין קנינה לשום אישות ולכן לא שייך בה ביאה), דמה ליבמה שכן זקוקה ועומדת מחמת קידושי המת ואין ביאה באה אלא לגמור.

ה: מקור קידושי שטר- מדכתיב "ויצאה

והיתה" הוקשה הויה ליציאה דכמו שיציאה בשטר אף הויה בשטר. ואין ללמוד ק"ו מכסף שאינו מוציא ומכניס כ"ש שטר שמוציא, דכסף פודים בו הקדש ומעשר שני משא"כ שטר אם כתב שטר על מעות פדיון אינו פדוי דכתיב "ונתן

נערה בעל כרחה. והמקור הוא מדכתיב "ויצאה חנים אין כסף" באמה העבריה היוצאת מרשות האדון בסימני נערות, ו"אין כסף" מיותר ובא ללמדנו שאין כסף לאדון זה כשיוצאת ממנו, אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאת ממנו והיינו אב. והמקור שהכסף הוא של אב דמסתבר שהכתוב ממעט יציאה מרשות אב כמו יציאה מרשות אדון דכמו שיציאה מרשות אדון אין כסף לאדון שיוצאת מרשותו, כך יציאה מרשות אב אין כסף לאב שממנו היא יוצאת. ואף שלא יצאה מרשותו לגמרי למעשי ידיה וירושטה שהרי מיחסרא מסירה לחופה, בהפרת נדרים יצאה מרשותו שאינו מיפר לבדו. ולומדים מה" דאין כסף (ולא מעצם הפסוק שנצרך לומר שיוצאת בימי נערות), כמו שלומדים מה" של "וזרע אין לה" שגם זרע פסול כגון ממזר פוסלה מתרומה (ולזרע זרעה א"צ קרא, דבני בנים הרי הם כבנים), והמקור של התנא ללמוד מה" הוא ממה שלא כתבה תורה בלא י' כמו שכתבה "מאן בלעם" בלא י'.

ואין ללמוד מ"בנעוריה בית אביה" שכל שבח

נעורים לאביה, דבהפרת נדרים הוא דכתיב ולגופיה איצטריך, וא"א ללמוד מהפרת נדרים דממונא מאיסורא לא ילפינן, (ולכן צריך ללמוד מ"וכי ימכור איש את בתו לאמה" שבת מעשי ידיה לאביה, ואין לומדים מנדרים). ואין לומדים ממה שהקנס שלו חמישים דאונס ומפתה, דממונא מקנסא לא ילפינן שהקנס כולו חידוש הוא. ואין ללמוד מבושת ופגם שאינם קנס, דשאני בושת ופגם שאביה שייך בהם שיכול למוסרה למנוול ומוכה שחין ויהיה לה בושת ופגם, ואנס זה חיסרה ממון זה שלא יקפצו עליה.

ז: וצריך פסוק גם שקידושי הבת לאביה וגם

שמעשי ידיה שלו, משום שבמעשי ידיה היא טרחה בהם, ומאידיך מיתזנא מאביה ודעתו על מעשה ידיה דשכיחא, אבל קידושיה מעלמא קאתי ולא היתה דעתו לזונה בשבילם.

ביאור כפילות הפסוקים שאמה יוצאת בנערות

ובגרות (ותושב ושכיר)- ויצאה חנים זו יציאה בימי בגרות, אין כסף זו יציאה דימי נערות. ואם היה רק פסוק אחד הייתי מעמידו בימי בגרות, ובא זה ולימד על זה. וכמו שמצינו באיסור תושב (קנין עולם שזוהו נרצע ואין גופו קנוי כעבד כנעני) ושכיר (קנין שנים) לאכול תרומה, שאם התורה היתה כותבת

תמצית מסכת קידושין

נתנה ואמירה בקידושין

ה: מי צריך לתת את הכסף ומי אומר לשון קידושין - כיצד האשה מתקדשת בכסף נותן לה כסף או שוויו ואומר לה הרי את מקודשת או הרי את מאורסת או הרי את לי לאינתו, הרי זו מקודשת. ואם נתנה היא ואמרה הריני מקודשת לך וכו' אינה מקודשת דבעינן "כי יקח איש", ואם נתן הוא דדמי לכי יקח איש ואמרה היא ודמי לתקח אשה לאיש לל"ק לא הוי קידושין, ולל"ב ספיקא היא וחיישינן מדרבנן שאם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם.

לשונות המועילים לקידושין - האומר לאשה הרי את מקודשת, הרי את מאורסת הרי את לי לאינתו, מקודשת, ולמ"ד ידים (בית יד, אחיזת הדבר) שאין מוכיחות לא הווינן ידים (וכדס"ל לשמואל שהאומר אהא אינו נזיר דדילמא כוונתו שיהיה בתענית, ורק אם היה נזיר עובר לפניו הרי הוא נזיר) אינה מקודשת עד שיאמר "לי". וכן אם אמר הרי את אשתי, הרי את ארוסתי, הרי את קנויה לי, הרי את שלי, הרי את ברשותי, הרי את זקוקה לי, הרי את לקוחתי (כי יקח איש אשה) מקודשת.

אבל אם אמר הריני אישך הריני בעלך הריני ארוסך, אין כאן אפי' חשש קידושין ואינה ספק מקודשת, דכתיב "כי יקח" ולא שיקיח את עצמו.

1. הגמ' מסתפקת מה הדין באומר הרי את מיוחדת לי לשון "והיו לבשר אחד", או מיועדת לי "אשר לא יעדה", או עזרתי או נגדתי "עזר כנגדו" או עצורתי "א"א עצורה ואסופה לבית, וי"מ לשון "כי אשה עצורה לנו" וצ"ב שהרי שם הכונה עצורה מאתנו או צלעתי או סגורתי "ויסגור בשר תחתנה" או תחתי או תפושתי. והספק הוא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה ואמר לה לשונות אלו, והספק הוא אם כוונתו לקידושין או למלאכה, ואם לא היו עוסקים בקידושין מנין לה מה כוונתו ואפי' הם לשון קידושין אינה מבינה זאת כדי שתתרחצ.

האומר חרופתי ביהודה מקודשת, שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה, אבל בשאר מקומות לא, ואע"ג דכתיב "והיא שפחה נחרפת לאיש" הכונה יחוד

הכסף וקם לו". ואין לומדים מ"ויצאה והיתה" שתתגרש בכסף, דיאמרו כסף מכניס כסף מוציא סניגור יעשה קטיגור, שהרי טיבעא חד הוא שאע"פ שמפרש על מה הוא נותנו אינו נזכר בתוכו אם להכניס או להוציא, אבל בשטר כתוב בשטר דברים אחרים. ולרבא לומדים שאינה מתגרשת בכסף מדכתיב "וכתב לה" שדווקא כתיבה ולא כסף, ואין לומדים שדווקא גירושין ולא קידושין דהוקש הויה ליציאה, ועדיף למעט גירושין עצמם מלמעט קידושין. וריה"ג לומד מ"ספר כריתות" שאין דבר אחר כורתה, ורבנן לומדים משם שצריך דבר הכורת שאם התנה שלא תלך לבית אביה לעולם אין זה כריתות שכל ימיה היא נאגדת לקיים תנאי זה מחמתו, (אבל ל' יום הוי כריתות אפי' מיד, והיא תקיים התנאי), וריה"ג לומד דין זה מדכתיב כריתות ולא כרת, ולרבנן לא לומדים משינוי זה.

ואין לומדים שטר צד השוה מכסף וביאה שקונים בעלמא וקונים כאן, דאלו הנאתם מרובה, ואין לומדים ביאה מכסף ושטר דאלו קניינם מרובה קרקעות ועבדים, ואין לומדים כסף משטר וביאה דאלו ישנם בע"כ ביאה ביבמה ושטר גירושין, וכסף אינו מועיל באישות בע"כ (אף שמועיל באמה העבריה שאביה מוכרה שלא מדעתה).

אם אשה מתקדשת בחופה - לרב הונא חופה קונה מק"ו מכסף, למסקנת הגמ' הק"ו הוא דכסף שאינו גומר אחר כסף להוציאה מרשות אביה למעשה ידיה וירושטה קונה, חופה שגומרת אחר כסף לירשה ולהפר נדרה אינו דין שתקנה. (ואין הק"ו ממה שכסף אינו מאכיל בתרומה, שהרי מדאורייתא אוכלת ורבנן גזרו שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ואחיותיה). ואף שכסף פודין בו הקדשות ביאה תוכיח, ואף שביאה קונה ביבמה כסף יוכיח, ואף שכסף וביאה הנאתם מרובה שטר יוכיח. והגמ' שואלת מה להנך שכן ישנם בע"כ ביאה ביבמה שטר בגירושין וכסף באמה העבריה, ורב הונא סובר שכסף באישות לא מצינו שמועיל בע"כ ואפ"ה מועיל כאן בע"כ כגון אב המקבל קידושין לבתו קטנה. ורבא שואל ממתני' שכתוב שאשה נקנית בג' דרכים, ורב הונא סובר שכתוב במתני' רק דברים המפורשים בתורה.

תמצית מסכת קידושין

ריבית ולא הוי ריבית גמורה דלא קץ לה ולא מידי שקיל מינה, ואם מחל את כל המלוה ומקדשה בהנאת מחילה כ"ש דמקודשת.

מתנה ע"מ להחזיר - לרבא שמה מתנה כדאמר רבא שהנותן לחבירו אתרוג ע"מ שיחזירו לו ונטלו, אם החזירו יצא ואם לאו לא יצא דהוי גזל למפרע. ועל כן אף במכר קנה, ובפדיון הבן בנו פדוי, ובתרומה יצא ידי נתינה ומוכרה לכהנים והדמים שלו, ואסור לעשות כך מפני שבשכר זה יתן לו שאר תרומותיו והוי ככהן הקונה תרומה בשכרו ונראה ככהן המסייע בבית הגרנות, ובאשה אינה מקודשת מפני שאין אשה נקנית בחליפין וזה דומה לחליפין שאינו אלא אוחז בו ומחזירו.

דין קידושין כשהבעל לא נתן ליד האשה

1. דין ערב - אשה שאמרה לאיש תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת וכשתן לו אמר התקדשי לי, כמו שערב משתעבד אע"פ שלא הגיע הנאה לידו.

דין עבד כנעני - הנותן מנה לאשה ואמר לה שתתקדש לפלוני והוא שלוחו מקודשת אע"פ שהממון לא של המשלה, כמו שעבד משתחרר ע"י נתינת אחרים אע"פ שהוא לא מתחסר.

דין שניהם - אשה שאמרה תן מנה לפלוני ואתקדש לו במנה שתתן לו בשבילי מקודשת מדין ערב ועבד כנעני יחד, שאע"פ שלא מטי הנאה לידה, והוא לא חסר, מקודשת.

קידושין וקנין ע"י קבלת אדם חשוב - אשה שנתנה כסף לאיש ואמרה לו שהיא תתקדש לו והוא קיבלו ואמר התקדשי לי בכך, באדם חשוב מקודשת, דבההיא הנאה שמקבל ממנה והיתה נותנת פרוטה לאדם שיפייסו על כך גמרה ומקניא נפשה, וכן לענין קנין ממון מכירת שדה, (וצריכא דאשה טב למיתב טן דו וכו' וניחא לה בכל דהו ואפי' בטובת הנאה בעלמא, וממון איתיהיב למחילה). אבל באדם שאינו חשוב לא, דנכסים שאין להם אחריות מטלטלין נקנים אגב נכסים שיש להם אחריות קרקעות, ואדם הוקש לקרקע, בכסף שטר וחזקה, אבל לא איפכא.

בעלמא, (ומעיקרא ס"ד דאיירי בחציה שפחה וחציה בת חורין ששייך בה צד קידושין).

עסוקים באותו ענין - היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושה ונתן לה גיטה או קידושה ולא פירש, רבי יוסי אומר דיו דסתמא לשם קידושין נתן והיא קיבלה לשם כך, ולר"י צריך לפרש, לרבי דווקא בעסוקין באותו ענין עד שעת נתינה מהני, ולר"א בר"ש מהני אף מענין לענין באותו ענין כגון בצרכי זיווגם, והלכה כרבי יוסי, ומי שאינו יודע דבר זה הוא בכלל מה שאמר שמואל, שכל מי שאינו יודע בטיב הלכות גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן להיות דיין בדבר, שמא יתיר איסור ערוה, וזהו מעוות שאינו יכול לתקון.

לשונות גירושין ושחרור

לה הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי היא מגורשת, אבל אם אמר איני אישך איני בעלך איני ארוסיך אין כאן אפי' חשש גירושין ולא נפסלה לכהונה, דכתיב "ושלחה" ולא שישלח את עצמו.

2. ואם אמר לה והיינו שכתב בגט הרי את בת חורין לא אמר כלום שאין זה לשון גירושין, (וכן אם אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום שאם עושה אותה בת חורין הרי אינה מותרת לעבדים), אבל אמר לאשה הרי את לעצמך מגורשת, דאם זה מועיל בעבד כנעני שגופו קנוי, כ"ש שיועיל באשה שאין גופה קנוי. (ואם אמר לעבדו אין לי עסק בך הרי הוא משוחרר ומותר בבת חורין, דכוונתו לגמרי אפי' לשחרור גופו ולא למלאכה, וכמו שמצינו שרשב"ג אם כתב לכשתברח מן העכו"ם אין לי עסק בך ואח"כ מכרו לעכו"ם יצא לחרות וקונסים אותו לפדותו עד עשרה בדמיו דאפקעיה ממצוות וא"צ גט שחרור).

המקדש במלוה

שאמר לה התקדשי לי במלוה שהלוייתך אינה מקודשת דלא יהיב מידי בשעת קידושין, דמלוה להוצאה ניתנה, וכן אם מקדשה בריבית של המלוה שכבר הלוח לה לפני כן, אינה מקודשת והוי ריבית גמורה, אבל אם קידש בהנאת מלוה והיינו שהרויח לה את הזמן ואמר לה התקדשי בהנאה זו שהיית נותנת פרוטה על כך מקודשת, אבל אסור לעשות כך מפני הערמת

תמצית מסכת קידושין

הולכים אחרי הנותן והמקבל, או אחרי המתקדשת. וכן ילה"ס אם אפשר לקדש בתו ולמכור פרתו או קרקעו בפרוטה אחת, אם כוונתו חצי לכל אחד, או שהבת בפרוטה והפרה במשיכה או הקרקע בחזקה שהרי הוא יודע שבפחות מפרוטה לא חלים הקידושין, תיקו.

אם שוה כסף צריך שומא

המקדש בשיראי, אם אמר להם שמקדשה כמו שהם מקודשת שהרי אינם שווים פחות מפרוטה, ואם אמר לה את שווים הרי את מקודשת לי בחמישים וזו והרי לך אלו בדמיהם ולא היו שווים כמו שאמר לה אינה מקודשת, ואם היו שווים כמו שאמר ולא שמאום לפני כן, לרבה א"צ לשום את שווים שהרי הם שווים כמו שהוא אמר, ולרב יוסף צריך לשום את שווים לפני שתקבלם, כיון שאין האשה בקיאה בשומא ולא סמכה דעתה. וי"א שאף באמר לה שתתקדש כמו שהם סובר רב יוסף שאינה מקודשת, דבעינן שוה כסף דומיא דכסף דקיץ. והלכתא שא"צ שומא (ט).

ח. רב יוסף מביא ראייה לדבריו מדאיתא בברייתא "בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים". וכיון שהתורה מרבה שוה כסף מ"שיב", ובפחות משו"פ אף בכסף אינה מקודשת, בהכרח כוונת הברייתא בשוה יותר משו"פ, אלא דלא קייצי וכוונת הברייתא שאינו נקנה בתבואה וכלים אא"כ קצץ דמיהם. ורבה מיישב שכוונת הברייתא שאינו נקנה בתורת שוה כסף והיינו חליפין, ולרב נחמן שאומר שפירות לא קונים בחליפין, צ"ל שאין בהם שו"פ והו"א שיועיל כיון דמקרבא הנאתיהו, קמ"ל.

רב יוסף מביא ראייה נוספת לדבריו מדאיתא בברייתא שאם אמר עגל זה או טלית זו לה' סלעים של פדיון בני לא אמר כלום אפי' נתנו לכהן, עד שיאמר עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני, וכן בטלית. ובהכרח איירי שהם שווים ה' סלעים דאל"כ אף באמר בה' סלעים אינו פדוי, ובהכרח שהחסרון הוא דלא קייץ. והגמ' דוחה דאיירי שאינם שווים ה' סלעים, והכהן אומר לדידי שוה לי, ודווקא בכגון רב כהנא שהוא גברא רבה וצריך סודר לראשו (וכמו שמצינו

קידושי חצי איש ואשה

התקדשי לי לחצי – לרבא מקודשת, דגברא חזי לבי תרי, וכוונתו שיוכל לישא אחרת. ולאביי אינה מקודשת, דאמר רחמנא "איש" ולא חצי איש.

חציין מקודשת לי אינה מקודשת, לאביי דאמר קרא "אשה" ולא חצי אשה, ולרבא משום דאיתתא לבי תרי לא חזיא וא"כ לא קידש אלא חצי וחציה נשאר לאחר, ואינה מקודשת לזה. ולא אומרים שיתפשטו הקידושין בכלה אע"פ שמקודשת הוא לשון הקדש כמו שמצינו במקדשי רגלה של עולה שכולה עולה, וי"א שרק באבר שהנשמה תלויה בו כולה עולה, דשאני הכא שיש דעת אחרת שהיא מעכבת את התפשטות הקידושין, ודמי לבהמה של שני שותפין שיש בה דעת אחרת, שאם הקדיש אחד מהם לא הכל קדוש, ואם חזר ולקחה והקדישה, קדושה ואינה קריבה כיון שמתחילה לא היתה ראויה ליקרב, ותימכר ויקריב אחרת בדמיה, ואם החליף אותה בבהמה אחרת נעשית השניה תמורה, וגם היא אינה קריבה כיון שבאה מכה קדושה דחוויה, דבעלי חיים נדחים ואינם חוזרים ונראים, אבל למ"ד שחוזרים ונראים קריבה כשחזר ולקח חציה, ודחוי אף מעיקרא הוי דיחוי וי"א שאין דיחוי אלא כשהיו ראוי ונדחה, ויש דיחוי בדמים בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו, וזו קדושה לדמיה שהרי לא היתה ראויה ליקרב לחצאין.

ז. הגמ' מסתפקת מה הדין אם קידש חצי אשה בפרוטה וחצי השני בחצי פרוטה, אם אינה מקודשת כיון שקידש בחצי פרוטה, או שכוונתו גם בפרוטה הראשונה להיות מונה והולך. ואת"ל שהוא מונה והולך ילה"ס מה הדין אם קידש כל חצי בפרוטה, דשמא כיון שנתן פרוטה יש כאן ב' מעשים נפרדים וטעה לומר שמתקדשת לחצאין. ואת"ל דביומיה דבר שדעתו לגמור היום מונה והולך הוא, ילה"ס מה הדין אם קידש חצי בפרוטה היום וחצי למחר, דשמא כוונתו שיתחילו היום ויגמרו למחר. וכן ילה"ס באומר שני חציין בפרוטה אם כוונתו למעשה אחד, או שאין אשה מתקדשת לחצאין כלל, תיקו.

ספיקות בדין פרוטה – הגמ' מסתפקת אם אב יכול לקדש ב' בנותיו בפרוטה אחת, אם

תמצית מסכת קידושין

ואם אמרה **תנם ע"ג סלע** אינה מקודשת, ואם היה סלע שלה מקודשת דחצרו של אדם קונה לו והרי זה כמו שהיא קיבלה, ואם היה סלע של שניהם תיקו.

ואם נתן לה ככר ואמרה **שיתנו לכלב** אינה מקודשת, ואם היה כלב שלה מקודשת, ואם היה רץ אחריה לנושכה הגמ' מסתפקת אם מתקדשת בהנאה שהוא מציל אותה ממנו, או שכוונתה שיציל אותה כמו שהוא חייב לעשות. ואם אמר לה התקדשי לי בככר ואמרה לו שיתן אותו לעני, אינה מקודשת, דכוונתה שגם הוא חייב לפרנסו.

ט. אשה שביקשה מאדם דבר מסוים, ושאל אותה "אי יהיבנא לך מיקדשת לי" ואמרה לו "הבה מיהבה" (או אשקויי אשקיין או שדי מישדא), אינה מקודשת. ואם אמרה לו הב (או אשקי או שדי) לרבינא מקודשת, ולרב סמא בר רקתא אינה מקודשת, וכן הלכה.

קידושין בשטר

מי כותב את השטר - כותב על הנייר או על חרס, אע"פ שאינם שווים פרוטה, בתוך מקודשת לי וכדו', ועדיין לא בגרה, או שנתן את השטר לה, הרי זה מקודשת. וכן אם כתב בשטר הרי את מקודשת לי וכדו' ונתן את השטר לה או לאביה, ואם בגרה צריך שיקבלו מדעתה.

ואע"פ שבשטר מכר המוכר כותב שדי מכורה לך ולא הלוקח, הלכה למשה מסיני שבקידושין המקדש כותב ובמכר המוכר כותב, ואסמכינהו רבנן אקראי דבמכר תלה הכתוב במוכר דכתיב "ומכר מאחוזתו" (אע"ג דכתיב שדות בכסף יקנו, ואב"א התם נמי כתיב "ואקח את ספר המקנה אלמא מוכר כותב ונותנו ללוקח"), ובקידושין תלה הכתוב בבעל דכתיב "כי יקח".

ט: לשמה - שטר קידושין צריך לכותבו לשמה, דכתיב "ויצאה והיתה".

אם צריך לכתוב את השטר מדעת האשה - אם כתב שטר קידושין לשמה אך שלא מדעתה, לרבא ורבינא מקודשת, דילפינן מהקש הויה ליציאה שא"צ דעתה, ולרב פפא

שמר בר רב אשי קנה סודר ששוה י' ביי"ג), אבל אחד אחר לא.

המקדש במנה ונתן לה דינר כוונתו שתתקדש בדינר ע"מ שישלים לה למנה, ומקודשת מיד דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ובתנאי שישלים. ואם אמר לה התקדשי במנה זו דעתה על כולו ואינה מקודשת עד שישלים כל המנה, ואם נמצא המנה חסר דינר או דינר של נחושת (ולא ראתה אותו כגון בלילה או שהיה בין המטבעות האחרים) אינה מקודשת, ואם נמצא דינר רע (והוא יוצא ע"י הדחק) מקודשת ויחליף. ולרב אשי כיון שהיה מונה והולך זה הסיבה שאינה מקודשת עד שישלים את כל המנה אבל אם לא נתן לה אלא דינר ודאי קיבלתו לשם קידושין, וע"מ שישלים תנאו.

ח: קידושין וקנין במשכון - המקדש במנה ונתן לה משכון אינה מקודשת, דאין כאן לא מנה ולא משכון שכיון שאין כאן מנה אין המשכון שוה כלום שאין המשכון מתנה, וכן הדין בקונה שפחה בכסף ונתן על זה משכון. ואם קידשה במשכון דאחרים שהיה בידו, וקידשה בחוב שיש לו עליו מקודשת כדרב יצחק דס"ל שבעל חוב קונה משכון (דכתיב "ולך תהיה צדקה").

גמירות דעת בקידושין

המקדש במנה וזרקה אותו לפניו אינה מקודשת, דאמרה לו לא בעינא. ואם זרקה אותו בפניו למקום האבוד אינה מקודשת, אע"פ שחייבת בתשלומין, ולא אמרינן שבאה לבדוק אם הוא כעסן.

המקדש במנה ואמרה לו **שיתנם לאביה או לאביו** או לפלוני אינה מקודשת ואינה מקודשת מדין ערב דשאני התם שהיא אמרה לו כך מעיקרא, אבל כאן היא משטה בו לומר תן מעותיך לאחרים, ואם אמרה שיתנם ע"מ שיקבלום עבורה מקודשת. והחידוש באביו הוא שבע"מ שיקבלום לה מקודשת וסמכה דעתה שיעשו שליחותה, והחידוש באביה הוא שבסתמא אינה מקודשת, והחידוש בשניהם הוא שבסתמא אין כוונתה שיתן להם במתנה, והחידוש באדם אחר הוא שבע"מ מקודשת וסמכה דעתה.

תמצית מסכת קידושין

זכויות האב בביתו והבעל באשתו – האב זכאי בביתו בקידושיה בכסף שטר וביאה, וכן זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ומקבל את גיטה, אבל אינו אוכל פירות בחייה, והבעל גם אוכל פירות בחייה.

דין קטנה בת ג' שנים – מתקדשת בביאה, ואם בא עליה היבם קנאה, וחייבים עליה משום אשת איש ומשום ערוה והיא פטורה, ומטמאה את בועלה אם היא נדה לטמא משכב תחתון ואפי' עשר מצעות כעליון של זב לטמא אוכלין ומשקין, אבל אינו אב הטומאה לטמא אדם וכלים, ואם נישאת לכהן אוכלת בתרומה, ואם בא עליה פסול פסלה מן הכהונה.

אכילת תרומה בארוסה

לריב"ב ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ק"ו משפחה כנענית (שאינן ביאתה מאכילתה בתרומה, ולפי הצד שביאה מאכילה רק ע"י חופה ק"ו מיהא איתיה), אמנם מדרבנן אינה אוכלת עד שתכנס לחופה, משום דעולא, וליוחנן בן בג בג מן התורה אינה אוכלת ואין ללמוד משפחה כנענית משום ששם לא שייך בקניינה.

שיטת רבינא שמדאורייתא לכו"ע ארוסה אוכלת בתרומה, ונחלקו בטעם התקנה, וטענת ריב"ב היא שאם בשפחה כנענית (שאינן ביאתה מאכילתה) אין חוששים לסימפון כ"ש באשה שכסף יאכיל בה ולא ניחוש לסימפון, אמנם רבנן אמרו שלא תאכל משום דעולא, ובג בג ס"ל שלא שייך בעבדים סימפון המבטל מקח, מפני שמום שבגלוי נראה וסבר וקיבל, ומום שבסתר אינו מפריע למלאכה, ואם נמצא גנב ממון או נפשות אינו יכול לחזור בו דסתם עבד גנב הוא, ואין לחוש שהוא ליסטים מזוין שאינו שכיח או מוכתב למלכות למיתה דהנהו קלא אית להו וסבר וקיבל, אבל באשה שייך סימפון ולכן אינה אוכלת בתרומה, ונ"מ אם הטעם משום סימפון או משום שמא ימזגו הוא – בקיבל עליו את המומים, או מסר האב לשלוחי הבעל או הלך שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, ועודה בדרך, שאין חשש שימזגו לה כוס.

ורב שרביא אינה מקודשת דילפינן מהקש הויה ליציאה דבעינן דעת מקנה. והא דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם, צ"ל דאיירי בשטרי פסיקתא התנאים שביניהם וממון שפוסקים זה לזה, וכדאמר רב גידל שאם סיכמו כמה כל אחד נותן ועמדו וקדשו קנו באמירה בלא קנין, וקונה בהיא הנאה דקא מתחתני אהדדי, ואין לכתוב על זה שטר אלא מדעת שניהם, דניחא להו שתהיה כמלוה על פה.

קידושין בביאה

מקור קידושי ביאה – ריו"ח לומד מ"בעולת בעל", וא"א ללמוד מבעלה דהו"א שצריך שיקדש לפני הביאה, (ולפי ההו"א הזו הא דאמר רחמנא שנערה המאורסה בסקילה, לא איירי בקידשה ארוס שלא כדרכה, שהרי לכו"ע הבעל עושה אותה בעולה אף שלא כדרכה, אלא איירי שקידשה בשטר, ושטר מועיל ללא ביאה כיון שגומר ומוציא), ומ"ובעלה" לומדים שאמה העבריה אינה נקנית בביאה (דלא נילף מאם אחרת שהקישו הכתוב לאחרת), ומדכתיב בעולת בעל ולא בעולת איש לומד ריו"ח שרק הבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה.

ורבי לומד קידושי ביאה מ"ובעלה" ומדכתיב ובעלה ולא ובעל לומד רבי שאמה העבריה אינה נקנית בביאה, ומ"בעולת בעל" לומד רבי שרק בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, והיינו לגבי חיוב קנס בשאינה ארוסה, אמנם לענין מיתה בנערה המאורסה, אם באו על נערה המאורסה י' אנשים הראשון בסקילה וכולם בחנק, דכתיב "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו". ורבנן ס"ל שכולם בסקילה ולומדים מ"לבדו" שצריך ששניהם יהיו בני עונשים.

ל' סוף ביאה קונה ולא תחילתה, דכל הבעל דעתו על גמר ביאה, ועל כן אם קיבלה קידושין מאחר הרי היא מקודשת לשני, ואין לכה"ג לקדש בתולה בביאה.

הגמ' מסתפקת אם ביאה עושה אירוסין או נישואין, ונ"מ אם הבעל יורשה ומיטמא לה ומיפר נדריה.

תמצית מסכת קידושין

שיעור הכסף לקידושין

י"א. לב"ש השיעור הוא דינר או שוה דינר.

לרבי זירא הטעם משום שאשה מקפדת על כבודה ולא מתרצית בפחות מדינר, ודווקא כשקידשה בלילה או ע"י שליח ולא נמלך בה בכמה, אבל בסתמא אם קיבלה פחות מדינר מקודשת, וכמו שבגמרא דר' ינאי יכולות להתקדש בזוז אחד אע"פ שמקפידות על תרקבא דדינרי ג' קבין זהובים, ואם עשו שליח לא יתקדשו בפחות מתרקבא דדינרי.

לרב יוסף טעמא דב"ש דס"ל שכל כסף האמור בתורה הוא כסף צורי.

י"א: לר"ל טעמא דב"ש משום שכתוב באמה עבריה והפדה, שמגרעת מפדינה לפי שיעור דמי קנינה לפי מספר השנים שעבדה ויוצאה דכתיב "והפדה" שהאדון מסייע בפדינה, ואם נתן לה פרוטה אין ממה לגרע, וכיון דאפיקתיה מפרוטה אלמא כסף חשוב בעינן אוקמוה אדינר דחשוב, וכמו שאפשרות היעוד שאומר לה הרי את מיועדת לי במה שיש לי עליך, וא"צ כסף אחר מעכב במכירה, כך אפשרות הגרעון מעכב במכירה, ולומדים אשה מאמה העבריה.

ולרבא (י"ב). טעמא דב"ש שלא יהיו בנות ישראל כהפקר לקנותן בדבר מועט, וזה מדרבנן.

לרב אסי כל כסף האומר בתורה כסף צורי אם פירש שקל הוי שקל צורי, ואם סתם הוי מטבע פחות שבצורי, ושל דבריהם כסף מדינה שמינית מצורי. הגמ' מבארת שכונת רב אסי לכסף קצוב שאמרה תורה כמה, וכגון ה' סלעים של פדיון הבן, ושלושים של עבד, וחמישים של אונס ומפתה, ומאה של מוציא שם רע, שכולם בשקל הקודש שיש בכ"ה סלעים מנה צורי, אבל בכסף שאינו קצוב לא, דאם הכונה לכל כסף א"כ נמצא שרב אסי כבית שמאי כיון שאין בצורי מטבע של נחושת, ולפי זה קמ"ל רב אסי שכסף של דבריהם הוא כסף מדינה, והיינו הא דתנן התוקע לחבירו באזנו, וי"מ שהכה אצל האזן נותן לו סלע, שנותן לו חצי זוז שדרך האנשים לקרותו סלע.

(ולפי ההו"א שכוונת רב אסי לכל כסף האמור בתורה, הא דתנן הטענה שהמודה במקצת ישבע שיעורה שתי כסף (לרב הכפירה שתי כסף, ולשמואל הטענה שתי כסף ואפי' כפר בפרוטה חייב שבועת הדיינים), ומבואר דקרא לא קפיד על כסף דווקא, דאי קפיד שתי מנא

להו, וכיון שלא פירש כמה מסרו הכתוב לחכמים, לומדים מכלים מה כלים שניים ודבר חשוב שיהיו שוים שתי כסף (ולאפוקי ממ"ד שאם טענו ב' מחטים חייב בהודאת אחד מהם) אף כסף שניים ודבר חשוב. והא דתנן שאפשר לפרוט סלע ממעות מעשר שני ומבואר שאפשר לחלל מעשר על פרוטות אע"פ שבתורה כתוב כסף, לומדים זאת מדכתיב "הכסף". והא דתנן שהקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל דאין אונאה וביטול מקח להקדש, לומדים זאת כסף כסף ממעשר אבל שאר מקומות לא לומדים משום דלא דמו, ועוד דבחילול הקדש כתוב כמה פעמים (כסף).

קידושין בפרוטה

י"ב. שיעור פרוטה - אין משערים לפי הפרוטה שבכל דור שמשנים את משקל המטבע, שהרי מצינו שהיתה אחד משמונה באיסור האיטלקי ובפחות מזה פסל ר' סימאי את הקידושין, ובזמן אחר שהוזלו האיסורים היתה אחד מששה, (והיינו אליבא דת"ק, אבל לרשב"ג שיעורה אחד מששה), והא דתנן שיש בשני סלעים יותר מאלפיים פרוטות (והנהנה מן ההקדש מביא על הנאת פרוטה אשם בשיעור זה, צא וחשוב כמה צריך להתרחק מן העבירה וכו'), יש לומר קרוב לאלפיים, והיינו אלף וחמש מאות שלושים ושש, וכיון שזה יותר מאלף וחצי נחשב קרוב לאלפים.

קידשה בתמרה - לשמואל הא דתנן שקידושין בפרוטה היינו קידושי ודאי, אמנם אם קידשה בתמרה אפי' אם כור תמרים נמכר בדינר הרי היא ספק מקודשת ואינה מותרת לאחר בלא גט, שמא שוה פרוטה במדי שאין התמרים מצויים שם. ושיעורא אהני לדעת מתי הוי קידושין גמורים. ורב חסדא סובר שאינה מקודשת אא"כ יש בו שו"פ במקום זה. ורב יוסף חשש לדברי שמואל והצריך גט.

נאמנות אשה שהיה שו"פ בשעת קידושין - לרב חסדא אשה שהתקדשה בדבר ששוה עכשיו פחות מפרוטה, אין אמה נאמנת לומר שבשעת קידושין היה שו"פ ולאוסרה על השני. (וכמו שאין נאמנת לומר שאביה קיבל בה קידושין בקטנותה (צער לידה) ולאסור אותה על בעלה).

תמצית מסכת קידושין

י"ג: קידושין בגזל- גזלן שביקשה ממנו האשה שיחזיר לה מה שגזל, ושאל אותה אם תתקדש לו, ונטלה בשתיקה, לרב נחמן יכולה לומר שאת שלה היא לקחה. והא דתנן שאם קידשה בגזל דיהיב דמי ובחמס דלא יהיב דמי אך לא נתרצו הבעלים למכור ובגניבה או שחטף סלע מידה וקידשה מקודשת, איירי בדשדיך שכבר דיבר עמה ונתרציית להתקדש לו, ושתקה משום דניחא לה.

אמר לאשה **כנסי סלע זה שאני חייב לך**, וחזר ואמר התקדשי לי בו, אם אמר זאת בשעת מתן מעות ואמרה אין מקודשת, ואם שתקה אינה מקודשת דדידה שקלה, ואם אמר זאת לאחר מתן מעות אפי' אמרה אין אינה מקודשת שכבר קיבלתם בחובה, וכשאמרה אין לא יחב לה מידי.

כשם שאין אשה נקנית בפחות משו"פ כך אין קרקע נקנית בפחות משו"פ, אמנם בחליפין קרקע נקנית אף בפחות משו"פ.

כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם, וקשין לעולם יותר מדור המבול, שאפי' דגים שבים ימותו.

י"ג: שעבודא דאורייתא- יולדת שהביאה חטאה ומתה, יביאו היורשים את עולתה. ואם שעבודא דאורייתא (ריו"ח) יביאו אע"פ שלא הפרישה את העולה מחיים, אבל אם שעבודא לאו דאורייתא (שמואל) לא יביאו היורשים את עולתה אא"כ הפרישה אותה מחיים מפני שלא נתחייבו הנכסים. וכבר נחלקו בענין גבית מלוה ע"פ מיורשים ומלקוחות, שרלב ושמואל אינו גובה, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שעבדו, ולר"ל וריו"ח גובה שהנכסים משתעבדים מדין ערב. וקמ"ל שאין חילוק בזה בין מלוה הכתובה בתורה לשאינה כתובה בתורה אלא הוא חייב את עצמו. ולהלכה מלוה ע"פ גובה מן היורשים דשעבודא דאורייתא, ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא והמלוה אפסיד אנפשיה, ואע"ג דשעבודא דאורייתא תיקנו לטובת הלוקח, כיון שלא ידע.

יצאת אשה בגט ובמיתת הבעל- האשה יוצאה בגט דכתיב "וכתב לה ספר כריתות", ומיתת הבעל מדאמר קרא "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה" ואין לומר דקאי איבם, דיבם לא איקרי אחר. ועוד מדכתיב "ושנאה האיש

י"ב: אם חוששים לעדים במק"א שהיה שו"פ בשעת קידושין- (המשך המעשה הנ"ל) ואמרו רבנן לרב חסדא שיש עדים באידית שבאותו זמן היה בזה שו"פ, ואמר רב חסדא שאין חוששים אם אין העדים לפנינו, ודימה זאת לדברי רבי חנינא ששבוייה שאין כאן עדים שנשבית מותרת דנאמנת לומר טהורה אני, ולאביי ורבא יש לחלק בין שבוייה שמנוולת עצמה לפני השבאים לבין אשת איש, ופרשו רבנן מאותה משפחה מחמת סברא זו.

רב מנגיד על מי שמקדש בשוק או בביאה או בלא שידוכי משום פריצותא, ועל מי שמבטל גט בפני השליח, שמא יתננו לה ולא ידעו שביטלו, או שמוסר מודעה על גט כגון בגט מעושה, משום שמוציא לעז על בניה, ועל מי שמצער שלוחא דרבנן שמכה את השליח שהזמינו לדין, ועל מי שלא מתיר נידויו ל' יום, ועל חתן הדר בבית חמיו שמא ישל בחמותו, (ואם חמותו פרוצה אף כשעובר שם). ובנהרדעי אמרי שרב מנגיד רק למי שמקדש בביאה, י"א דווקא בלא שידוכי, וי"א אפי' בשידוכי משום פריצותא.

קידושין בפקדון או גזל וכדו'

שתיקה לאחר מתן מעות- המקדש אשה במחצלת שאין בה שו"פ, ואמר לה אחרי נתינתה שתתקדש במעות שיש בה, ושתקה, לרבא אינה מקודשת, דשתיקותא לאחר מתן מעות לאו כלום היא, דשתקה משום שאמרה שאינה מקודשת כיון שכבר קיבלתם קודם. ורבא דימה דין זה לנותן לאשה סלע בפקדון וחזר ואמר לה התקדשי לי בו, שאם אמר כך בשעת מתן מעות מקודשת דאדעתא דהכי קיבלתם, אבל לאחר מתן מעות אם שתקה אינה מקודשת דשתקה משום דלא איכפת לה (ואם אמרה אין מקודשת). וחכמי פום נהרא מחלקים בין פקדון שחייבת באחריותו ולכן לא זרקתו ומה שלא מחתה משום דלא איכפת לה, לבין קידושין שאם אינה רוצה להתקדש היתה זורקת את המעות ומדלא זרקה ש"מ נתרצתה בקידושין. וענה רב אחאי שגם בזה האשה חושבת שחייבת באחריות.

תמצית מסכת קידושין

מדכתיב "לה" דדרשינן דבעינן לשמה, ומ"לה" בתרא דורשים ולא לה ולחברתה אם שמותיהם שוה אין שניהן מתגרשות בגט אחד.

עבד עברי:

י"ד: עבד עברי נקנה בכסף ובשטר. בכסף דכתיב גבי נמכר לנכרי "מכסף מקנתו", ונמכר לישראל לומדים מדכתיב "והפדה" שמגרעת מפדיונה ויוצאה, ועבד עברי שמכרוהו בי"ד הוקש לעבריה דכתיב "העברי או העבריה", ומוכר עצמו נלמד מגז"ש "שכיר שכיר", ולמאן דלא יליף שכיר שכיר לומדים מדכתיב "וכי תשיג" וילמד עליון מתחתון.

מוכר עצמו ומכרוהו בי"ד

ביאור מחלוקת ת"ק ור"א - לת"ק מוכר עצמו נמכר ליתר על שש אם התנה לימכר ל"י שנים ואינו נרצע ואין מעניקים לו ואין רבו מוסר לו שפחה כנענית ואסורה לו, אבל מכרוהו בי"ד אינו נמכר אלא לשש ונרצע ומעניקים לו ורבו מוסר לו שפחה כנענית שיהיו לו ולדות ממנה. ולרבי אלעזר שניהם אינם נמכרים אלא לשש ונרצעים ומעניקים להם והאדון מוסר להם שפחה כנענית.

הגמ' רוצה לבאר שנחלקו אם לומדים גז"ש שכיר שכיר, ואב"י דוחה שנחלקו בכל דין בפני עצמו בדרשות.

אם נמכר ליותר משש - ת"ק לומד מ"ועבדך" שש שנים שמוכר עצמו נמכר ליותר משש, ומ"ועבדך" אחר דורש שאינו עובד את היורשים, ור"א לומד מאחד שאינו עובד את היורשים בת ואח, אבל את הבן עובד, והשני בא לרצות את האדון שלא יקשה בעיניו להעניק.

אם נרצע - ת"ק לומד מ"ורצע אדוניו את אָזְנֵי" ולא של מוכר עצמו, ומדכתיב "אָזְנֵי" לומד גז"ש שהרציעה באוזן ימין, ומדכתיב "העבד" לומד שאמה העבריה אינה נרצעת, ומ"העבד" לומד שאינו נרצע אלא כשאמר אהבתי וכו' כשהוא עבד. ור"א לומד "אָזְנֵי" לגז"ש שהרציעה באוזן ימין, ומ"אָזְנֵי" לומד למעט

האחרון וכתב לה ספר כריתות, או כי ימות וכו' " הוקשה מיתה לגירושין. אמנם מה שהבעל אסר אינו ראייה שתהיה מותרת במיתתו, דעריות כגון אשת אביו וכלתו וכו' אינם מותרים במיתתו. וממה שהתורה אסרה אלמנה לכה"ג אין ראייה שלאחרים מותרת, די"ל שלכה"ג בלאו ולכו"ע בעשה ד"ושלחה" משמע לזו ולא לאחרת, ולא הבא מכלל עשה עשה, שמיתת הבעל הוציאה מחיוב מיתה, ואוקימתה באיסור עשה, וכן יש לדחות אם נלמד מדכתיב "לא יוכל בעלה הראשון וכו' " הא לאחר שריא, (כמו פסולי המוקדשין שאחרי פדיון אין בהם מעילה ומותרים באכילה ואסורים בגיזה ועבודה).

קנין היבמה

י"ד. היבמה נקנית בביאה דכתיב "יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה" ביאתה הם ליקוחיה, וכתוב "ויבמה" לומר שביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה, ועוד לומדים מ"ויבמה" שמיבם בע"כ, (מדלא כתיב ויבם).

היבמה קונה עצמה בחליצה דכתיב "ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל", כיון שחלץ הותרה לכל ישראל. ומ"בישראל" אחר לומדים שצריך דווקא בי"ד של ישראל, ומ"ונקרא שמו" לומדים שצריכים כולם לענות "חלוץ הנעל, חלוץ הנעל". ואשת איש אינה יוצאה בחליצה, דכתיב "ספר כריתות" שרק ספר כורתה.

היבמה קונה עצמה במיתת היבם - נלמד בק"ו מאשת איש שהיא בחנק ומיתה מתירתה, כ"ש זו שהיא בלאו, ואין לפרוך שאש"א יוצאה בגט שהרי היא יוצאה בחליצה, ואין לפרוך שאש"א אוסרה מתירה אבל זו היבם אסרה ולא הבעל, שגם זו היבם אוסרה שאם לא היה יבם הריתה מותרת במיתת הבעל והוא מתירה. ואין יבמה יוצאה בגט דכתיב "הנעל" נעל דווקא ולא דבר אחר, ומ"נעל" לומדים למעט נעל גדולה שאינו יכול להלך בה, או נעל קטנה שאינה חופה רוב רגלו, או נעל שאין לה עקב. ואין ללמוד מדכתיב "ככה" - עיכובא, שהרי לגבי יוה"כ כתיב "גורל" ו"חוקה" ואעפ"כ צריך מיעוט שהגורל עושה חטאת ואין השם אם קרא עליו שם בלא גורל עושה חטאת. ואין ללמוד

תמצית מסכת קידושין

מהקש לאשה דכתיב "אם אחרת יקח לו", ולרב חסדא לומדים מ"לא תצא כצאת העבדים" אבל נקנית בשטר כקנין עבדים כנענים, הנקנים בשטר שהוקשו לקרקעות. ואין לומדים שתיקנה בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת דכתיב "והתנחלתם אותם", ועדיף לרבות שטר ששייך באישות שכן מוציא בבת ישראל, או שלומדים מ"אם אחרת" שעדיף לרבות שטר.

יצאת עבד עברי

בשנים דכתיב "שש שנים יעבוד ובשביעית יצא".

ביובל אם פגע בו יובל בתוך שש דכתיב עד שנת היובל יעבוד עמך".

בגרעון כסף שפודה את עצמו ומגרע לו האדון לפי השנים שעבד לפי שיעור דמי מקנתו דכתיב "והפדה", ומהני לזה בין כסף דכתיב "מכסף מקנתו", ובין שוה כסף דכתיב "ישיב".

ובשטר, ואין הכונה שכותב לו שטר על דמיו, שאין נותנים חספא תמורת מרגניתא, אלא שהאדון כותב לו שחרור, ואין מועיל לומר לו באפי תרי זיל, דעבד עברי גופו קנוי עד שיגיע זמן יציאתו, וממילא הרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול וצריך שחרור, ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה, ובשטר מהני דלא גרע מעבד כנעני.

סימנים ומיתת האדון - אמה העבריה יוצאת גם בסימנים, (ויש להם קצבה, דעד גיל ט' הוי שומא, ומגיל ט' עד י"ב ועודם בו לרבנן הוי שומא ולרבי יוסי בר"י הוי סימן אא"כ נשרו קודם י"ב דאיגלאי מילתא שאינם סימן, ומגיל י"ג (ועיין בנדה למה לא נקט י"ב) הוי סימן לכו"ע ואפי' נשרו). ואינה עובדת את הבן.

יצאת אמה העבריה במיתת אב - שיטת ר"ל שאמה יוצאת במיתת האב ק"ו מסימנים שאין מוציאים מרשות אב מוציאים מרשות אדון, כ"ש מיתה שמוציאה מרשות אב שאין מעשה ידיה ליורשיו. והגמ' מוכיחה מברייתא שאמה לא יוצאת במיתת האב, ואומרת שהק"ו פריכא, דסימנים נשתנה הגוף משא"כ מיתת האב.

אמה העבריה, ומ"העבד" לומד שיאמר כשהוא עבד, וה' דהעבד לא דריש.

ט"ו. אם מעניקים לו - ת"ק לומד מ"העניק תעניק לו" ולא למוכר עצמו, ור"א דורש לו ולא לבעל חובו, שאע"פ שבעלמא ס"ל כרבי נתן שאם אדם חייב כסף לחבירו וחבירו חייב לאחר מוציאים מהראשון ונותנים לשלישי, הכא לא. ות"ק לא ס"ל כרבי נתן. אבל אין ממעטין יורשיו שאם לא הספיק להעניק לו עד שמת לא יתן ליורשיו מדכתיב לו, דשכיר קרייה רחמנא שפעולתו ליורשיו כשכיר.

אם רבו מוסר לו שפחה כנענית - ת"ק לומד מדכתיב "אם אדוניו יתן לו אשה", ומ"משנה שכר שכיר" לומד שמוסר לו שפחה כנענית בעל כרחו (ועי"ז עובד גם בלילה, אע"ג דבעי "כי טוב לו עמך"). ור"א לומד מ"לו" שמוסר לו שפחה כנענית בע"כ, וס"ל שממשנה שכר שכיר ליכא למילף שמוסר לו בע"כ.

יצאה ביובל - הנרצע יוצא ביובל, אע"פ שלא עברו שש שנים מהרציעה. וכן הנמכר ב' או ג' שנים לפני היובל היובל מוציא, בין במוכר עצמו בין במכרוהו ב"ד. ולרבי "יוצא בשנת היובל" היינו בעכו"ם שישנו תחת ידך שאם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל, ואין לבוא עליו בעקיפין.

ט"ו: יציאה בשש וע"י אחרים בנמכר לעכו"ם - לרבי הנמכר לעכו"ם אינו יוצא בשש, דכתיב "באלה" באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש, אבל לריה"ג ור"ע יוצא בשש, ודרשו "באלה" ליציאה ע"י אחרים, לריה"ג לומר שאם גאלוהו קרובים משתחרר ואינו משתעבד לקרובים, אבל שאר כל אדם לשעבוד ואין העכו"ם (שישנו תחת ידך) יכול לעכב, ולר"ע בקרובים לשעבוד ובשאר אדם לשחרור, ונחלקו בסברא אם בשאר אדם לשעבוד דאל"כ מימנעי ולא פרקי, או שבקרובים לשעבוד שמא יחזור וימכור עצמו. ולחכמים בין בקרובים בין בשאר בני אדם לשחרור.

ט"ז. עבד עברי נקנה בשטר. לרב הונא אדון כותבו בתן קנויה לי ונותנו לאב, כשטר קידושין ולרב חסדא אב כותבו. לרב הונא לומדים שטר

תמצית מסכת קידושין

מיכה, אבל אם היה מקבל לדון נתינה נתינה היה סובר כר"י.

והא דכתיב צאן גורן ויקב, לר"מ ניחא לומר שצריך ט"ו סלעים, ולר"י ור"ש לומדים מ"אשר ברכך ד' אלוקיך" לרבות שאר דברים, וצאן גורן ויקב ממעטים דבר שאינו בכלל ברכה, לר"ש בא למעט כספים אבל פרדות גופם מושבה, ולראב"י בא למעט פרדות, אבל כספים עביד בהו עיסקה. וצאן מלמד בעלי חיים, וגורן מלמד גידולי קרקע, ויקב ממעט כספים או פרדות כנ"ל.

י"ז: אם לא נתברך הבית בגללו מעניקים לו דכתיב "הענק תעניק", ומ"אשר ברכך" לומדים שיתן לו לפי הברכה להוסיף ולא למעט. ולראב"ע אם לא נתברך הבית בגללו אין מעניקים לו, ודיברה תורה (הענק תעניק) כלשון בנ"א.

ירושה בעבד עברי

עבד עברי - עבד עברי עובד את הבן עד מלאת שש או יובל בתוך שש, ולא את הבת אם אין לו בן, דכתיב "שש שנים יעבוד" אפי' את הבן, וכתיב "ועבדך שש שנים" לך ולא ליורש, ועדיף לרבות בן שקם תחת אביו ביעוד, ואין מרבים אח שקם תחת אחיו ליבום, שהרי אין יבום אלא במקום שאין בן, ומטעם זה מרבים שגם בשדה אחוזה בן קם תחת אביו, ולא אח תחת אחיו.

אמה העבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת, שהרי הוקשה לנרצע, דכתיב "ואף לאמתך תעשה כן" ואף שמפסוק זה לומדים הענקה באמה העבריה, מדכתיב "תעשה" לומדים שאינה עובדת את היורשים.

נרצע והנמכר לעכו"ם אינו עובד לא את הבן ולא את הבת, נרצע דכתיב "ועבדו לעולם", ונמכר לעכו"ם דכתיב "וחישב עם קונהו".

ירושה בעכו"ם ובגר

עכו"ם את אביו העכו"ם יורש מדאורייתא. לרב חייא בר אבין לומדים ממה שהוצרכה התורה למעט שעבד עברי אינו עובד את

הענקה

ט"ז: באלו יציאות מעניקים - ד' מעניקים להם, ג' באיש וג' באשה, והיינו שנים יובל ויובל של רציעה באיש וסימנים באשה. ויוצא בגרעון כסף י"א שאין מעניקים לו ולר"מ מעניקים לו, ובורח אין מעניקים לו. (לר"ל שאמה יוצאת במיתת האב הכונה לשנים יובל ויובל של רציעה באיש וסימנים באשה, אבל מיתת האדון והאב לא קתני לפי שאין להם קצבה).

מי מקבל את ההענקה - ענק עבד עברי לעצמו, (י"מ שבא לאפוקי בעל חובו), ובאמה העבריה היוצאת בסימנים לאביה, (וכן מציאתה לאביה ואין לרבה במציאתה אלא שכר בטלה בלבד כמה שבטלה ממלאכתה כשהגביהה), ואם האב מת ההענקה לעצמה ולא לאחים, דאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו.

י"ז. השלמה בבורח ובחולה - בורח חייב להשלים, (ואם ברח ופגע בו יובל למחרת אין לו הענקה). אבל חלה אם היה יכול לעשות מעשה מחט א"צ להשלים, ואם לא היה יכול אם חלה ג' א"צ להשלים, אבל אם חלה ד' נעשה כמי שחלה שש וצריך להשלים.

כמה מעניקים לו

שיטת ר"מ שמעניקים לו ט"ו סלעים, וצריך שיהיה גם צאן גם גורן וגם יקב, ומקורו מגז"ש ריקם ריקם מבכור, וכיון שכתוב ריקם בתחילה ולא בסוף לכן צריך ה' סלעים מכל מין ולא מכל המינים יחד, ולא לומדים גז"ש מעולת ראייה ויצטרכו שתי כסף, דכתיב "אשר ברכך ד' אלוקיך" ללמדך שתדרוש המקרא לרבות ולא למעט.

שיטת ר"י שמעניקים שלושים, דיליף גז"ש נתינה נתינה מעבד, שמשלם שלושים בשור מועד שהרג עבד, ואין לומדים מערכין, משום דתפשת מרובה לא תפשת, ועוד שעדיף ללמוד עבד מעבד.

שיטת ר"ש שמעניקים חמישים, דיליף גז"ש מיכה מיכה מערך גדול שבערכין, ואין לומדים מפחות שבערכין דכתיב "אשר ברכך ד' אלוקיך", ואין לומדים גז"ש נתינה נתינה מערכין, דא"כ נילף מעבד כדברי ר"י, וכיון שאין אדם דן גז"ש מעצמו, א"כ צ"ל שר"ש קיבל לדון מיכה

תמצית מסכת קידושין

פגם משפחה (אבל אין כותבים לאדון שטר על דמיה בע"כ, דאין נותנים חספא תמורת מרגניתא), ואין לחוש שיחזור ומכרנה לר"ש דס"ל שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות או לשפחות אחר שפחות, אבל עבד עברי אין פודים אותו בע"כ שהרי יכול לחזור ולמכור עצמו.

מכירה ויעוד - לת"ק אדם יכול למכור את בתו פעמיים לאישות אם קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה, וכן פעמיים לשפחות, או לאישות אחר שפחות, אבל לא לשפחות אחר שפחות, ולר"ש אין יכול למוכרה לשפחות אחר אישות או אחר שפחות, ונחלקו בדרשת "בבגדו בה" לר"ע יש אם למקרא שהקריאה היא מלשון בגד ודורשים כיון שפירש טליתו עליה האדון לשם יעוד שוב אין יכול למוכרה אבל אם לא יעדה יכול למוכרה לשפחות אחר שפחות, ור"א סובר שיש אם למסורת והכתיבה היא בלא י' מלשון בגידה, ודורשים כיון שבגד בה שמכרה לשפחות אינו יכול למוכרה אבל לשפחות אחר קידושין יכול למוכרה, ור"ש דורש שניהם ואינו יכול למוכרה לשפחות אחר אישות או אחר שפחות, דס"ל יש אם למקרא ולמסורת אא"כ המקרא והמסורת סותרים.

יעוד

מה דין האשה אחר היעוד - הגמ' מסתפקת אם יעוד שאומר לאמתו הרי את יעודה לי בכסף מקנתך עושה אירוסין או נישואין, ונ"מ אם יורשה ומיטמא לה ומיפר נדריה. והגמ' מוכיחה שיעוד אירוסין עושה, מדאיתא בברייתא ש(אין האב יכול למכור בתו לקרובים ולר"א יכול, ולכו"ע) יכול האב למכור בתו האלמנה לכה"ג או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כיון שקידושין תופסים בחיבי לאוין, ואלמנה היינו שקידשה אביה (שאם קידשה עצמה אינה אלמנה), ובהכרח איירי בקידושי יעוד ומוכח שיעוד עושה אירוסין, דאי נישואין עושה אין לאביה רשות בה, ואם קידשה בלא יעוד אינו יכול יותר למוכרה, אבל ביעוד יכול דס"ל כריב"י שמעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, וא"כ לא אביה קידשה, (אמנם אם נישואין עושה יוצאת מרשות אב אע"פ שלא נישאת על ידו). ורנב"י

היורשים. ולריו"ח לומדים מדכתיב "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה".

גר את אביו העכו"ם מדאורייתא אינו יורש, דתנן שמותר לגר ליטול מעות או פירות והבן העכו"ם יטול עבודת כוכבים ויין נסך (אא"כ באו לרשות הגר, ואם נשתתפו אסור), ואינו אסור משום חילופי עבודת כוכבים, ומדרבנן גר יורש את אביו גזירה שמא יחזור לסורו.

עכו"ם את הגר וגר את הגר אינם יורשים אף מדרבנן, דתנן שאם לזה מעות מן הגר שנתגירו בניו עמו לא יחזיר לבניו, ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו דמיחלף בישראל גמור ויש בזה חילוק בין הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, לבין הורתו ולידתו שלא בקדושה.

חילוקי דינים בין עבד עברי לאמה העבריה

יציאה לחרות - עבד עברי יוצא בשנים ביובל ומיתת האדון, ואמה העבריה יוצאת באלו, אבל אם יעדה צריכה גט ובטלו ממנה יציאות אלו. אמה העבריה אם לא יעדה יוצאת בסימנים אבל עבד עברי אינו יוצא בסימנים.

נמכר ונשנה - עבד עברי אינו נמכר ונשנה דכתיב "בגניבתו" ולא בכפילו אם יש לו לשלם קרן ולא כפל, ולא בזממו אם העיד על חבירו שגנב והוגם ואין לו מה לשלם, כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו. והא דתנן שעבד עברי נמכר ונשנה (משא"כ אמה העבריה) לרבא היינו בב' גניבות ואף אם לא עמד בדין עד הגניבה השניה ואינו שוה אלא אחת נמכר וחוזר ונמכר, דכל אחת חשיב "בגניבתו", ולאביי באדם אחד אינו נמכר ונשנה אף בשתי גניבות, אבל בשני בני אדם שמעמידים אותו בדין ב' פעמים נמכר ונשנה, וכן אם גנב אחרי שיצא חפשי חוזר ונמכר. ובברייתא איתא שלרבנן אם גנב פי שניים משוויו נמכר פעמיים, ואם הוא שוה פי שניים מגניבתו אינו נמכר כלל, ולר"א אינו נמכר אלא כששוה כמו שגנב, דכמו שדורשים "נמכר" כולו ולא חציו, דורשים ג"כ "בגניבתו" ולא בחצי גניבתו.

פדיון בע"כ - אמה העבריה פודים אותה בע"כ של אב שאם יש לו כופים אותו ופודה אותה משום

תמצית מסכת קידושין

שמהם לומדים לאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום, שאם בא אחר וקידשה בתוך ל' מקודשת לראשון, שכוונתו שיחולו מעכשיו אם ירצה לאחר ל', ואם לא אמר עכשיו מקודשת לשני, וביעוד מהני אע"פ שלא אמר מעכשיו מפני שהמעוה הראשונה ניתנה לקידושין, והתחילו כבר הקידושין, דאל"כ במה היא מתקדשת עכשיו.

אם האב יכול לקדש בתו כשהיא אמה- לריב"י יכול לקדשה, ולחכמים יכול האדון ליעדה. ודברי ריב"י הם משל שמהם לומדים להאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל', שמקודשת לשני כיון דלא פירש מעכשיו, ואם לא אמר בשעת מתן מעוה שתתקדש לו אינה מקודשת, וביעוד יכול האב לקדשה אע"פ שלא אמר לה שתתקדש לאחר ל' יום שכיון שתלתה התורה את היעוד מבעות הללו, גם הוא נתן אותם לדעת שאם ירצה יוכל ליעד.

מכירה ע"מ שלא ליעד, ומכירה לקרובים ופסולים- לחכמים יכול ליעד, דהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ולר"מ מועיל התנאי, ואע"פ שהמקדש ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה מקודשת ותנאו בטל (ולר"י בדבר שבממון שניתן למחילה תנאו קיים אבל עונה שהיא צער הגוף לא), הכא דורשים מ"לאמה" שיכול למוכרה לאמה בלבד. ורבנן דורשים מלאמה שמוכרה לפסולים ממזר ונתין, אע"פ שאין יכולים ליעדה (שאע"פ שיכול לקדשה לפסולים דקידושין תופסים בחיבי לאוין, כבר מצינו שהקידושין מסורים בידו לדבר גדול מזה שהרי יכול לקדשה כשהיא נערה ולמוכרה אינו יכול). ולר"א לומדים מ"אם רעה" שמוכרה לפסולים, ומ"לאמה" לומדים שמוכרה לקרובים אע"פ שאין יכול ליעד שהר אין הקידושין תופסים. (ואין ללמוד ק"ו מפסולים, שהרי בקרובים אינו יכול ליעדה). ור"מ לומד שמוכרה לפסולים מ"אם רעה" שהיא אסורה לו, וס"ל שאין מוכרה לקרובים, ואיתא בברייתא שאף למ"ד אין מוכרה לקרובים י"א שיכול למוכרה לאביו, כיון דהאב יכול ליעדה לבנו דהויה ליה בת אחיו, אבל לבנו לא דהויה ליה בת אחיו.

הסובר שגם לריב"י מעוה הראשונה ניתנה לקידושין אתיא כר"א שיכול למוכרה לשפחות אחר אישות, והגמ' מהעדיפה שלא להעמיד כר"א דשמותי הוא.

י"ט. יעוד בקטן, או שלא מדעת האשה- אין יעוד אלא בגדול, אין יעוד אלא מדעת. והיינו שאין יעוד אלא בגדול, לפי שאין יעוד אלא מדעת. וי"מ שמדעת היינו שצריך דעת האשה, וכריב"י דס"ל שמעוה הראשונה לאו לקידושין ניתנו ואין דעת האב מתחילה על היעוד להכי צריך דעתה, ולרנב"י אף למ"ד לקידושין ניתנו לימדה תורה שמ"מ צריך דעתה.

אישות לקטן- קטן אינו חייב מיתה על ניאוף, ואין חייבים מיתה על אשת קטן. ואין להוכיח שיש יעוד בקטן ממה שהוצרכה תורה למעט אשת קטן, דיל"ל שבאה התורה למעט בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבימתו שהיא זקוקה לו באותה ביאה וקנאה ליורשה, שהיא ראויה לו וביאתו ביאה, ומ"מ הבא עליה פטור.

אם מעוה הראשונה לקידושין ניתנו- ריב"י סובר שמעוה המכירה לאו לקידושין ניתנו, שהרי אמר קרא "הפדה" שאין ליעד אא"כ יש שהות בזמן העבדות לעשות שוה פרוטה ואי לקידושין ניתנו א"צ פרוטה, שהרי היעוד הוא למפרע משעת מכירה. ורנב"י אמר שאין ראיה דשאני הכא דאמר קרא והפדה שצריך שיוכל לפדותה בגרעון כסף.

אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין, וזה מהני כמו יעוד אי מעוה הראשונה לאו לקידושין ניתנו והמכירה היא כאמירת צאי וקבלי קידושין.

המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת, כמו שיכול ליעדה אי מעוה הראשונה לאו לקידושין ניתנו, שהכסף הוא חוב והיא עצמה משכון, ומקדש בפרוטה שנשארה.

י"ט: כיצד מצות יעוד- אומר האדון לאמה בפני שניים הרי את מקודשת לי, ונוהג בה מנהג אישות ולא שפחות.

עד מתי יכול ליעד- לת"ק יכול לעשות כך אפי' בסוף שש סמוך לשקיעת החמה, ולריב"י צריך שהות לעשות שו"פ. ודברי ת"ק הם משל

תמצית מסכת קידושין

לחצאין. ונגאלת לקרובים בע"כ של לוקח, והקרוב קרוב קודם, לרבי יהושע אין הקרובים חייבים לגאול, ולר"א חובה על הקרובים לגאול.

עבד עברי הנמכר לעכו"ם אינו לווה וגואל, ואינו נגאל לחצאין דכתיב "נגאל" כולו ולא חציו, והנ"מ אם נגאל לחצאין שייכת לקולא לטובתו אם שילם חצי והכסיף וחזר והשביח, שאם חלה הגאולה משלם חצי משוויו עכשיו מפני שחצי השביח ברשותו וחצי ברשות האדון, ואם לא חלה הגאולה כולו השביח ברשות האדון וצריך להשלים גם בחצי שכבר שילם. וכן נ"מ לחומרא אם הכסיף לחצי שוויו וגאלו וחזר והשביח, שאם חלה הגאולה צריך לגאול את החצי השני, ואם לא חלה הגאולה א"צ להוסיף כלל.

המוכר בית בבתי ערי חומה יכול לגאול מיד ואם לא גאל שנה תמימה נחלט. ואינו נגאל בקרובים, ולרבנן אין לווה וגואל ואין גואל לחצאין, ולר"ש לווה וגואל לחצאין ונחלקו אי דורשים טעמא דקרא ורואים שהקפידה תורה לחזר שלא תפקע האחוזא מהיורשים, ורבנן לא דורשים טעמא דקרא.

כ"א. בתי חצרים עירות שאינן מוקפות חומה מימות יהושע גאולתם כשדה אחוזה.

עבד עברי הנמכר לעכו"ם לרבי אינו נגאל בקרובים.

דיני עבד נרצע

כ"א: קנין נרצע - הנרצע נקנה ברציעה דכתיב "ורצע אדוניו וכו'", וקונה את עצמו במיתת האדון דכתיב "ועבדו" ולא את הבן ולא את הבת, ויוצא ביובל, דהא דכתיב "לעולם" היינו לעולמו של יובל.

ע"י מה רוצעים - לרבי יוסי אפשר לרצוע בין במרצע ובין בסול סירא מחט מקדח ומכתב, דדורשים רבוי ומיעוט רבוי וריבה הכל, שהמיעוט אינו פירוש של הרבוי אלא בא למעט ממנו שלא נרבה הכל, והיינו כעין הפרט, וכשחזר וריבה ריבה הכל, חוץ מדבר אחד שנמסר לחכמים ומיעט סם שאינו דומה למרצע שהרי נוקב מאיליו ולא מכח אדם. ולרבי צריך לרצוע דווקא במתכת כמו מרצע, דדורשים כלל ופרט וכלל שהפרט הוא פירוש של

אם בגפו יוצא בראשי אברים כעבד (בגופו נכנס בגופו יצא). ולראבי"ל לומדים שאם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית (יחידי נכנס יחידי יצא).

גרעון כסף - אף אם העבד השביח בכוחו או שנתייקרה הפעולה אינו משלם גרעון אלא לפי מה שנמכר, דכתיב "מכסף מקנתו", ואם הכסיף נתקלקל מחשבים לו כשוויו עכשיו, דכתיב "כפי שניו", ואין דורשים לחומרא דכתיב "כי טוב לו עמך" (במאכל ובמשתה שלא תהא אתה אוכל... מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו), ולומדים נמכר לישראל בגז"ש שכיר שכיר. ואין לומר שהקולא היא רק באכילה ושתייה, אבל בפדיון נחמיר שהרי הנמכר לעבד הוא חוטא וכדלהלן, דכתיב אם עוד רבות בשנים וכו'.

חומר אבקה של שביעית - הנושא ונותן בפירות שביעית שהוא איסור הקל שבה שהוא לאו הבא מכלל עשה לסוף מוכר מטלטליו, לא הרגיש לשים לב לפורענות הבאה עליו מוכר שדותיו, לא באת לידו הרהור תשובה (שכיון שעבר עבירה ושנה בה נעשית לו כהתר ופשיטא לתנא שעתידי לבוא לידי כף) עד שמוכר את ביתו, לא באת לידו עד שמוכר את ביתו לאמה (ועדיף למכור את ביתו לאמה, כי היא יוצאת בגרעון כסף, מאשר ללוות בריבית שהחוב מתרבה), לא באת לידו עד שלושה בריבית, לא באת לידו עד שמוכר עצמו לגר תושב, ואח"כ לעכו"ם ולעבודת כוכבים עצמה לחטוב עצים ושאר צרכיה ולא לשם אלוהות, ומ"מ אמרה תורה "אחד מאחיו יגאלנו" ולא לדחות אבן אחר הנופל, ואין מחשבים לו לפי הערך הגבוה (אם השביח או הכסיף). הגמ' מבארת המקור בפסוקים לכל הנ"ל, ואמר רב יוסף שרב נחמן דרש המקראות כסיני.

דיני גאולה בעבד ובשאר דברים

כ: שדה אחוזה שנמכר אינו נגאל לחצאין, ואינו לווה וגואל דבעינן "והשיגה ידו", ואינו יכול לגאול עד שנתיים מהמכירה, ואם לא נגאלה חוזרת לבעליה ביובל בלא פדיון. (ואם הקדיש שדה אחוזה יכול לגאולה מיד, ואם לא גאלה יוצאת לכהנים ביובל), ולווה וגואל וגואל

תמצית מסכת קידושין

אהבה - אין עבד עברי נרצע אא"כ רבו אוהבו, דכתיב "כי טוב לו עמך", וכן צריך שיאהב הוא את רבו דכתיב "כי אהבך".

חולה - אם הוא חולה אינו נרצע דכתיב "כי טוב לו", וכן אם רבו חולה אינו נרצע, דכתיב "עמך", והגמ' מסתפקת מה הדין בשניהם חולים.

חיובי האדון לעבד - האדון צריך להשוות את העבד אליו באיכות הפת היין והשינה, דכתיב "כי טוב לו עמך", מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. וכן חייב האדון במזונות אשתו הישראלית של העבד "ויצאה אשתו עמו", וכן חייב במזונות בניו דכתיב דכתיב "ויצא מעמך הוא ובניו", וצריכא, דהאשה יכולה לעבוד, והבנים יכולים לחזר על הפתחים.

כ"ב: צורת הרציעה - צריך להניח את האוזן על הדלת ולדקור באזנו עד שמגיע לדלת, וצריך שהדלת תהיה במקומה. והטעם שרוצעים באוזן ובדלת מפני שהאוזן שמעה בהר סיני "כי לי בני עבדים" ולא עבדים לעבדים, ויבואו דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים על שפסח הקב"ה על בני ישראל.

עבד כנעני:

קניני עבד כנעני

עבד כנעני נקנה בכסף שטר וחזקה, דכתיב "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ומ"מ אינו חוזר ביובל דכתיב "לעולם בהם תעבודו". וכן נקנה בחליפין.

משיכה - לשמואל אם תקפו בחזקה ובא אצלו קנאו, אבל קראו ובא אצלו לא קנאו, דאדעתיה דנפשיה קעביד, (ודווקא בעבד, אבל בהמה אף בקורא לה והיא באה קנאה, דאדעתיה דמרה אזלא לפי שאין לה דעת. וכן נקנית אם הכישה במקל ורצתה לפניו ועקרה יד ורגל, וי"א שצריך שתהלך לפניו מלוא קומתה, וכן נקנית במסירה אם אחז בטלפה בשערה כגון שער שבראש הסוס וכו') ועבד קטן כבהמה שאין לו דעת, ואם קראו לשם קניה ובא אצלו קנאו.

כלל, והכלל האחרון לא בא אלא לרבות כעין הפרט. ויש דורשים "המרצע" לרבות מרצע הגדול.

היכן רוצעים - ליוזן בריבי לשון חכמה וחרפות, וגדול בדורו היה רוצעים באליה של האוזן בבשר ולא בתנוך, ולרבנן רוצעים בגובה של אוזן, שהרי לא רוצעים עבד עברי כהן מפני שנעשה בעל מום, דכתיב "ושב אל משפחתו" למחוזק שבמשפחתו.

שפחה כנענית בעבד כהן - לרב עבד עברי כהן מותר בשפחה, ולשמואל אסור, ורב נחמן מקשה דא"כ יש טעם אחר למה אינו נרצע, שהרי לא שייך בו "אהבתי את אדוני", ואין להשיב.

יפת תואר

כהן ביפת תואר - לל"ק מותר בביאה ראשונה לכו"ע, דלא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע שאם לא יהיה מותר יעבור באיסור (ובקושי התירו, ואע"פ שהיא מאוסה), וגם ככהן איכא למיחש ליצר הרע, ורב מתיר ביאה שניה שכבר נתקרה רוחו הואיל ואשתריא אישתרי, ושמואל אסר שהרי גורת אסורה לכהן מפני שהיתה זונה קודם. ולל"ב אסורה בביאה שניה לכו"ע שהרי גורת אסורה לכהן, ובביאה ראשונה לרב מותר שלא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולשמואל אסור דלא קרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך.

כ"ב. אין התר יפת תואר אלא כשראה אותה בשעת שביה ולא אם לקחה למוכרה או לשפחה ואח"כ נתן בה עיניו. וגם אשת איש מותרת. ומותר לקחתה אם חשק בה אע"פ שאינה נאה. ואין לקחת ב' יפות תואר, לא לעצמו ולא לו ולאביו או לבנו. ותופסים בה קידושין אע"פ שאינה מתגייר מדעתה. ואסור ללחוץ עליה במלחמה לבוא עליה.

המשך ענייני רציעה

יאמר וישנה - אין עבד עברי נרצע עד שיאמר אהבתי את אדוני וכו' וישנה, פעם אחת בתחילת פרוטה אחרונה לפי חשבון גרעונו, דכתיב "יאמר העבד", ופעם שניה בסוף פרוטה אחרונה אחר שהתחיל פרוטה אחרונה, דכתיב "לא אצא חפשי" שיהיה סמוך ליציאה.

אשה ובנים - אין עבד עברי נרצע עד שיהיו לו אשה בנים שפחה כנענית שנמסרה לו וילדה, דכתיב "אהבתי... את אשתי ואת בני", וכן צריך שיהיו לרבו אשה ובנים דכתיב "כי אהבך ואת ביתך".

תמצית מסכת קידושין

כ"ג: לרשב"א אינו קונה עצמו בשטר ע"י עצמו, דלא אמרינן גיטו וידו באין כאחד, דגמור לה לה מאשה, שצריך שיצא הגט לרשות שאינה שלו. ואע"פ שהעבד עצמו אינו יכול לקבל יכול העבד למנות שליח לקבל השטר כמו שאשה יכולה דגמרינן לה לה מאשה והאשה אין גופה קנוי לבעל, והרי עבד יכול לקבל גיטו של חבירו מרבו של חבירו (אבל לא מרבו שלו). וכהנים בהקרבת הקרבנות שלוחי דרחמנא הם ונ"מ שמוותר לכהן להקריב עבור מי שמודר ממנו הנאה, דאי שלוחי דידן הרי ישראל לא שייך בתורת קרבנות כלל). וכן בכסף קונה ע"י אחרים דזכות הוא לו, אבל לא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו.

מחלוקת ר"מ ורבנן בקנין העבד- להו"א נחלקו אם יש קנין לעבד בלא רבו ולאשה בלא בעלה אם נתנו להם מתנה, דרבנן לא קנה האדון מפני שהנותן לא גמר בדעתו שיזכה בזה האדון. ולרב ששת לכו"ע בנתן בסתמא אין להם קנין, ונחלקו בנתן ואמר ע"מ שאין לאדון או לבעל רשות בזה. ולרבי אלעזר באופן זה לכו"ע נקנה הכסף לאדון, ולא מהני אלא באומר ע"מ שתצא בו לחרות שתנתנו לרבך בפדיונך.

כ"ד: והא דמצינו שלחכמים אין אשה פודה מעשר שני בלא חומש, ולר"מ פודה. ולא איירי בזווי ומעשר של בעל שהרי יש בזה שליחות ופודה עם חומש, ולא איירי בזווי דידה נכסי מילוג ומעשר דידה משדותיו, דכתיב "איש ממעשרו" ולא אשה ממעשר בעלה, ואשה כאחר דמיא. ואי איירי במעות שנתנו לה ע"מ שתהיה כאיש אחר ותפדה בו את המעשר בלא חומש, א"כ שיטת ר"מ וחכמים הפוכות מהנ"ל. ועל כן אביי הופך את השיטות. ולרבא איירי בפירות שירשה האשה, ור"מ לשיטתו דמעשר שני ממון הקדש ולא קנאו הבעל ואם היא פודה מהמעות של הבעל הוי זווי דחד ומעשר דחד, ולרבנן הוא ממון הדיוט וקנאו הבעל ושליחותו עבדה וכיון שהיא פודה במעות הבעל צריכה להוסיף חומש.

יציאת עבד כנעני בשן ועין וראשי אברים

שן ועין כתיבי בהדיא, וראשי אברים שאינם חוזרים לומדים משן ועין, ולא הוו ב' כתובין

כיצד בחזקה- אם העבד התיר לאדון את מנעלו, או שהולך כליו אחריו לבית המרחץ, או שהפשיטו או הרחיצו או סכו או גרדו או הלבישו או הנעילו או הגביהו קנאו.

הגבהה- לת"ק אם רבו הגביהו לא קנה, ולר"ש אף אם רבו הגביהו קנאו שלא תהא חזקה גדולה מהגבהה. ואמנם שפחה כנענית לא נקנית בביאה כיון שזה נהנה וזה נהנה, ובשלא כדרכה או שיש הנאה, או שהוקש לכדרכה.

קנין עבד של גר שמת ואין לו יורשים- מר זוטרא אמר לעבד כזה שישלוף נעליו ויוליכם לביתו, י"מ שהיה עבד גדול וקנאו מיד אחר מיתת הגר וקדם והחזיק בו לפני המיתה כדי שלא יהיה בלא אדון רגע אחד ויזכה בעצמו, וי"מ שהיה קטן וס"ל שאף בקטן אם לא קנאו מיד כשמת האדון קנה העבד עצמו, ודלא כאבא שאול דס"ל שקטנים יכולים לזכות בהם גם לאחר זמן.

יציאת עבד כנעני בכסף ובשטר

כ"ג: לר"מ קונה בכסף ע"י אחרים שיתנוהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין, שיטת אביי שאע"פ שלר"מ חוב הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחרות עבד כהן מפני שפוסלו מן התרומה, ועבד ישראל לפי שאוסרו בשפחה דשכיחא ליה ופריצא ליה, מ"מ קונה בכסף בע"כ של העבד, שהרי כסף מועיל לקנין העבד בע"כ, ואין העבד קונה בכסף ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו, אבל שטר אין קונה אלא ע"י עצמו שהעבד יקבלנו, דהאי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד זה לשון קניה וזה לשון שחרור, ולרבא כסף מהני בע"כ משום שקבלת רבו גרמה לו והרב אין נעשה שלוחו, אבל שטר קבלת אחרים גרמה לו ואין חבין לאדם שלא בפניו.

לחכמים קונה בכסף ובשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו, כסף ע"י עצמו דישי קנין לעבד בלא רבו, ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. וע"י אחרים דזכות הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחרות, ושטר ע"י אחרים, ואף ע"י עצמו דגיטו וידו באין כאחד ולא אמרינן שלא יצא הגט מרשות האדון ואין זו קבלה.

תמצית מסכת קידושין

דושחתה דורש שאם הושיט ידו למעי שפחתו להוציא עוברת וסימא עובר שבמעיה פטור, ורבנן דורשים רק בהושיט ידו למעי שפחתו שלא נתכוון לעין כלל, וה' דושחתה לא משמע להו.

היתה עינו סמויה וחטטה הוציאה לחוץ יוצא לחרות, שהרי עשאו מחוסר אבר והוי מום. וכמו שמצינו שאע"פ שרק בבהמה יש דין תמות וזכרות, מ"מ גם בעוף אם יבשה גפה או נקטעה רגלה או נחטטה עינה פסול, דכתיב "מן העוף".

כ"ה. היתה לו אצבע יתירה והיתה נספרת על גב היד בשורת שאר האצבעות וחתכה האדון יוצא העבד לחרות.

עבד שסרסו רבים בביצים יוצא לחרות, שהרי שנינו **כ"ד ראשי אברים** שבאדם אין מטמאים משום מחיה דכתיב "לכל מראה עיני הכהן" שתהא כולה נראית כאחת, ואלו הן ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים שפת האוזן וראש החוטם וראש הגויה גיד, וראשי דדים שבאשה אבל שבאיש אינם בולטים כ"כ ואין זה שיפוע (ולר"י אף שבאיש) ובכל אלו עבד יוצא לחרות אם קצצם לו רבו, ולרבי אף בסירסו יוצא לחרות, והיינו בביצים שתלויים בכיס וניכרים מבחוץ, דאילו בגיד הא תני ראש הגויה. וכן מצינו לגבי מומין שלר"י הוי מום במעון וכתות שחוטי הביצים כרותים אבל לא לגמרי ונתוק ביד לגמרי ועדיין תלויים בכיס, וחרות, בין בביצים בין בגיד, ולראב"י דווקא בגיד הואיל וטמונים בתוך הכיס.

דין הלשון לענין טומאה הזאה טבילה ויציאה לחרות- לענין טומאה שמגע בית הסתרים אינו מטמא אם נגעה טומאה בלשון הוי טמא, דכתיב "אשר יגע בו" והלשון הוא בר נגיעה. ולענין טבילה א"צ לטבול את הלשון, דכתיב "ורחץ בשרו במים" ובשרו הוא מאבראי, (ומ"מ אם נמצא עצם בין השיניים לא עלתה טבילה, דראוי לביאת מים בעינן כמו שצריך ראוי לטבילה ואין מביאים מנחה של ס"א עשרון בכלי אחד). ולענין הזאה לרבי אם נפלה הזאה על הלשון מהני כטומאה, ולרבנן לא מהני כטבילה, דטהרה מטהרה הוי ליה למילף (ולרבי וכבס בגדיו הפסיק הענין). ולענין מום לת"ק אם

הבאין כאחד, מפני שעין מלמד שאינו יוצא בשן חלב שניק בה ועתיד להחליפה כגון בעבד קטן, ושן מלמד שיוצא בה אע"פ שלא נברא עמה. ואין דורשים כלל ופרט וכלל (לחפשי ישלחנו חזר וכלל) וא"כ נלמד לכעין הפרט שצריך מומים שבגלוי ואינם חוזרים, ויצטרכו ג"כ שיהיה בטל ממלאכתו, אלא דורשים רבוי מיעוט ורבוי, ולכן חייב אף בתלש בזקנו ודלדל בו עצם השמיטו ממקומו ומחובר בבשר, ויוצא לחרות אם אינו חוזר, ואע"פ שאין בעצם זו ביטול מלאכה, ושן ועין ממעטים הכהו על ידו וצימתה וסופה לחזור.

אם ביציאת שן ועין צריך גט שחרור- לר"ש ור"א צריך גט שחרור להיתירו בבת חורין, דילפי שילוח שילוח מאשה שצריך שטר, ולר"מ ור"ט א"צ, דלא כתיב חפשי לבסוף, והמכריעים לפני חכמים אמרו שבשן ועין א"צ, כיון שהתורה זכתה לו, ובשאר אברים צריך, מפני שהוא מדרש חכמים.

עשאו עוור או חרש- הכהו על עינו וסימאה או על אזנו וחרשה יוצא בזה לחרות, אבל אם הכהו בכותל כנגד עינו ואינו רואה, או כנגד אזנו ואינו שומע אינו יוצא לחרות, דאיהו דאבעית אנפשיה שנותן ליבו אל פחד הבא פתאום, וכדמצינו שהמבעית את חבירו והיינו שתקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם אחזו ותקע באזנו חייב. (אבל תרגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם לסומכוס שבצורות משלם נזק שלם. וסוס שצנף וחמור שנער ושברו כלים בתוך הבית משלמים חצי נזק לרבנן שבצורות משלם חצי נזק).

הכהו על עינו וכהתה ולא נסמית לגמרי ורואה במקצת או על שינו ונדדה, אם יכול להשתמש בהם עכשיו במראה זה אינו יוצא לחרות, ואם אינו יכול יוצא לחרות. ואם היה יכול מעיקרא להשתמש וכעת אינו יכול יוצא לחרות, ואם לא היה יכול וסימא עינו או הפיל שינו לגמרי אינו יוצא לחרות, וצריכא.

בלא כוונה- אם רבו רופא ואמר לו לכחול עינו וסימאה, או לחתור שינו ונקר ולגרד סביב מושבה והפילה, לת"ק שיחק באדון יוצא לחרות, ורשב"ג דורש "ושחתה" שיתכוון לשחתה, ומה'

תמצית מסכת קידושין

קנין מטלטלין

משיכה ומעות - מטלטלין אינם נקנים אלא במשיכה, דכתיב "או קנה מיד עמיתך" דבר הנקנה מיד. ולשיטת ריו"ח שמדאורייתא מעות קונות, קונה במשיכה מדרבנן.

אגב

מטלטלין נקנים אגב קרקעות כשקנה את הקרקעות בכסף שטר וחזקה.

צבורים - מסקנת הסוגיא שבאגב א"צ צבורים על הקרקע.

כ"ו: קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים ומועילה לפרוזבול דבעינן קרקע, שלא תיקן הלל אלא במלוה מצויה ולקנין אגב, ולא גרסינן לזידוי, דא"צ קרקע לזידוי. (ואי בעינן באגב צבורים היינו בתלה בה מחט ועליה מרגלית).

הגמ' מבארת מקומות שמשמע שא"צ צבורים, איך אפשר לבאר דאיירי בצבורים, בית סלע - מקום גדול שהיה קשה כסלע ואינו בר זריעה וקנאו בזול. טפח על טפח - קנה שם מעות באגב, ולא הקנה אגב אחר שמא ישתמש בהם. וממה שאמר רשב"ג... ומקומו מושכר לו ונתן לו פרוטה, משמע שצריך צבורים, ויש לדחות שלא רצה שיטריחוהו. ומה שמצינו ששטר א"צ להיות בקרקע, שאני שטר שהוא אפסירא בית אחיזה דארעא וכקרקע דמי.

כ"ז: דיני קניית שטר במכירת שדה - אם אמר שיזכו בשדה לפלוני שיחזיקו בשדה לצורכו ויכתבו לו שטר לראיה, חוזר בשטר אם אינו רוצה שתהיה ראיה בידו ולא בשדה, ואם אמר ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בשניהם כיון שלא עשאו שלוחים לקנות אלא ע"י שטר, והרי יכול לחזור בשטר, ורבי חייא בר אבין מוסיף שאם קדם המוכר לפני נתינת הכסף או החזקה וכתב את השטר (שהרי כותבים למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואין חוששים לשטר מוקדם כיון שעכשיו קונים, ולאביי עדין בחתומיו זכין לו), כיון שהחזיק בקרקע נקנה לו השטר בכל מקום שהוא אם אמר שיקנה קרקע בחזקה והשטר עמה.

צריך המוכר לומר שיקנה באגב.

ניטל רוב הלשון הוי מום, ולרבי רוב המדבר שבלשונו והיינו ממקום פרישת דיבוקו ולמעלה.

קנייני בהמה

כ"ה: בהמה גסה נקנית במסירה שבעליה ימסרו אותה ללוקח באפשר או בשערה וכו', אבל לא במשיכה שאין דרכה להוליכה לפניו, ולחכמים במשיכה, ולר"ש בהגבהה ולא במסירה ולא במשיכה.

פיל שא"א להגביהו לר"ש יקנה בחליפין, וי"א שיביא ד' כלים ויניחם תחת רגליו דקני ליה כליו, ולמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה יעשה כך בסימטא זוית אצל רה"ר ואינה לא רה"ר ולא רה"י, וי"א שיגביה ע"י חבילי זמורות הגבוהים ג' ויוליכו עליהם.

בהמה דקה לר"מ ור"א נקנית בהגבהה ולא במשיכה, ולחכמים במשיכה, ולר"ש בהגבהה ולא במסירה ולא במשיכה.

קנין קרקעות

כ"ו: כסף - קרקעות נקנין בכסף דכתיב "שדות בכסף יקנו", וכיון דכתיב כסף מעיקרא הכסף קונה ואין השטר אלא לראיה. אמנם במקום שכותבים שטר אינו קונה אלא עד שיכתוב שטר דלא סמכה דעתיה, ועיקר דעתו על השטר, אא"כ הלוקח פירש שקונה באחד מהם כפי רצונו, שאז הלוקח יכול לחזור בו אחרי אחד מהם אבל המוכר לא.

שטר - קרקעות נקנות בשטר דכתיב "ואקח את ספר המקנה", ולשמואל אינו קונה בשטר אלא במתנה אבל במכר לא, והא דתנן שכותב לו שדי מכורה לך היינו במוכר שדה מפני רעתה שנה לו לקנות בשטר כדי שלא יוכל הלוקח לחזור בו, או דאיירי במתנה וכתב מכר כדי ליפות את כוחו שאם יגבנה בעל חוב יכול לתבוע ממנו דמים המפורשים.

חזקה - רפק ביה פורתא, או דייש אמצ' או נעל או פרץ כל שהוא קנה, דכתיב "ושבו בעריכם אשר תפשתם", וי"א מדכתיב "וירשתם אותה וישבתם בה".

תמצית מסכת קידושין

אחד. ומגלגלים שבועה על טענת ספק כגון שבועת השותפין והאריסים שחלקו, ולא דמי לסוטה דסוטה כל שבועתה ספק וגלגולה ספק, אבל ממון עיקר השבועה היא בטענת ודאי, ושבועת השופין היא משום דמורי התירא, דילפינן שבועה האמורה בפנים סוטה שנשבעת בעזרה שעשה בה ספק כודאי לשבועה האמורה בחוץ.

עד היכן גלגול שבועה - אם טוען לו השבע לי שאין עבדי כנעני אתה מנדים אותו מפני שמזלזל בישראל כ"כ, אף הם יזלזלו בו, (והקורא לחבירו ממזר לוקה ארבעים מכת מרדות, ונח מנידוי, והקוראו רשע יורד עמו לחייו שאין ב"ד נזקקים לזה, אבל הוא מותר לשנאתו ולמעט פרנסתו ולירד לאומנותו), ואיירי בטוען שישבע שלא נמכר בעבד עברי, ואינה טענת מטלטלין דתובע פעולתו או גרעונו דסבר רבא שגופו קנוי ואינה טענת מטלטלין, והחידוש הוא דלא נימא שעבד שנמכר יש לזה קול.

קנין חליפין

כ"ח: כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין שנתחייב באונסי החפץ הנקנה בכל מקום שהוא, וחייב ליתן לו המעות שנתחייב לו, ולפי ההו"א הכונה למטבע שדרך לתתו בדמים עבור חפץ אחר, וכיון שאין מטבע נעשה חליפין, בהכרח כוונת מתני' שכל דבר שנישום בדמים כל המטלטלין חוץ ממטבע ואע"פ שאינו כלי, כיון שזכה בהם אם נתנם בתורת חליפין נתחייב זה בחליפין, כיצד החליף שור בפרה וכו'.

ולרב נחמן שפירות לא עבדי חליפין צ"ל שהחליף דמי שור בפרה שאם חייב לו דמים על מכירת שור קנה, ושאינו משאר מעות, דסבר כר"ח שמדאורייתא מעות קונות ותיקנו שיקנה במשיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטך בעליה ולא יטרח להציל כיון שאינו מפסיד ואינו מרויח, ואם הם ברשותו מפסיד אם ישרפו, ומרויח שיכול לחזור בו אם יתיקרו, ובמילתא דלא שכח שכבר חייב לו דמים לא גזרו רבנן. וריש לקיש דס"ל שמשכיכה מפורשת מן התורה בהכרח יסבור שפירי עבדי חליפין, ויפרש מתני' כל הנישום דמים באחר.

פירות לרב ששת נעשים חליפין, ולרב נחמן אינם נעשים חליפין, לרש"י לא נחלקו דווקא

יכול לקנות מטלטלין במתנה אגב שדה שקונה ממנו או ששוכר ממנו.

הגמ' מסתפקת אם יכול להקנות שדה לאחד ומטלטלין לאחר.

אין קונה באגב אלא כששילם דמי המטלטלין, ואם לא שילם הכל לא קנה אלא כנגד מעותיו.

חילוקי דינים בין סוגי הקניינים - כסף עדיף משטר שפודים בו הקדשות ומעשר שני משא"כ שטר, ושטר עדיף מכסף שמועיל לגירושין משא"כ כסף, וכסף ושטר עדיפים מחזקה שקונים בעבד עברי, וחזקה עדיפה מכסף ושטר שאם החזיק בקרקע אחת יכול לקנות י' שדות בי' מדינות, אם נתן לו דמי כולם.

כ"ז: ואין לדמות קניית י' שדות לעשר בהמות באפסר אחד, דבבהמות איגודו בידו, וללישנא בתרא התם גופים מחולקים משא"כ בקרקע דסדנא דארעא חד הוא שהרי כולה מחוברת.

גלגול שבועה

אם נשבע על המטלטלים נשבע גם על הקרקעות אע"פ שאין נשבע על הקרקעות לבדם.

מקור גלגול שבועה מדכתיב "ואמרה האשה אמן אמן" יתירא הוא למידרש ביה גלגול, אמן על האלה ירכך נופלת, אמן על השבועה שלא נטמאה, אמן מאיש זה אמן מאיש אחר, אמן שלא סטיית ארוסה נשואה ושומרת יבם ויבמה כנוסה. וארוסה היינו שכעת היא נשואה ומשביעים אותה ע"י גלגול שלא זינתה באירוסין וקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה ומגלגל עליה שבועה על אירוסין אע"פ שאינה ראויה לשבועה שהרי לא קינא, שהרי ארוסה ושומרת יבם לא שותות אם נסתרו ולא נוטלו כתובה דכתיב "תחת אישך", ואם נישאת אח"כ אין המים בודקים אותה, שהרי אין האיש מנוקה מעוון שבא עליה אחר שנסתרה ונאסרה עליו, ואם נישאת ועדיין לא בא עליה, הרי בעינן שקדמה שכיבת בעל לבעל, וי"א דאיירי שבא עליה כשהיא ארוסה.

כ"ח. גלגול שבועה בממון לומדים מק"ו מסוטה שלא ניתנה ליתבע בעד אחד אלא צריך בי עדים שנסתרה, כ"ש ממון שניתן ליתבע בעד

תמצית מסכת קידושין

פדיון הבן

מי מחויב- האב חייב לפדות את בנו, דכתיב "כל בכור בניך תפדה", ואם לא פדאו אביו חייב לפדות עצמו דכתיב "תפדה", והאם פטורה אע"פ שאין הזמן גרמא דכתיב "תיפדה תפדה", ואשה אינה חייבת לפדות עצמה דכתיב "תפדה תיפדה", ואחרים אין מצווים לפדותה דכתיב "כל בכור בניך תפדה".

כ"ט: סדר הקדימה- הוא לפדות ובנו לפדות שלא פדאו אביו, אם יש רק ה' סלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיפא, ואם יש ה' משועבדים וה' בני חורין- לר"י פודה את בנו, והכהן יגבה את המשועבדים כי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר והיה מחויב בפדיון עצמו לפני ששיעבד קרקעותיו, ואין זה אונאה שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו, ולרבנן מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר ואינו גובה ממשועבדים, וממילא מצוה דגופיה עדיפא.

פדיון הבן ועליה לרגל- לת"ק פדיון הבן קודם, מפני שהתורה הקדימה פדיון לעליה לרגל, ולר"י עליה לרגל קודמת מפני שהיא מצוה עוברת.

היו לו ה' בנים מה' נשים חייב לפדות את כולם, דבפטר רחם תלה רחמנא.

לימוד תורה לבנו ולעצמו

האב חייב בבנו ללמוד תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם, ואם לא לימדו אביו מחויב ללמוד בעצמו דכתיב "ולמדתם אותם", ואשה אינה חייבת דכתיב "ולימדתם ולמדתם", שכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד, ואשה לא חייבת ללמוד דכתיב "ולימדתם ולמדתם" שכל שאין אחרים מצווים ללמוד אין מצווה ללמד את עצמו, ואין אחרים מצווים ללמוד דכתיב "את בניכם".

קדימה באב ובן- האב קודם לבנו ללמוד תורה, ולר"י אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו והאב רואה שיצליח יותר ממנו, ואין לו נכסים עבור שניהם בנו קודמו והוא יטריח אחר מזונות ויספיקנו, (הגמ' מביאה המעשה עם רב אחא בר יעקב ואביו, והמזיק שהרג בדרך נס).

בפירות, וי"מ שנחלקו דווקא בפירות, אבל דבר שאינו פרי ואינו כלי מועיל לכו"ע.

קנין להקדש

קנין הקדש בכסף- רשות גבוה בכסף, והיינו שגזבר שנתן מעות על בהמה קנאה פ"א אם היא בסוף העולם, אבל הדיוט לא קנה עד שימשוך.

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט- האומר שור זה עולה, או בית זה הקדש, קנה אפי' בסוף העולם, ובהדיוט לא קנה עד שימשוך בשור ויחזיק בבית.

כ"ט: פדיון הקדש- אם הפודה משכו כשהיה שוה מנה ולא שילם מעות עד שהתייקר, צריך לפדותו במחיר היקר דברשות הקדש אייקר, דכתיב "ונתן הכסף וקם לו", ואם הוזל ג"כ צריך לשלם את המחיר היקר, שלא יהא כח הדיוט שקונה במשיכה וברשותו הוזל חמור מהקדש. ואם נתן מעות והוזל לפני המשיכה אינו מקבל את ההפרש, שהרי קנאו בכסף, ואם התייקר א"צ להוסיף, ולא אמרינן שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש, שהרי גם בהדיוט יש מי שפרע.

מצוות האב לעשות לבנו:

כל המצוות המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבים ונשים פטורות, והיינו למול את הבן ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות (ולר"י אם אין מלמדו אומנות כאלו מלמדו ליסטות שכיון שאין לו אומנות ילך לפרשת דרכים וילסטם את הבריות), וי"א אף להשיטו במים שמא יפרוש בספינה ותטבע.

מצות מילה- האב חייב למול את בנו, דכתיב "וימל אברהם את יצחק בנו", וכתיב "צו" שהוא לשון זירוז מיד ולדורות, והאם פטורה דכתיב "כשאר ציווה אֹתו", ואם האב לא מל חייבים הבי"ד למולו דכתיב "המול לכם", ואם לא מלוהו הבי"ד חייב למול את עצמו כשיגדל, דכתיב "אשר לא ימול".

תמצית מסכת קידושין

הקב"ה אמר לישראל, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. כל משאו ומתנו של היצר הרע באדם להחטיאו. קשה עד כדי שאפי' יוצרו קראו רע. מתחדש בכל יום, וי"א מתגבר בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. אם פגע יצר הרע באדם ימשכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח וכו'.

האב חייב להשיא לבנו אשה דכתיב... וקחו לבניכם נשים", וכן צריך לתת לבתו ממון ולהלבישה ולכסותה, כדי שירצו לשאת אותה, דכתיב "ואת בנותיכם תתנו לאנשים".

האב חייב ללמד את בנו אומנות דכתיב "ראה חיים עם אשה אשר אהבת". ולר"י כל שאינו מלמד את בנו אומנות כאילו מלמדו ליסטות, ונ"מ אם לימדו להתעסק לר"י אינו מספיק מפני שפעמים אין לו במה לעשות סחורה ועומד ומלסטם.

וי"א שחייב להשיטו בנהר, דחיותיה היא.

כיבוד אב ואם

כל המצוות המוטלות על הבן לעשות לאביו כגון כבוד ומורא אף נשים חייבות.

אף אשה מחויבת בכבוד אב, אלא שאין סיפק בידה לעשות מפני שרשות אחרים עליה, ואם נתגרשה חייבת כמו אחיה.

השוה הכתוב כבוד ומורא וברכת אב ואם לשל מקום, וכן בדין ששלשתם שותפים בו, (ואם מכבדם מעלה הכתוב כאילו הוא דר ביניהם וכבדוהו, ואם מצערם אומר יפה שלא דרתי ביניהם) אבל בהכאה ודאי א"א להשוותם שאין הכאה כלפי מעלה.

ל"א. הקדימה תורה כבוד אביו לאמו מפני שהבן מכבד יותר את אמו מפני שמשדלתו מפתה אותו בדברים, ובמורא ירא יותר מהאב ולכן הקדים מורא אב.

כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שכאילו הוא אומר אין המקום כאן.

אסור לילך ד' אמות בקומה זקופה. ורב הונא בריה דרבי יהושע לא הלך ד' אמות בגילוי הראש.

כבוד אב קודם לכבוד אם, שאף האם מחויבת בכבודו, ואם נתגרשה כבוד שניהם שוה.

לימוד תורה ונישואין - ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, אא"כ א"א לו בלי אשה, ויש חילוק בזה בין בני א"י לבני בבל לרש"י בני בבל היו לומדים בא"י ואין הפרנסה עליהם ולכן ישאו נשים קודם למנוע הרהור, ובני א"י אם ישאו אשה יבטלוהו צרכי הפרנסה, ורב הונא אמר שמי שאינו נישא כשהוא בן כ' כל ימיו בהרהור עבירה, והקב"ה אומר תיפח עצמותיו, ורב חסדא אמר שהוא עדיף מחבריו מפני שנשא בן ט"ז ואם היה נושא בן י"ג היה יכול להתגרות בשטן ולא ירא שיחטיאהו.

ל. אדיך על צווארי דבריק, י"א מט"ז עד כ"ב, וי"א מי"ח עד כ"ד קודם שיגדל ולא יקבל תוכחה יש להשיאו אשה, וי"מ שהכונה לתוכחות, ופחות מזה אין בו דעת כ"כ ואין להכביד יסורים ותוכחות, ואח"כ יש לחוש שמא יבעט. ועל גיל זה נאמר "חונך לנער ע"פ דרכו" דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו.

לימוד בן בנו - אדם חייב ללמד את בן בנו תורה. וי"א אינו חייב, אמנם המלמדו מעלה עליו הכתוב כאילו לימדו לו ולבנו וכו' עד סוף כל הדורות. וכיון שסמכו הכתוב למתן תורה לא יטעם עד שילמד את בנו.

מה חייב האב ללמד - י"א רק מקרא ומכאן ואילך ילמד הוא לעצמו, מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות.

לעולם ישלש אדם את הימים ימי השבוע למקרא משנה ותלמוד.

נקראו ראשונים סופרים לפי שהיו סופרים אותיות התורה. ו' דגחון חצין של אותיות, דרש דרש חצי התיבות, והתגלח חצי הפסוקים. אמנם אנו אין בקיאים לא בחסרות ויתרות, ולא בפסוקים. ובתהילים חזיר מיער הע' היא חצי האותיות, והוא רחום חצי הפסוקים. בתהילים יש 5888 פסוקים ובדברי הימים 5880.

ד"ת צריכים להיות מחודדים שיחזור עליהם ויבדוק בעומקם, שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד.

ל: אפי' אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה יחד נעשים אויבים זה לזה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים.

יצר הרע - תורה היא סם חיים, משל לאדם שהכה בנו מכה גדולה והניח לו רטיה וכו', כך

תמצית מסכת קידושין

בשביל אבא, ומכבודו במוותו שכשאומר שמועה מפיו יאמר כך אמר אבא מרי הרניני כפרת משכבו יבוא עלי כל רע הראוי לבוא עליו, ויעשה כך עד י"ב חודש שאין משפט רשעי ישראל בגיהנום אלא י"ב חודש, ואח"כ יאמר ז"ל לחיי העוה"ב.

הזכרת שם אביו או רבו - החכם משנה שם אביו ורבו וילחש למתורגמן כך אמר אבא מורי, כך אמר רבי ומורי, אבל המתורגמן א"צ לשנות שם אביו או רבו של החכם.

מזורא - לא עומד במקומו במקום המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו לעצה, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו אם אביו חלוק עם חכם אחר.

כבוד - מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא.

ל"ב, משל מי - לרב יהודה כבוד אב מאכילו וכו' משל בן, ולרב נתן בר אושעיא משל אב, וכן הורו רבנן, ומ"מ מחויב לבטל ממלאכתו בשביל לכבדם, ומ"מ אף אם יזרוק ארנקי שלהם לים לא יכלימם אף שהוא בן הראוי לירש.

שני אחים או שותפים או אב ובנו או הרב ותלמידו, פודים זל"ז מעשר שני בלא חומש, ולא אמרינן הרי הוא כגופו כיון שאוהבו ומזונותיו עליו, ומאכילים זל"ז מעשר עניי אם הם עניים, אע"פ שחביב עליו כגופו והיה נתן להם מזונות משלו, ולמ"ד משל בן יכול לתת מעשר עני לאביו רק לצורך העדפה והוא מחויב במידה בינונית, ומ"מ תבוא עליו מארה משום דזילא ביה מילתא.

רב הונא קרע שיראי בפני בנו לראות אם יכעס, ומחל על כבודו שאין בזה משום לפני עוור שמכשילו לומר לאביו דבר בכעסו, וקרע בתפריס דלא עבר על בל תשחית שאינו נחסר מדמיו בכך.

נתערבו הנסקלים בנשרפים לר"ש ידונו בסקילה מפני שהשריפה חמורה ואין אתה רשאי למשוך את הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו, ואע"פ שהנשרפים הם הרוב, ולחכמים ידונו בשריפה שהסקילה חמורה.

אין לומר לאביו שמה שאומר אינו נכון להודיעו פתאום שהוא טועה, ואין לומר לו כך כתוב בתורה דהרי הוא כאומר לו עברת על ד"ת, אלא יאמר לו אבא מקרא כתוב כך בתורה והוא עצמו יבין שטעה.

אם האב מבקש מבנו דבר ויש מצוה לעשות כגון קבורת המת או לוי המצוה קודמת שהרי גם

בעשרת הדברות אמרו האומות לכבוד עצמו הוא דורש, וכשאמר כבוד אב חזרו והודו גם לראשונות שכ"ש שחייב אף בכבודו, שהרי אף הוא שותף בבריאתו, וחיי ומוותו מסורים בידו.

עד היכן כבוד אב ואם, כמעשה עם דמא בן נתנא שלא הסכים לצער את אביו בשביל למכור אבן לאפוד, ושכרו שנולדה בעדרו פרה אדומה וביקש עליה רק מה שהפסיד בשביל כבוד אביו, (וכן מצינו שאמו ירקה בפניו כשהיה בין גדולי רומי ולא הכלימה). ומה מי שאינו מצווה כ"ש המצווה, דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. ועל זה אמר רב יוסף שמי שיאמר לו שסומא חייב במצוות יעשה יו"ט לרבנן, לא כמו שחשב מתחילה להיפך.

יש מאכיל לאביו פסיגוני וטורדו מן העולם שנענש עליו שמראה לו צרות עין על סעוד ויש מטחינו בריחיים ומביאו לחיי העוה"ב שמכבדו ומדבר על ליבו שצורך השעה התפרנס ביגיעה זו.

ל"א: הגמ' מביאה איך כיבד אבימי את אביו.

אביי אמר לרב יעקב בר אבוה שאם מפני משקה אותו יקבל, אבל מאביו לא יקבל, מפני שכיון שהוא בן תורה תחלש דעתו אם תקבל ממנו עבודה.

ר"ט היתה עמו עולה ויורדת עליו למיטתה, ואמרו לו שלא הגיע לחצי כיבוד, שהרי לא זרקה ארנקי בפניו ולא הכלימה.

רב יוסף היה קם מפני אמו ואמר איקום קמי שכניה.

אשרי מי שלא חמאן שא"א לקיים כבודם כל הצורך, והוא נענש עליהם.

רב אסי בקשה ממנו אמו תכשיטים ועשה לה, וכשביקשה ממנו להנשא לאדם כמוהו הלך לא"י, ואמו באה אחריו, ושאל את ריו"ח אם מותר לו לצאת לחו"ל, ואמר לו שאסור, ושאלו אם מותר לקראת אמו ולא ענה לו, וכשבא פעם נוספת בירכו שהקב"ה יחזירו בשלום, ואח"כ שמע שארונה בא, ואמר שאם היה יודע לא היה יוצא.

מכבדו בחייו ובמותו - בחייו כיצד אם יודע שאנשי המקום מכבדים את אביו ויקבלו דברים שיאמר ממנו לא יאמר שלחוני וכדו' בשביל עצמי אלא

תמצית מסכת קידושין

להרהר שם, אבל בבית החיצון שעומדים שם לבושים יעמוד, וכן הרהור בד"ת מותר בבית החיצון ואסור בפנימי, אמנם לאונסו אם טרוד ועיין בשמועתו לפני הכניסה למרחץ שאני.

אסור להעצים עיניו כמי שאינו רואהו, ואם עצם עיניו אחרי שהגיע זמן החיוב שהוא בתוך ד"א, והבריות ידונו אותו לכף זכות שלא ראה, הוא רשע שכוונתו לסתור ולבטל המצוה, וגם אין לעצום עיניו לפני שהגיע זמן החיוב, דכתיב "ויראת מזלוקין" שכל המחשבות גלויות לו ויודע שאתה מחפש תחבולות להפטר מן המצוה.

א"צ לעמוד מרחוק, אלא במקום שיש הידור והיינו בתוך ד' אמות דמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד, ולרבו מובהק כמלוא עיניו.

אין לזקן להטריח לקום בפניו אם יכול ללכת בדרך אחרת שלא יעמיד את הציבור, ואם מאריך דרכו יאריך ימים.

ל"ג: אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה משל שמים שהרי פני יוצרו אינו מקבל אלא שחרית וערבית, ואף בב' פעמים אלו אין לזקן להטריח.

ת"ח שאינו עומד בפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח.

בנו והוא רבו - הגמ' מסתפקת אם הבן צריך לקום בפני אביו, ואם אביו בעל מעשים צריך לקום. וכן מסתפקת הגמ' אם האב צריך לקום בפני בנו שהוא רבו, ואם הוא נשיא צריך לקום.

רכוב כמהלך וצריך לעמוד בפניו, וכמו שמצינו במצורע שאינו מטמא טהור הנכנס עמו לאהל א"כ המצורע יושב, דכתיב "מחוץ למחנה מושבו" מושבו טמא, שאם טמא יושב תחת אילן וטהור עומד נטמא הטהור, ואם הטמא עומד והטהור יושב נשאר טהור דישיבת הטהור אינה נחשבת, ואם ישב הטמא נטמא הטהור, וכן באבן המנוגעת הנישאת ע"י אדם אינה מטמאה א"כ ישב, ומבואר שהולכים אחר האדם הנושאה, וה"ה הכא אם הבהמה הולכת נחשב מהלך וא"צ לקום בפניו.

יש לעמוד בפני ס"ת, דאי מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש.

חכם א"צ לעמוד בפני חבר.

האב מחויב במצוה, ולא יסי בן יהודה אם המצוה יכולה להעשות ע"י אחרים תיעשה ע"י אחרים, וכן הלכה.

ל"ב: מחילת כבוד - אב יכול למחול על כבודו, ורב י"א שאינו יכול למחול על כבודו שהרי הכבוד תלוי בתורה שהיא של הקב"ה, וי"א שיכול, דתורה דיליה היא אחר שלמדה, ומ"מ צריכים לעשות הידור לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד בפניו, ונשיא י"א שיכול למחול על כבודו, וכן מצינו שהרי ר"ג משמש את ר"א וכו', והביאו ראה שהרי הקב"ה משיב רוחות וכו', ומ"מ מלך לכו"ע אינו יכול למחול על כבודו, דכתיב "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך.

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן

זקן - י"א שא"צ לקום מפני זקן אשמאי אשם רשע ועם הארץ, ולא יסי בן יהודה צריך לקום לזקן אשמאי, וכן הלכה, וריו"ח היה קם בפני סבי דארמאי, אמר כמה הרפתקי מקרים וצרות עדו עליהו וראו הרבה ניסים ומופתים, ורבא לא היה קם אלא מזהר, ואב"י היה נותן להם יד והיו נשענים עליו, ורבא היה שולח שליחים אבל הוא עצמו לא, ורב נחמן שלח את סריסיו, אבל הוא עצמו לא שלא לזלזל בתורתו דאי לאו תורה כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא וא"כ אין חשיבותו בגלל עצמו אלא בגלל התורה. וי"מ שאב"י היה מכבד עצמו בזקנים וכו' ואינו נכון.

חכם - לת"ק אין זקן אלא זקן שהוא חכם, וליניק וחכים א"צ לקום, ולריה"ג אין זקן אלא מי שקנה חכמה, ואפי' הוא יניק וחכים.

ל"ג. הפסד ממונן - וא"צ להדרו בממונן או לקום ולבטל ממלאכה, אלא רק במקום שאין בו חסרון כ"ס וביטול מלאכה. ואין בעלי אומניות רשאים לעמוד בפני ת"ח בשעה שעוסקים במלאכתם, ואמנם מפני מביאי ביכורים עומדים אף בעלי אומניות, ואין ראה שהטעם מפני שחביבה מצוה בשעתה, אלא כדי שלא יכשלו לעתיד לבוא שיאמרו נבזים אנו בעיניהם.

א"צ לקום לא בבית הכסא, ולא בבית המרחץ בבית הפנימי שעומדים שם ערומים שאסור

תמצית מסכת קידושין

ל"ה מצוות לא תעשה - אשה חייבת. ויש בזה קרא בעונשים ובדינים ובמיתות, וצריכא. אמנם בל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים פטורות, והגמ' מביאה מקורות שפטורות במצוות אלו.

המגלה במספרים או במלקט ורהיטני פטור, ואינו חייב אלא בתער שיש בו השחתה.

זקן האשה והסריס שהעלו זקן הרי אלו כזקן בין לטומאת נגעים בין לטהרת נגעים, אבל לא לאיסור השחתה.

בל יקרחו - לאיסי נשים פטורות, אבל בגדידה נשים חייבות, וס"ל דשריטה וגדידה אחת היא. (אם קרח ד' וה' קרחות חייב על כל אחת ואחת. וחייב על כל הראש ולא רק על בין העיניים. ואין האיסור דווקא בכהנים אלא בכל ישראל. ואין האיסור באלו אלא על מת). הגמ' מבארת טעמא דאיסי.

ל"ו בנים אתם לד' אלוקים - לר"י דווקא בזמן שנוהגים מנהג בנים קרויים בנים, ולר"מ אף שאין נוהגים מנהג בנים קרויים בנים.

נשים בעבודות המקדש - הסמיכות והתנופות וההגשות והקמיצות וההקטרות והמליקות והקבלות וההזאות אין נוהגים בנשים, אבל מנחת סוטה ונזירה הן מניפות. הגמ' מביאה ילפותות לכל הנ"ל.

חיוב מצוות בארץ ובחול

ל"ז. חובת הגוף וחובת קרקע - מצוות שאינם תלויות בארץ והיינו שהם חובת הגוף נוהגות בין בארץ ובין בחו"ל, אבל מצוות התלויות בארץ והיינו שהם חובת קרקע אינם נוהגות אלא בארץ. דכתיב ("אלה החוקים" המדרשות, "המשפטים" הדינים, "אשר תשמרון" משנה, "לעשות" מעשה) "בארץ... כל הימים אשר אתם חיים על האדמה", ומבואר שיש מצוות התלויות "בארץ" ויש שריבה הכתוב שנוהגות בכל מקום, וצא ולמד מעבודת כוכבים האמורה בענין שנוהגת אף בחו"ל, והיא חובת הגוף, אף כל חובת הגוף נוהגת אף בחו"ל.

ערלה וכלאים אף שהם חובת קרקע נוהגות אף בחו"ל. (ויבואר להלן).

לרבי אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד בפני רבו בשעה שעוסק בתורה, ולייט עלה אביי על מי שמציית לדברי ר"א.

היה נשיא עובר לפניו עומד כמלוא עיניו ולא ישב עד שישב במקומו, ולחכם עומד ד"א ויושב כשעבר ד"א, ולאב"ד עומד כמלוא עיניו ויושב כשעבר ד"א. והא דכתיב "והביטו אחרי משה עד בוא האהלה", י"מ לשבח שמשה נשיא היה וכנ"ל, וי"מ לגנאי שהיו אומרים ראו כמה עבים שוקיו וכי הכל משלנו.

חיוב נשים במצוות

ל"ד מצות עשה שאין הזמן גרמא - נשים חייבות במצות עשה שאין הזמן גרמא, כגון מזוזה מעקה אבידה ושילוח הקן, ואמנם בתלמוד תורה פריה ורביה ופדיון הבן פטורות (ואין למדים מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ). והמקור לחיובם הוא ממורא אב ואם, ולא לומדים מת"ת ופריה ורביה דהווי ב' כתובים, ולריו"ח ב"ב שאשה מצווה בפרו ורבו, ת"ת ופדיון הבן הווי ב' כתובים, ולמ"ד ב' כתובים מלמדים לומדים ממה שהוצרכה תורה לפוטרים ממצות עשה שהזמן גרמא (ע"י ההקש לתפילין).

מצות עשה שהזמן גרמא - מצות עשה שהזמן גרמא כגון סוכה לולב שופר וציצית נשים פטורות, והמקור הוא מתפילין, ותפילין מתלמוד תורה, ואמנם במצה שמחה והקהל חייבות. ואין לומדים משמחה משום שאשה בעלה משמחה, והחיוב באלמנה הוא בשרויה אצלו, ומצה והקהל הווי ב' כתובין הבאין כאחד, ולמ"ד שב' כתובים מלמדים לומדים מ"והיה לך לאות ... למען תהיה תורת ד' ", הוקשה כל התורה לתפילין. ור"מ דס"ל שתפילין אין הזמן גרמא, סובר דב' כתובים אין מלמדים. ור"י מצה שמחה והקהל הווי ג' כתובים דלכו"ע אין מלמדים.

והא דאיצטרך קרא לפטור נשים מסוכה (האזרח) דלא נימא דבעינן תשבו כעין תדורו, או דנילף ט"ו ט"ו מחג המצות.

והא דאיצטרך קרא לפטור נשים מראיה (זכור), כדי שלא נלמד מהקהל לחיוב.

תמצית מסכת קידושין

רשב"י לומד ערלה וכלאים מחדש, שכמו שחדש נוהג אף בחו"ל אע"פ שאין איסורו איסור עולם ואינו אסור בהנאה ויש התר לאיסורו, כ"ש כלאים שאיסורן איסור עולם ואסורים בהנאה ואין התר לאיסורם, וכן בערלה אע"פ שאינה אסורה לעולם מ"מ אסורה בהנאה ואין לה התר בתוך ימי איסורו.

ל"ח: לר"א בר"ש מצוה שנצטוו עליה לנהוג בה לפני שנכנסו לארץ והיינו חובת הגוף נוהגת אף בחו"ל, אבל מצוה שנצטוו אחרי כניסתם לארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ואמנם השמטת כספים היא חובת הגוף ונוהגת אף בחו"ל, ולא אמרינן שנלמד מ"זזה דבר השמיטה שמוט" שאין שמיטת כספים נוהגת בזמן ששמיטת קרקע לא נוהגת, אלא לומדים מ"כי קרא שמיטה" לחיוב. וכן שילוח עבדים היא חובת הגוף ונוהגת אף בחו"ל, ולא אמרינן דכיון דכתיב "וקראתם דרוז בארץ" אינה נוהגת בחו"ל, אלא לומדים מ"יובל היא" שנוהגת אף בחו"ל. ולומדים מ"בארץ" שאין שילוח עבדים נוהג בחו"ל אלא בזמן שהוא נוהג בארץ.

שיטת תנא דמתני' (ערלה) שחדש נוהג בחו"ל מדאורייתא, והערלה נוהגת בחו"ל מהלכה (י"א מנהג המדינה וי"א הלכה למשה מסיני), והכלאים מדברי סופרים.

ספק ערלה- בארץ אסור, בסוריא מותר, ובחו"ל מותר לקנות ובלבד שלא יראה את בעה"ב לוקט. וי"א שמותר אף לבעה"ב ללקוט עבור ישראל. והיו אמוראים שהיו עושים ספק אחד לשני והיו אוכלים. וי"א שאין ערלה בחו"ל כלל. וריו"ח אמר שודאי ערלה אסור והמיקל בזה פירותיו טעונים גניזה, ואין לפרסם ההלכה שספק מותר.

ספק כלאים- כרם הנטוע ירק ומוכרים מחוצה לו ירק, בארץ אסור, בסוריא מותר, ובחו"ל מותר שילקוט בעה"ב עבור ישראל, אבל לא ילקוט ישראל ביד. וי"א שאסור לבעה"ב ללקוט עבור ישראל.

ל"ט. כלאים בחו"ל- לריו"ח לוקים על הרכבת האילן, אבל כלאי הכרם אינם אלא מדרבנן, וי"א שאף מדרבנן מותרים, וי"א שאינם

חדש- לר"א אף החדש נוהג גם בחו"ל, אבל לת"ק אינו נוהג אלא בארץ, והיינו כרבי ישמעאל הסובר שכל מקום שנאמר בו "ביאה" ו"מושב" נוהג אף בחו"ל. אבל אם כתוב רק "ביאה" אין הכונה לאחר ירושה וישיבה (ואף שמצות מלך נאמר בה ביאה והכונה לאחר ירושה וישיבה, מ"מ הוה מלך וביכורים ב' כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים, דנכתוב מלך דאינו אלא לאחר ירושה וישיבה אע"ג דדרכו לכבוש וכ"ש ביכורים).

שיטת ר"ע שמושב אין הכונה לאחר ירושה וישיבה, ומחלוקתם היא אם קירבו נסכים במדבר או לא.

ל"ז: שיטת אידך תנא דבי רבי ישמעאל דכיון דכתיב גבי מלך "ביאה" וחובתה היא רק לאחר ירושה וישיבה, ממילא בכל מקום שנאמר "ביאה" היינו לאחר ירושה וישיבה, ומלך וביכורים לא הוה ב' כתובים דביכורים מיתהני לאלתר, ואין ללמוד ביכורים ק"ו ממלך שדרכו לכבוש, מפני שהיינו לומדים ביכורים מחלה שהכל מודים שנתחייבו בה מיד, דכתיב בה "בבואכם".

שבת, חלב ודם, מצה ומרור, הם חובת הגוף ונוהגות אף בחו"ל, והא דכתיב מושב בשבת לומר שא"צ קידוש כמועדות. ובאיסור חלב ודם מושב, דלא נימא שכיון שהאיסור נכתב בפרשת קרבנות לא יהיו אסורים אלא בזמן שיש קרבנות. ובמצה ומרור כתיב מושב דלא נימא שאין חיובם אלא בזמן שיש קרבן פסח. והא דכתיב ביאה בתפילין ופטר חמור, כוונת התורה שיעשו מצוה זו ובזכותה יכנסו לארץ.

ל"ח. ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח- למ"ד ש"מושב" היינו בכל מקום שאתם יושבים, לכן המתינו מאכילת חדש, ולמ"ד "מושב" לאחר ירושה וישיבה יכלו לאכול מיד, והמתינו מפני שהיה להם עדיין מן שפסק לרדת בז' באדר כשמת משה (וכן נולד ביום זה, שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים), והספיק להם עד ט"ז ניסן. והא דכתיב "ובני ישראל אכלו את המן מ' שנה" אף שאכלו מ' שנה פחות ל' יום, משום שהעוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

תמצית מסכת קידושין

עבירה ושנה בה דנעשית לו כהתר, הקב"ה מצרף מחשבה למעשה.

נח לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא, והני מיילי דלא מצי כייף ליצריה, אבל אי מצי כייף הרי לא חס על כבוד קונו, וראוי לו שלא בא לעולם (וי"א שזה נאמר על המסתכל בקשת).

אין מקיפים (כחנווני) בחילול ד', אחד שוגג ואחד מזיד. וי"א שאם היו עוונותיו וזכויותיו שקולות, ויש בהם חילול ד' מכרעת.

מ: לעולם יראה אדם את עצמו חציו חייב וחציו זכאי וכו', ור"א בר"ש מבאר שזה הולך על העולם שנדון אחר רובו, אבל היחיד אינו נדון אחר רובו.

צדיק כל ימיו שמרד באחרונה איבד הראשונות, והיינו בתוהה על הראשונות. ורשע גמור כל ימיו שעשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו רשעו.

צדיקים נמשלים לאילן העומד במום טהרה ונופו נוטה לטומאה, והקב"ה מביא יסורים וכו', ורשעים דומים וכו'.

תלמוד ומעשה - לר"ט מעשה גדול, ולר"ע תלמוד גדול, ונמנו וגמרו שהתלמוד גדול שמביא לידי מעשה. גדול תלמוד שקדם מ' שנה לחלה, לנ"ד לתרומות ומעשרות, ולשמיטה ע"א, וליובל ק"ג, ואם משמט בסופו ק"ד. דין התלמוד קודם לדין על המעשים, וכן השכר.

כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב, ויש לידור ממנו הנאה, ופסול לעדות, וכן י"א שהאוכל בשוק פסול.

מ"א. רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו שכח בשרו, ולא נשתכר כלום.

לאדם טוב מטעימים מפרי מעשיו.

אסור בחו"ל אלא בזורע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, ולא בזורע חיטה ושעורה בכרם. ורב יוסף התיר כלאי זרעים בחו"ל.

שכר המצוות ועונש העבירות

ל"ט: דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב - כבוד אב אם, וגמ"ח, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ות"ת כנגד כולם, וי"א שגם שילוח הקן.

כל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו מכינים לו יום טוב בעוה"ב ונפרעים עוונותיו בעוה"ז, והעושה עבירה אחת מכינים לו יום ביש בעוה"ב.

כל שזכויותיו מרובים מעוונותיו מריעים לו, ונראה שעבר על כל התורה, ואם עוונותיו מרובים מזכויותיו מטיבים לו, ונראה שקיים כל התורה.

שיטת רבי יעקב ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מפני שראה מי שקיים כבוד אב ושילוח הקן ומת בחזרתו, ומוכח שכוונת התורה "ייטב לך והארכת ימים" בעוה"ב. ואין לומר שהיה מהרהר בעבירה שהרי אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, ואין לומר שהרהר בע"ז, דאי יש שכר מצוה בעוה"ב היתה מגינה עליו מהרהר.

שלוחי מצוה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, ואמנם היכא דקביע הזיקא שאני, ולא סמכינן אניסא.

אם בא לידו דבר עבירה וישב ולא עבר, נותנים לו שכר כעושה מצוה. הגמ' מביאה מעשים על אמוראים מה עשו כדי להנצל מעבירה.

מ: הזכות יש לה קרן ויש לה פירות, ועבירה יש לה קרן ואין לה פירות, אמנם עבירה שעושה פירות יש לה פירות.

מחשבה תורה הקב"ה מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ואמנם עשה את העבירה הקבה מצרפה למעשה, ובעבודת כוכבים אף בלא עשה הקב"ה מצרפה למעשה. ולעולא אם עבר

חלוקת אפטרופוס עבור יתומים - יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם, בי"ד מעמידים להם אפטרופוס לחוב ע"מ לזכות, דכתיב "ונשיא אחד ממטה תקחו", ובוררים להם חלק יפה, ואם הגדילו היתומים לשמואל יכולים למחות, ולרב נחמן אין יכולים למחות דא"כ מה כח בי"ד יפה, שאף שאם פחתו בי"ד או הותירו שתות בשומתם מכרן בטל (ולרשב"ג אינו בטל) שאני התם דטעו, והכא איירי בלא טעו, ובאים למחות ברוחות.

מ"ב: האחים שחלקו הרי הם כלקוחות, שפחות משתות נקנה מקח, ואמנם אם שלחו לשליח אומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, שתות קנה ומחזיר אונאה, ובמקרקעי אין אונאה לקרקעות אא"כ חלקן במשחתא שאף בפחו מכדי אונאה חוזר, כמו שאר דבר שבמדה ומשקל ומנין. ויתר על שתות בטל מקח, ואם אמר נפלוג בשומא דבי דינא לרבא לא בטל המקח (כרשב"ג).

שליחות לדבר עבירה - אין שליח לדבר עבירה, דאמרינן דברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין, ולכן השולח את הבערה ביד פקח הפקח חייב (ואם שלח ביד חש"ו חייב בדיני שמים). ואמנם במעילה ושליחות יד יש שליח לדבר עבירה, ואין למדים משם דהו"ב כתובים, ולב"ש ששליחות יד ע"י שליח פטור, מעילה וטביחה ומכירה הו"ב כתובים, ומ"ד ב' כתובים מלמדים גלי רחמנא בשחוטי חוץ שאין שליחות וכל התורה לומדים משחוטי חוץ, דכתיב ונכרת האיש ההוא מקרב עמו.

מ"ג: שניים שאוחזים בסכין ושוחטים, או אנוס או שוגג או מוטעה, אין בזה משום שחוטי חוץ.

שיטת שמאי הזקן משום חגי הנביא ששליח שהרג השולח חייב, ומ"מ האומר לשלוחו צא בעול את הערוה או אכול את החלב השליח חייב והמשלח פטור, דלא מצינו בכל התורה זה נהנה וזה מתחייב. וי"מ שאין כוונת שמאי לחייבו בדיני אדם אלא לדיני שמים (דינא רבה).

שליח נעשה עד - י"א שליח נעשה עד, וכן הלכה, וי"א שאינו נעשה עד דהוי ליה כגופיה.

האיש מקדש:

שליחות

שליחות בקידושין - האיש מקדש בו ובשלוחו (דכתיב ושלח, ויליף קידושין מגירושין מ"ויצאה והיתה"), וי"א שמצוה בו יותר מבשלוחו, וי"א שאף איסור יש לקדש בשלוחו, דאסור לקדש את האשה עד שיראנה. והאשה מתקדשת בה ובשלוחה (דכתיב ושלחה, ואף שליח הבעל והאשה עושים שליח, דכתיב פעם נוספת ושלחה), ולכו"ע אין איסור דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו, ומ"מ מצוה בה יותר מבשלוחה. והאיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו, וכשהיא קטנה אסור לקדשה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה.

מ"א: **שליחות בתרומה** - שליחות מועילה לתרומה, דכתיב "גם אתם" (ויתרום כדעת בעה"ב, ואם אינו יודע יתרום בבינונית, ואם פיחת או הוסיף עשרה תרומתו תרומה). ואמנם אפשר ללמוד מגירושין וקדשים, ומ"ג אתם" לומדים שצריך שליח בן ברית, דאין לפוסלו משום שאינו בתורת (דמהאי טעמא אין עבד נעשה שליח קבלה לגירושין) דהא שייך בתרומה דנפשיה, ולר"ש שסובר שאינו שייך אף בתרומה דנפשיה, הו"א שכיון שאריס שותף ואפטרופוס ומי שאינו שחו נתמעטו מתרומה, גם שליח נתמעט, קמ"ל.

שליחות בהקרבת פסח - אפשר לשלוח שליח להקרבת הפסח, דכתיב "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל", (ואם גם הם שחטו יאכלו מה שנשחט ראשון).

מ"ב: ולרבי יונתן שלומדים מפסוק זה שכל ישראל יוצאים בפסח אחד, א"א ללמוד מדין זה עצמו שליחות, שהרי שם הוא שותף בפסח זה, אלא לומדים משה לבית אבות, ואף שהוא שותף אם אינו ענין. (וקטן נתמעט מאיש לפי אכלו, וסבר כמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד).

תמצית מסכת קידושין

התקדשי לי בזו אינה מקודשת אא"כ יש באחד מהם שו"פ, וזה כשיטת ר"ש הסובר ששומר שנשבע לה' בני אדם אינו חייב אלא אחת אא"כ אמר לשון שבועה לכל אחד, אבל לשיטת ר"י אם אמר שבועה לא לך לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת, (ולר"א רק אם אמר לשון שבועה בסוף דבריו חייב על כל אחת, ולר"מ אם כלל כולם יחד חייב אחת ואם פירט חייב על כל אחת ואחת), וא"כ אין לומר שר"י סובר כר"ש, אלא התנא הוא ר"ש ולענין גירושין ס"ל כר"י.

בבית המדרש פסקו הלכה כר"ח.

מ"ד: שליחות לגירושין בנערה - רבא סובר שנערה מקבלת גיטה כיד אביה ולא כחצר אביה, (ודבר זה מבואר ממה שאמר רבא שא"א לת גט לעבד של האשה אם היא ניעור כיון שהגט משתמר שלא לדעת האשה, וא"כ אם הבת היא חצר של אביה נמצא שהגט לא משתמר ע"י אביה), ורבא מסתפק אם הבת יכולה לשלוח שליח לקבל את גיטה, או שאין כוחה כיד אביה ממש ואינה יכולה לשלוח שליח, ואמר לו רב נחמן שאינה יכולה לעשות שליח. והא דתנן שקטנה אינה יכולה למנות שליח קבלה, ומשמע שנערה יכולה, איירי ביתומה, וכוונת המשך הברייתא שאם יש לה אב והוא מינה שליח קבלה חל הגט מיד ואין הבעל יכול לחזור בו.

קטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה

לרב ושמואל צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושין, וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושין, ויאמרו שאין קידושין תופשין באחותה. ואמר רב נחמן דאיירי בשידכו.

עולא לא שמע דאיירי בשידכו ואמר שא"צ אפי' מיאון. ולל"ב דברי עולא הם מילתא באפי נפשה ובין שידכו בין בלא שידכו אמר עולא דאפי' מיאון אינה צריכה. ולפי זה הא דקתני לגבי יבום בצרת ערוה שאם הערוה מיאנה (או מתה לפני שמת הבעל או נתגרשה) מותרת צרתה, איירי ביתומה בחיי האב שהשיאה אביה לאחר ונתאלמנה או נתגרשה, אבל אם קידשה אביה לא מועיל מיאון אלא צריכה גט. והא דקתני שאדם מוכר את בתו האלמנה לכה"ג (או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, אבל אין מוכרה לקרובים), לא איירי בקידשה עצמה שהרי א"צ אפי' מיאון

מ"ג: האומר לשניים לקדש או לגרש יכולים להיות שליחים וגם עדים, וכן בגירושין, וכן בדיני ממונות (דס"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, ומיגו שיכולים לומר שהחזירו ללוה יכולים לומר שפרעו למלוה, ואחרי שתיקנו שבועת הסת נשבעים שנתנו, והמלוה נשבע שלא קיבל, ויפרע הלוה למלוה), וצריכא.

קידושין וגירושין בנערה,

ע"י עצמה וע"י אביה

גירושין - נערה המאורסה לרבנן היא או אביה מקבלים את גיטה, ולר"י רק אביה מקבל את גיטה. ואם אינה יודע לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש.

קידושין - לר"ל נחלקו בזה ר"י ורבנן כמו בגירושין, ולר"ח בזה אף לרבנן אביה מקבל קידושה ולא היא.

מ"ד. מאמר - הנה לגבי מאמר מצינו שקטנה

מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה, אבל בנערה עושים מאמר בין מדעת עצמה בין מדעת אביה, ולפי זה ליכא למימר דטעמא דר"ח שאין מועיל קידושין מדעתה משום שמפקעת עצמה מרשות אביה, שהרי מאמר מועיל אע"פ שמפקעת עצמה מרשות אביה, ואמנם יש לדחות דמאמר מועיל ע"י עצמה כיון דזקוקה ועומדת (שהרי מטעם זה לר"ל אליבא דר"י מאמר מועיל על ידה משא"כ קידושין וגירושין). וטעם נוסף לדברי ר"ח דקידושין מדעתה הם מהני רק ע"י אביה אבל גירושין שחלים בע"כ מועילים גם על ידה, ולפי זה מאמר אינו מועיל בע"כ דס"ל כרבי שמאמר קונה ביבמה בע"כ (כמו שביאה מועילה בע"כ, ולרבנן אינו מועיל בע"כ כמ שקידושין אינם חלים בע"כ, ומחלוקתם היא אם עדיף ללמוד קידושין מקידושין או יבמה מיבמה).

לר"ל הא דתנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו, ומשמע דבה ובשלוחה לא, היינו כדעת ר"י שאין ב' ידים זוכות כאחת. ואמנם התנא אינו ר"י אלא ר"ש שהרי בסיפא מבואר שאם נתן לאשה ב' תמרים ובכל אחד אמר

תמצית מסכת קידושין

ואם נתקדשה ונישאת שלא לדעת אביה- לרב הונא אוכלת בתרומה, ולרב ירמיה בר אבא אינה אוכלת בתרומה, הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ואינו שותק פעמיים א"כ הפקיר זכות שיש לו בה, או שנתרצה לקידושין.

אם יכולים הבת או האב לעכב קידושין שלא מדעת אביה- אביה יכול לעכב לכו"ע, והבת לרב יכולה ג"כ לעכב אם באה לחזור בה קודם שישמע האב ויתרצה, ולרב אסי רק אביה יכול לעכב. ולדברי רב אסי הא דתנן במפתה "אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול" ולומדים ממאן ימאן שגם היא יכולה למאן, איירי בפיתה שלא לשום אישות, ולומר שאף במיאון הבת משלם קנס כמו במיאון האב.

אב שקידש אשה לבנו שלא מדעתו- לרבינא אין חוששים לקידושין דלא חציף איניש לשוויי לאביו שליח, ואין לחוש דארצויי ארצי קמיה, דס"ל לרבינא שקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אין חוששים לקידושין.

קידושין בכמה תמורות

מ"ו. האומר לאשה התקדשי לי בתמורה זו, התקדשי לי בזו, אם יש באחת התמורות שו"פ מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. והיינו כשיטת ר"ש לגבי קרבן שבועה שאם נשבע לשקר על כמה בני אדם אינו חייב עד שיאמר לשון שבועה לכל אחד ואחד.

ואם אמר התקדשי לי בזו ובזו ובזו מקודשת אם יש בכלם יחד שו"פ.

ואם היתה אוכלת כל תמורה שנתן לה, מבואר במתני' שאינה מקודשת א"כ יש באחת מהן שו"פ. לרב ושמואל איירי כשקידש בכל תמורה בפני עצמה, והחידוש הוא שאע"פ שע"י האכילה קרובה הנאת התמורה, מ"מ אינה מקודשת בפחות משו"פ. ולרב אסי איירי בקידש בכל התמורות יחד, ולפי זה כיון שהמקדש במלוה אינה מקודשת לא הוי קידושין א"כ יש באחרונה שו"פ. ומדברי רב אסי אנו למדים שהמקדש במלוה אינה מקודשת, ואמנם אם קידש גם במלוה וגם בפרוטה מקודשת דדעתה על הפרוטה, וכן

ואינה נקראת אלמנה, ולא איירי בקידשה אביה שהרי באופן זה אינו יכול למוכרה כלל, אלא איירי שיעדה האדון וכרבי יוסי ברבי יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו.

מ"ה. לרב שקונה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט ומיאון, אם מת המקדש ונפלה לפני אחיו ליבום, אם עשה בה השני מאמר צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושי שני, וצריכה חליצה שמא נתרצה האב בקידושי הראשון, וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב לאף אחד, והרואים שנתן לה גט יאמרו שאין קידושין תופסים באחותה. ואם לא עשה בה מאמר די לה בחליצה, ואין לחוש שיאמרו שאין קידושין תופסים באחותה, דאחוץ חלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן (ואחות גרושה מדאורייתא).

מ"ה: שיטת רבינא שקטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה אין חוששים שנתרצה האב. ועוד אמר רבינא שאם קידשה בדרך בזיון, כגון באגודת ירק או שקידשה בשוק, לכו"ע אין חוששים שמא נתרצה האב.

ואם האב רצה לקדשה לקרוביו והאם רצתה לקדשה לקרוביה, ולבסוף הסכים האב, ובזמן הסעודה על הקידושין לקרוב של האשה נתקדשה לקרוביו, אינה מקודשת לקרובו, י"א דהטעם משום "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב", וי"א שהטעם משום שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ונ"מ בין הטעמים אם לא טרח בסעודה.

ואם נתקדשה לדעתו ונישאת שלא לדעתו- לרב אם הלך אביה למדה"י אוכלת בתרומה עד שיבוא אביה וימחה, ומ"מ אם מתה אינו יורשה דאוקי ממונא בחזקת מריה אבל לענין תרומה הרי מדאורייתא אף ארוסה אוכלת בתרומה, ולרב אסי אסורה לאכול שמא ימחה, והיה מעשה שרב חשש לדעת רב אסי. ואם אביה כאן לרב ירמיה בר אבא בזה גם לרב אסי אוכלת בתרומה, דהשתיקה מורה על הסכמה, ולרב הונא בזה מודה רב שאינה אוכלת, ושתיקתו היא מחמת כעס.

תמצית מסכת קידושין

סייעתא לרבא, כרבי דס"ל לגבי פיגול שאין חילוק בין אומר כזית כזית לאומר כזית וכזית).

המקדש במלוה

שיטת רב שהמקדש במלוה אינה מקודשת
דמלוה להוצאה ניתנה.

הגמ' מביאה מחלוקת בברייתא אם אפשר לקדש במלוה, והגמ' מבארת שלא נחלקו בסתם מלוה אלא במקדש במנה ונתן לה מנה חסר דינר, והמחלוקת היא אם היא מתביישת לתבוע את הדינר, ואם נתן לה רק דינר אחד מקודשת, שבזה לא מתביישת לתבוע את השאר.

מ"ז: המקדש אשה בפקדון שיש לו אצלה,
ונמצא שנגנב או אבד, אינה מקודשת א"כ נשאר בו שו"פ, ובמלוה לרב אע"פ שנשאר בו שו"פ אינה מקודשת (והברייתא משבששתא), ופקדון שקיבל עליו אחריות היינו מלוה כיון שנגנב. ולרשב"א בשם ר"מ גם במלוה מקודשת אם נשאר בו שו"פ. ומחלוקתם היא אם במלוה שלא הוציאה חייב הלוח להחזירו בעין למלוה או לא, (ואמנם לענין אונסים ודאי הוא ברשות הלוח דלא גרע משואל, ובשואל עצמו כיון שהחפץ חוזר בעין אינו חייב באונסים עד שישתמש בו).

איתא בברייתא שהמקדש בשטר חוב או במלוה דאחרים לר"מ מקודשת, ולחכמים אינה מקודשת. הגמ' אומרת שאין הכרח דאיירי בשטר חוב שהיא חייבת, ונחלקו במקדש במלוה, ד"ל דאיירי בשטר חוב דאחרים, ונחלקו אם אותיות נקנות במסירה (כרבי) או שצריך כתיבה ומסירה, ומלוה דאחרים היינו מלוה ע"פ. או שגם לר"מ בעיני כתיבה ומסירה, ונחלקו אם צריך לכתוב לו "קני לך הוא וכל שעבודיה" (כרב פפא) או שא"צ. או שלכו"ע צריך לכתוב כך, ונחלקו אם מי שמכר שטר חוב יכול הוא או היוורש למחול על החוב וממילא לא סמכה דעתה שמא ימחול על החוב, או שאינו יכול למחול. או שלכו"ע יכול למחול ונחלקו אם סמכה דעתה שלא ימחול לאחרים ויפסיד לה, או לא. ומחלוקתם לענין מלוה על

לומדים מדבריו שאם לא חלים הקידושין צריכה להחזיר את המעות ולא אמרינן שהמעות מתנה.

אדם יודע ש... וגמר ונתן לשם...

מ"ו: דין המעות במקדש את אחותו- אנו
תולים שאדם יודע שאין קידושין תופסים באחותו, ועל כן אמר רב שצריכה להחזיר את המעות, שכוונתו לתתם לה לפקדון, ולא אמר לה זאת מפני שחשב שלא תקבל. ולשמואל א"צ להחזיר את המעות שכוונתו לתתם לה למתנה, ולא אמר לה זאת משום שחשב שתבייש לקבלם.

דין החלה או התרומה באופן שלא חלה
ההפרשה- והא דתנן שהמפריש חלה מקמח אינו חלה, וצריך הכהן להחזיר את הקמח לישראל, היינו טעמא שאף שאדם יודע שאין מפרישים חלה קמח, מ"מ לא אמרינן לשמואל שהחלה היא של הכהן דגמר ונתן לשם מתנה, משום שהכהן חושב שאין הטעם שאין מפרישים חלה קמח אלא משום הטירחה שלו, והוא מוחל על הטירחה, ויצא מזה תקלה שיצרף הכהן קמח זה לעיסה וע"י קמח זה יהיה בעיסה שיעור חלה ולא יפריש חלה ויאכל עיסה טבל. ולא תיקנו שיפריש להפריש עליה חלה ממק"א, כמו שתיקנו במפריש מעציץ נקוב על שאינו נקוב, או משום שרק במפריש מכלי על כלי יציית לנו הכהן, אבל בכלי אחד לא, או דהכהן יציית אבל בעה"ב יבוא לאכול את עיסתו כשהיא טבל, שהרי הוא סבור שמה שאין מפרישים חלה קמח אינו אלא משום טירחה דכהן, והכהן הסכים לטירחה זו, ולא תיקנו שיפריש מעיסה אחרת על עיסה זו שהרי בכלי אחד לא יציית. (והתורם מקישות ונמצאת מרה או אבטיח ונמצא סרוח, הרי זה תרומה, ויחזור ויתרום, ואין מחייבים את הכהן להחזיר את התרומה לבעלים שמא לא יציית, דמדאורייתא חלה התרומה אף בתורם מן הרעה על היפה).

מ"ז. המקדש אשה בכמה מאכלים והיתה
אוכלת ראשונה ראשונה- אם אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו נתבאר לעיל שאם אכלה את הראשונות אינה מקודשת עד שיהיה באחרונה שו"פ, ואם אמר התקדשי לי באלו מקודשת גם אם יש בכלום יחד שו"פ. (לרב ושמואל דלעיל מעידים הברייתא דמייתי מינה

תמצית מסכת קידושין

או שקידשה בדינר כסף ונמצא של זהב או איפכא, ע"מ שהוא עשיר ונמצא עני או איפכא, אינה מקודשת, ואף בהטעה לשבח אינה מקודשת דאיכא דניחא לה דווקא בפחות (כדמצינו שהמוכר חומץ ונמצא יין שניהם יכולים לחזור), ואם אמרה האשה לשליח שיקבל מפלוני קידושין שאמר לה שיקדשה בכסף, ונתן לו המקדש זהב צרור בבגד, לחכמים אינה מקודשת, ולר"ש אם הטעה לשבח מקודשת, דאינה אלא מראה מקום.

מ"ט. דעות התנאים ש"מראה מקום הוא ל"ו-

גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו, ואם שינה פסול, ולרבי חנינא בן גמליאל מקושר שחתמו עדיו מתוכו כשר לפי שיכול לעשותו פשוט, ואם שלח שליח ואמר לו לעשות פשוט כמנהג המקום או מקושר כמנהג המקום הגט פסול, ואם נוהגים בין בזה ובין בזה ואמר לשליח לכתוב פשוט וכתב מקושר לת"ק ורחב"ג פסול מפני ששינה ממה שאמר לו, ולרשב"ג כשר מפני שאינו אלא מראה מקום.

בשליחות קבלה - אשה שאמרה לשליח שיקבל גיטה ממקום פלוני וקיבלו ממק"א לת"ק פסול, ולרבי אלעזר כשר דמראה מקום היא לו.

בקידושין - ר"ש הסובר בקידושין שאם הטעה לשבח מקודשת כנ"ל. ואמנם לא אמר ר"ש אלא בשבח ממון, אבל בשבח יוחסין מודה ר"ש שאינה מקודשת, דאינה רוצה בעל מיוחס יותר ממה שראוי לה, וכגון כהן ולוי, או נתין וממזר. ואם קידשה ע"מ שאין לו בת או שפחה מגודלת ונמצא שיש לו, גם בזה סובר ר"ש שכיון שהטעה לשבח מקודשת, ולל"ב אם אמר שיש לו בת או שפחה פשוטה ונמצאת שפחה חשובה אינה מקודשת, מפני שחושש שתספר מדבריה לשכנותיה.

המקדש בתנאי

המקדש אשה ע"מ שיודע לקרות בתורה, לת"ק די שיקרא ג' פסוקים, ולר"י צריך שיקרא ויתרגם, והיינו תרגום המקובל, אבל אסור

פה הוא אם קנין מעמד שלשתן מועיל במלוה, או שאינו מועיל אלא רק בפקדון.

מ"ח. איתא בברייתא שהמקדש בשטר לר"מ אינה מקודשת, ולרבי אלעזר מקודשת, ולחכמים מקודשת רק אם יש בנייר שו"פ. וא"א לומר דאיירי בשט"ח דאחרים שהרי הובא לעיל מדברי ר"מ שבשטר חוב דאחרים מקודשת, אמנם אין הכרח דאיירי בשט"ח שלה ונחלקו לענין מקדש במלוה, ד"ל דאיירי בשטר קידושין שאין בו עדים, ולר"מ אינה מקודשת דס"ל עידי חתימה כרתי, ולרבי אלעזר מקודשת דעידי מסירה כרתי, וחכמים מסתפקים וס"ל שדעתה גם על הנייר ולכן אם יש בנייר שו"פ מקודשת, ואם אין בו שו"פ הוי ספק קידושין. או דאיירי בשטר קידושין שנכתב שלא לשמה, ונחלקו אם צריך לכותבו לשמה (כמו גט דהוקש הויה ליציאה, וכשיטת ר"ל), או שא"צ לכותבו לשמה (כמו כסף קידושין דהוקשו הוויות להדדי). או שלכו"ע בעינין לשמה, ואיירי בכתבו לשמה אך שלא מדעת האשה, ונחלקו אם צריך לכתוב שטר קידושין מדעת האשה או לא.

מ"ח: העושה מלאכה לאשה ומקדשה בו - לר"מ מקודשת אחרי עשית המלאכה עבודה, ולחכמים אינה מקודשת עד שיגיע הממון לידה. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו במקדש במלוה, דס"ל ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, (והממון שיגיע לידה היינו ממון אחר). ד"ל שנחלקו אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף או שאינה לשכירות אלא לבסוף. או שנחלקו אם אומן קונה בשבח כלי. או דאיירי בהוסיף משלו על מה שנתנה לו ונחלקו אם מקדש במלוה ופרוטה דעתה על המלוה או על הפרוטה.

המקדש אשה בכוס - אם יש בכוס מים אינה מקודשת אלא בכוס, ואם יש בכוס יין מקודשת ביין ולא בכוס, ואם יש בכוס ציר מקודשת בכוס ובציר.

המקדש בדבר מסוים ונמצא דבר אחר - המקדש בכוס יין ונמצא של דבש או איפכא,

תמצית מסכת קידושין

שנאנס ולא עלה לא"י, ומקור דין זה הוא מהא דתנן שאם אמר לשלוחו להביא לו מעות מן החלון או הדלוסקמא, והביא לו משם מעות של הקדש, אע"פ שאמר שכוונתו היתה למעות אחרות מעל המשלח, ומבואר שדברים שבלב אינם דברים, ואין לומר שאנו חוששים שבא לפטור עצמו מקרבן, דא"כ היה לו לומר שנזכר שהם של הקדש אחרי שאמר לשליח, דבאופן זה מעל השליח, (אבל לומר מזיד הייתי לא היה אומר, דלא עביד איניש לעשות עצמו רשע).

ואם מכר את נכסיו על דעת לעלות לא"י, ועלה ולא היה יכול לדור בה מחמת חסרון מזונות או דירה, לל"ק בטלה המכירה כיון שכוונתו לעלות ולדור שם, ולל"ב לא בטלה המכירה כיון שעלה לא"י.

ואם היה יכול לעלות ולא עלה לא בטלה המכירה, ואם אירע עיכוב בדרך לל"ק לא בטלה המכירה ולל"ב בטלה המכירה.

מהא דתנן לגבי קרבן שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ליכא ראיא שדברים שבלב אינם דברים, דדילמא אנן סהדי דניחא ליה בכפרה. וכן ממה שכופים בגיטי נשים ושחרורי עבדים ג"כ ניחא ליה דמצוה לשמוע דברי חכמים.

ומהא דתנן שאם קידש ואמר שהיה סבור שהיא כהנת ונמצאת לויה וכו' הרי היא מקודשת מפני שהיא לא הטעתו, ליכא ראיא דדברים שבלב אינם דברים, דדילמא הכונה שמקודשת לחומר.

שליח שקידש במקום אחר ממה שאמרה לו- האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה במקום פלוני וקידשה במקום אחר אינה מקודשת, ואם אמר לו שהיא במקום פלוני וקידשה במק"א מקודשת. וכן הדין לגבי גירושין. וצריכא די"ל לגבי קידושין הטעם שבמקום שונאים אותו וידברו עליו גנאי, משא"כ גירושין. ואי כתיב גירושין הו"א שרוצה שתתבזה דווקא במקום מסוים.

המקדש אשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת, ואם קידשה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא בלא כתובה. וכן הדין

לתרגם בעצמו, שאם מתרגמו כצורתו הרי זה בדאי, ואם מוסיף הרי זה מחרף ומגדף. ואם קידשה ע"מ שהוא בעל מקרא צריך שידע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק.

המקדש אשה ע"מ שהוא **שונה**, לחזקיה כוונתו לשונה הלכות, ולריו"ח כוונתו למדרש תורה שבכתב, ואם אמר לה שהוא בעל משנה צריך שידע סיפרא וספרי ותוספתא.

מ"ט: המקדש אשה ע"מ שהוא **תלמיד** די שיש מקום ששואלים אותו ועונה, ואפי' במסכתא דכלה, ואם אמר ע"מ שאני חכם די שיש מקום ששואלים אותו דבר חכמה ועונה.

המקדש אשה ע"מ שהוא **גבור**, צריך שיהיו חבריו מתייראים ממנו מפני גבורתו. ואם אמר ע"מ שאני **עשיר** צריך שיהיו חבריו מכבדים אותו מפני עושרו. ואם אמר ע"מ שאני **צדיק** מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, ואם אמר ע"מ שהוא **רשע** אפי' אם הוא צדיק גמור מקודשת שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו.

י' קבים... ירדו לעולם, ט' נטלו... ואחד כל העולם כולו- חכמה ארץ ישראל. יופי ירושלים. עשירות רומיים קדמונים. עניות בבל. גסות עילם (שהגסות ירדה לבבל, ומשם נשתרבה לעילם, ומה שמצינו שעניות היא סימן לגסות הכונה לעניות מתורה). גבורה פרסיים. כנים מדי. כשפים מצרים. נגעים חזירים. זנות ערביא. עזות מישן. שיחה נשים. שכרות כושים. שינה עבדים.

המקדש ע"מ שהוא ממזר ונמצא נתין או איפכא, בן עיר ונמצא בן כרך או איפכא, ביתו קרוב למרחץ ונמצא רחוק או איפכא, ע"מ שאין לו בנים ונמצא שיש לו או איפכא אינה מקודשת אע"פ שאמרה שבלילה היה להתקדש לו אע"פ. (כמה דינים נתבארו לעיל מ"ט). ואין מזה ראיא שדברים שבלב אינם דברים, דלאו כל כמינה דעקרה לה לתנאיה.

דברים שבלב

ג. המוכר נכסיו על דעת ללכת לא"י ולא אמר זאת בשעת המכירה, חלה המכירה אע"פ

תמצית מסכת קידושין

עשר עשירי ולעשירי תשיעי חלה הקדושה על שלשתן, אף בזה שתייהן קדושות.

תודה שנשחטה על פ' חלות - אם הקדיש מ' מתוך פ' חלה ההקדשה, ואם אמר שלא יקדשו מ' אא"כ יקדשו כל הפ' לא חלה ההקדשה כלל, דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו, ואם הקדיש פ' בסתם לחזקיה קדשו מ' מתוכם דכוונתו לאחירות, ולריו"ח אינם קדושות כלל דכוונתו להקדיש כולם.

קידושין שאין מסורים לביאה

קידושין שאין מסורים לביאה כגון המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת, לרבא לא הוו קידושין, דכתיב "כי יקח איש אשה ובעלה". ובכל האופנים שיתבאר להלן שיש ספק קידושין בכמה אחיות, איירי שבשעת הקידושין היה ידוע מי קידש ואח"כ נולד ספק.

לאביי אף באין מסורים לביאה הוו קידושין, ומ"מ אם אמר הראויה לביאה תתקדש לי לא הוי קידושין.

נ"א: המקדש את בתו סתם אין בנותיו הבוגרות בכלל הספק, והקטנות אם יש כמה קטנות תלוי אם קידושין המסורים לביאה הוו קידושין או לא, ואם יש רק קטנה וגדולה מקודשת הקטנה, (ובוגרות דקתני היינו בוגרות דעלמא), וקמ"ל שאף באופן שהבוגרת עשאתו שליח לקדשה, מ"מ אינה בכלל הספק אלא תולים שקידש את הבת הקטנה שקידושה שלו, ואף באופן שהגדולה אמרה שקידושה יהיו שלו, תולים שקידש את הקטנה, שהיא מצוה המוטלת עליו.

מי שיש לו בנות משתי נשים, קטנות וגדולות, ויודע שקידש בת גדולה ואינו יודע אם כוונתו לגדולה ביותר או לא ואינו יודע מאיזה אשה, לר"מ כולם אסורות חוץ מהקטנה שבקטנות, ולרבא (דאיירי בהוכרו ולבסוף נתערבו וכנ"ל) קמ"ל דלא כרבי יוסי הסובר שמקודשת הגדולה שבגדולות מפני שהאדם לא מכניס עצמו לספק.

מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש צריך לתת גט לכל אחת. ואם מת

לגבי מומין, ומום נחשב כל מום הפוסל בכהנים.

קידושין בסבלונות

ג: המקדש ב' נשים בפרוטה, או אשה אחת בפחות משו"פ, או קטן שקידש, **ושלח אח"כ סבלונות**, אינה מקודשת, דמחמת קידושין הראשונים שלח. וצריכא.

ואם לא קידש ושלח סבלונות, לרב הונא ורבה חוששים ששלח לקידושין, דבזה אין אומרים ששלח מחמת קידושין הראשונים. ואם באותו מקום שולחים סבלונות רק אחרי הקידושין חוששים לקידושין, ואפי' אם יש מיעוט ששולח סבלונות לפני הקידושין. אבל אם באותו מקום שולחים סבלונות לפני הקידושין אין חוששים לקידושין.

אשה שהוחזק בשוק שיש לה כתובה אם באותו מקום כותבים כתובה רק אחרי הקידושין חוששים לקידושין, ואין אומרין שכיון שלא מצוי סופר אמר לסופר לכתוב לפני הקידושין, אבל אם באותו מקום כותבים כתובה אף לפני הקידושין אין חוששים לקידושין.

כל שאינו בזה אחר זה

אפי' בבת אחת אינו

המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה יחד אינן מקודשות, דכיון דלא תפסי בהו קידושין בזה אחר זה דכתיב "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור" (ולא איירי בבת אחת שהרי בבת אחת ליכא כרת), וכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו. ולמ"ד דקידושין שאין מסורים לביאה לא הוו קידושין, א"כ מטעם זה אינן מקודשות.

נ"א. המרבה במעשר פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקוקלים, ואף שאינו בזה אחר זה, מ"מ בבת אחת חל כיון דאיתא לחצאין.

אם יצאו ב' בהמות בעשירי הרי עשירי ואחד עשר מעורבים, ואע"פ שבזה אחר זה אין השני עשירי, מ"מ כיון דאם קרא לתשיעי ולאחד

תמצית מסכת קידושין

נ"ב: ואמנם אם שדיך וקידשה בדבר שגזל או חמס ממנה או שנטל סלע מידה וקידשה בו מקודשת.

ולר"ש דסתם גזילה יש בה יאוש בעלים המקדש בגזילה מקודשת, אך לית דחש לדברי ר"ש.

אריס שקידש בראשי בצלים אינה מקודשת כיון שיש בזה מחלק בעל השדה, אך אם קידשה באגודת בצלים שכל האגודות שוות מקודשת, מפני שיכול לומר שיתן לבעל השדה אגודה אחרת. ואם פועל קידש בפסולת התמרים שעושה מהם שיכר, ובא בעל השיכר ואמר לו למה לא קידשה מאלו המשובחים יותר אינה מקודשת, דלא אמר זאת אלא משום כיסופא. ולא אמרו שבאומר "כלך אצל יפות" שאם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, אלא רק בשליח לתרומה שהפירות עומדות לתרומה, משא"כ הכא שנטל לעצמו.

המקדש בחלקו בקרבנות

המקדש בחלקו שיש לו בקדשים, לתנא דמתני' בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת. והגמ' מבארת שגם לריה"ג הסובר שקדשים קלים הם ממון בעלים, היינו דווקא מחיים, אבל לאחר שחיטה לא זכו הכהנים אלא משלחן גבוה.

לאחר פטירתו של ר"מ וכו' וכי אשה בעזרה מנין, וענה רבי יוסי דמשכחת לה באב המקבל קידושין לבתו, או בשליח, או בדחקה ונכנסה.

שיטת ר"י שהמקדש בחלקו מקודשת דכתיב "וזה יהיה לך" לכל צרכיך, ונחלקו אמוראים אם חזר בו ר"י או לא.

נ"ג: אביי מביא ראייה שחזר בו ר"י, מדאיתא בברייתא (וסתם ספרא ר"י) שאין חולקין מנחות לא כנגד זבחים ולא כנגד עופות ולא כנגד מנחות אף מחבת כנגד מחבת או מרחשת כנגד מרחשת, ולא זבחים כנגד עופות, ואין חולקין לא בקדשי קדשים ולא בקדשים קלים, ומבואר שאין הקדשים ממון הכהנים. (עוד מבואר שם בברייתא שבעל מום נוטל חלק בקדשים, אבל קטן אינו נוטל אפי' אינו בעל

אחיו חולץ לשתייהן, ואם יש לו ב' אחים אחד חולץ ואחד מייבם, אבל אסור לייבם לפני שאחיו חלץ מפני שהיא בספק אחות זקוקתו, ואם כל אחד כנס אחת אין מוציאין מידם.

שניים שקידשו ב' אחיות ואינם יודעים את מי קידשו, שניהם צריכים לתת גט לכל אחת מהנשים, ואם מתו צריך האח של כל אחד מהם לחלוץ לשתי הנשים, ואם לאחד מהם יש ב' אחים יכול האח השני לייבם אחרי שאחיו והאח של המקדש השני חלצו, אבל לא ייבם לפני שחלצו, שמא היא יבמה האסורה לשוק, ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם.

נ"ד: מי שיש לו ה' בנים וקידש אחד מבניו לבת של מי שיש לו ה' בנות, כל אחת צריכה לקבל גט מכל אחד מהאחים, ואם מת אחד מהם כל אחת צריכה ד' גיטין וחליצה אחת. ומברייתא זו מבואר כדברי אביי שקידושין שאין מסורים לביאה הוון קידושין, דקתני "אחת מבנותיך לאחד מבניי", והלכתא כאביי ביע"ל קג"ם.

מעשה בה' נשים ובהם ב' אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים שהיתה שלהן, והיו הפירות של שביעית (שהמקדש בפירות שביעית מקודשת, אבל אם לא היתה של שביעית לא הוון קידושין, משום שהמקדש בגזל אינה מקודשת אפי' בגזל דידה), ואמר הרי כולכן מקודשות לי בכלכלה זו, וקיבלה אחת מהן ע"י כולן, ואמרו חכמים שאין האחיות מקודשות, אבל הנכריות מקודשות דאשה נעשית שליח לקבל קידושין עבור חברתה אע"פ שנעשית צרתה. ולא איירי באמר כולכם מקודשות לי, דבאופן זה אין מקודשות גם הנכריות מפני שקני את וחמור לא קנה. (נ"א).

המקדש בגזל

לרב א"א לקדש בגזל, ואפי' בגזל ממנה ומקדשה אינה מקודשת. וכן ס"ל לריו"ח שאמר שבגל ולא נתייאשו הבעלים, הגזלן אינו יכול להקדיש מפני שאינו שלו, והנגזל אינו יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו.

תמצית מסכת קידושין

השולח מעות הקדש ביד פיקח וזכר לפני שהוציאם אצל חנווני, החנווני ימעול כשיוציא. ומבואר מכאן כר"י שהקדש בשוגג מתחלל ובמזיד אין מתחלל. (נ"ד:).

מעילה בתרומת השקלים – בתרומה החדשה שהיא עבור הקרבנות יש מעילה, אבל בתרומה הישנה שניתנת לצרכי תיקון העיר י"א שאין בה מעילה, וי"א שאף בזה יש מעילה, לפי שיש מעילה בשיירי הלשכה, מפני שניקנו להנות מהם ולא ניתנה תורה למלאכי השרת.

אבני ירושלים שנשרו י"א שמועלים בהם לפי שיש קדושה באבני ירושלים, וכדמצינו שהנודר ככר זה יהיה (כאימורא, כדירים, כעצים, כאישים, כהיכל, כמזבח) כירושלים, חל עליו נדר, וי"א שאין בהם מעילה והמתפיס בירושלים לא חל עליו נדר אא"כ התפיס בדבר הקרב בירושלים, וכן לר"מ אליבא דרב אין בזה מעילה (וכן בשיירי הלשכה ובשקלים ישנים) לפי שניתנו להנות בהם.

מעשר שני ונטע רבעי ממון גבוה או ממון הדיוט

נ"ד: חומש ביעור פרט ועוללות בכרם רבעי – לב"ש המחללו אינו מוסיף חומש, ואין חייב בביעור, וחייב בפרט ובעוללות, ולב"ה יש לו חומש וביעור, ואינו חייב בפרט ועוללות אלא כולו לגת, ומבואר מכאן שהלכה כר"מ שמעשר שני ממון גבוה שהרי לומדים רבעי ממעשר שני.

הפודה מעשר שני או נטע רבעי שלו, **אע"פ שניתן לו במתנה** צריך להוסיף חומש. למ"ד מעשר שני ממון הדיוט יכול לתת במתנה כשהוא מעשר שני, ולר"מ שהוא ממון גבוה איירי שנתנו כשהוא טבל, וקסבר מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו ואינם ממון גבוה. ובנטע רבעי צ"ל שנתנו כשהוא סמדר שאין שם רבעי עליו, ודלא כרבי יוסי הסובר שנטע רבעי הוא פרי (ואסור בערלה).

קנין מעשר שני – לר"מ שמעשר שני ממון גבוה קניינו בכסף ולא במשיכה, ולר"י שהוא

מום). והא דתנן שהגרגרנים חולקים הכונה חוטפים.

המקדש במעשר שני

לר"מ בין במזיד ובין בשוגג לא קידש, דכתיב "וכל מעשר הארץ וכו' לד' הוא קודש לד'", ואמנם המקדש בתרומת מעשר מקודשת דלא כתיב ביה לד', והמקדש בחלה מקודשת דלא כתיב ביה קודש, והמקדש בפירות שביעית דלא כתיב ביה לד', והמקדש בתרומה מקודשת, דלא כתיב לד' הוא. ולר"י המקדש במעשר במזיד קידש בשוגג לא קידש.

נ"ג: ריו"ח אמר שהמקדש בשוגג במעשר או בהקדש לא קידש, באחד הטעם משום שהאשה אינה רוצה, ובשני שניהם אינם רוצים. רבי ירמיה מבאר דבמעשר לא ניחא לה לעלות לירושלים אבל הוא ניחא ליה, ובהקדש לשניהם לא ניחא לחלל הקדש. ואמר רבי יעקב די"ל שבמעשר גם לא ניחא שמא יאנסו בדרך, אבל בהקדש ניחא ליה לקנות אשה בלא לתת משלו.

המקדש בהקדש ודיני מעילה

במתני' איתא שהמקדש בהקדש לר"מ במזיד מקודשת ובשוגג אינה מקודשת, ולר"י בשוגג מקודשת ובמזיד אינה מקודשת.

לרב חסדא אליבא דר"מ שהמקדש בהקדש בשוגג לא קידש, אין המעות יוצאות לחולין ובמזיד לא קנה, ולפי זה אם הפקידם אצל אחר והוציאם לא מעל. ולשיטת ר"י בשוגג קידש ובמזיד לא קידש, ואם הפקידם אצל חנווני או שולחני והוציאו את המעות לא מעלו, אבל אם הפקידם אצל בעה"ב והוציאם מעל.

נ"ד: שיטת רב שאף לר"מ הקדש מתחלל בין במזיד בין בשוגג, ורק בכתנות כהונה שלא בלו אין בהם מעילה, לפי שניתנו להנות בהן שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, אבל אם בלו מועלים בהם.

שיטת בר פדא שלר"מ הקדש מתחלל במזיד, אבל בשוגג אינו מתחלל, ואינו חייב קרבן מעילה, ואם אכלם חייב קרבן. (נ"ד:).

תמצית מסכת קידושין

נ"ו. קניית בהמה ממעות מעשר שני- אין קונים בהמה ממעות מעשר שני, ואם קנאה בשוגג צריך המוכר להחזיר את המעות, ובמזיד יעלה ויאכלה בירושלים. ולר"י אם היתה כוונתו לשלמים הדין כנ"ל, אבל אם התכוון להוציאה לחולין אף במזיד צריך המוכר להחזיר את המעות. ולא דמי למקדש במזיד שחלו הקידושין, דאיירי באשה חבירה שיודעת שצריכה לאוכלם בירושלים, אבל בסתם אשה לא, דהא תנן שהלוקח בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני צריך לאכול בירושלים כנגדם, ואיירי התם באופן שא"א להחזיר את המעות כגון שברח, אבל אם לא ברח קונסים את המוכר ולא את הלוקח, כיון שהאיסור נמצא אצל המוכר.

איסורי הנאה

נ"ז: המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת. ערלה אסורה בהנאה דכתיב "וערלתם ערלתו". כלאי הכרם אסורים בהנאה דכתיב "פן תקדש" פן תוקד אש. שור הנסקל אסור בהנאה דכתיב "ובעל השור נקי", (ואם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה דכתיב "ולא יאכל את בשרו", ואין לומר שהפסוק בא לאוסרו בהנאה לאחר הסקילה, דא"כ לכתוב קרא "לא יהנה", או שלומדים מ"את בשרו" לאוסרו אם שחטו אחר שנגמר דינו. ואין לומר דקרא להיכא ששחטו בצור שהוא כעין שחיטה, שהרי התורה לא חילקה, ועוד שהרי זו שחיטה כשרה, ולפי זה מבעל השור נקי לומדים שאף עורו אסור בהנאה, והלומדים משם ששור תם פטור מחצי כופר, לומדים הנאת עורו מ"את בשרו" ואיך לא דריש את גשמעון העמסוני שדרש כל אתין שבתורה עד שהגיע ל"את ד' אלוקיך תירא", ור"ע למד משם לרבות ת"ח).

נ"ז. עגלה ערופה אסורה בהנאה, דכתיב בה "כפרה" כקדשים.

צפורי מצורע אסורים בהנאה, ולומדים דין זה מאשם מצורע העשוי בפנים. לריו"ח אסורים הציפורים משעת שחיטה, שהרי השחיטה

ממון הדיוט נקנה במשיכה (ואם התייקר אינו חייב אלא כפי שסיכמו בשעת המשיכה). רב נחמן בר יצחק פוסק כר"מ, הואיל ותנא בבחירתא מסכת עדויות כוותיה.

בהמה שנמצאת ליד ירושלים

נ"ה. בהמה שנמצאת מירושלים עד למגדל עדר וכשיעור זה לכל רוח, זכרים יקרבו עולות, ונקבות לשלמים.

רב אושעיא מבאר שכיון שזכרים יכולים ג"כ להיות שלמים, איירי **בבא לחוב בדמיהן**, וכר"מ דס"ל שהקדש במזיד מתחלל, ולדבריו אין מעילה אחר מעילה בבהמת קדשים, כיון שיצאה לחולין, שהרי נתכוון להוציאה לחולין. אבל לשיטת ר"י יש מעילה אחר מעילה בבהמת קדשים (וכן בכלי שרת אבל בסתם הקדש לא), שהרי לא נתכוון להוציאה לחולין. וס"ל לרב אושעיא שדברי ר"מ שהקדש במזיד מתחלל הם בקדשי קדשים, וכ"ש בקדשים קלים.

נ"ה: ריו"ח סובר שא"א להעמיד בבא לחוב בדמיהן, לפי שאין אומרים לאדם לחטוא בשביל לזכות לתקן הקרבתה של בהמה זו, אלא בזכרים צריך להמתין שיפול בה מום, ויביא עולה ושלמים ויתנה.

איזה קרבן צריך להביא במצא זכר- וכן צריך להביא קרבן תודה ולחם שמא הוא תודה, וכן אם הוא בן ב' שנים צריך להביא אשם שמא הוא אשם, אבל אין חוששים שהוא אשם מצורע או נזיר כיון דלא שכחי, ואין חוששים שזה פסח, משום שבזמנו זהירים בו, ואחר זמנו קרב שלמים, ואין לחוש שהוא בכור ומעשר, שהרי אף הוא נאכל במומו בכבור ומעשר.

איזה קרבן צריך להביא במצא נקבה- צריך להביא גם תודה ולחם שמא היא תודה, ואם היא בת שנה צריך כונסה לכיפה והיא מתה מאיליה כדין חטאת שאינה ראויה ליקרב, אבל אם היא בת ב' שנים אין חוששים שהיא חטאת שעברה שנתה דלא שכח.

תמצית מסכת קידושין

נ"ח. שיטת ר"ש שהמקדש בפטר חמור ובבשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה מקודשת, והיינו בשחט ונמצאת טריפה, דס"ל שבכהאי גוונא מותרת בהנאה, אבל בלא נמצאת טריפה אסור מדאורייתא ודינה בשריפה.

איסורי הנאה שמכרם וקידש בדמיהם מקודשת, דכתיב גבי עבודת כוכבים "והיית חרם כמוהו", מכלל דשאר איסורים שבתורה דמיהם מותרים, ועבודת כוכבים ושביעית הם ב' כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים, דכתיב בשביעית "יובל היא קודש תהיה לכם" שדמיה אסורים כמו קודש, ומ"מ השביעית אינה יוצאת לחולין דכתיב "תהיה" בהווייתה תהיה, ואמנם אם חילל את הדמים בדבר אחר אינו קדוש אלא הפירות שביעית והדבר האחרון שעליו חילל, ולמ"ד ב' כתובין מלמדים, יובל היא, וכי חרם הוא, הוי מיעוט.

המקדש בתרומות ומעשרות ומתנות ובמי חטאת ובאפר חטאת מקודשת, אפי' אם המקדש ישראל. ולמ"ד טובת הנאה ממון צ"ל דאיירי בישראל שירש טבלים מאבי אמו, וס"ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו.

נ"ח: הגונב טבלו של חבירו - לרבי משלם דמי הטבל, ולרבי יוסי בר"י אינו משלם אלא דמי חולין שבו. הגמ' מבארת שאין הכרח שנחלקו אם טובת הנאה ממון, די"ל שלכו"ע אינה ממון, ואיירי בטבל שירש ישראל מאבי אמו הכהן, ונחלקו אם מתנות שלא הורמו כמי שהורמו. או שלכו"ע כמי שהורמו וטוה"נ אינה ממון, ונחלקו אם חיטה אחת פוטרת את כל הכרי. או שלכו"ע אינה פוטרת וטעמא דרבי משום קנס. או שלכו"ע חיטה אחת פוטרת את הכרי וטעמא דרבי"י משום שקנסו א בעה"ב מפני שהשהה את הטבל.

המקדש בתרומות ומעשרות או במתנות כהונה מקודשת.

המקדש במי חטאת או באפר פרה אם קידש בשכר הבאה ומילוי מקודשת, אבל אם קידש בשכר הזאה וקידוש אינה מקודשת, דהא תנן

אוסרת, ולר"ל משעת לקיחה כעגלה ערופה האסורה מחיים, ואף ששם אינה אסורה אלא משעת ירידתה לנחל איתן, מ"מ הרי אסורה מחיים, וצפורים אם לא נאסור משעת לקיחה אין זמן אחר לאוסרם מחיים. ומ"מ בעי קרא לאוסרם לאחר שחיטה, דלא נימא שהשחיטה נתיר אותם כמו שהשחיטה מתירה בקרבנות. ואם שחטה ונמצאת טריפה לריו"ח אין השחיטה אוסרתה, ולר"ל אם לא היתה טריפה בשעת לקיחה אסורה, אך אם נמצאת טריפה בבני מעיים מעיקרא לא חלה עליה קדושה. והגמ' מביאה ששיטת רבי יעקב ור"ש שהשחיטה אוסרת את הציפורים (ונחלקו אם שחטה בלא אזוב עץ ארז או שני תולעת אם אסורה בהנאה, ומחלוקתם היא אם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה או לא, אבל לכו"ע השחיטה אוסרת), אבל דעת תנא דבי רבי ישמעאל שציפורי מצורע אסורות מחיים (כמו עגלה ערופה וכנ"ל). צפור המשולחת מותרת בהנאה, שהרי ברוב המקומות לא מצינו שבעלי חיים אסורים (ואמנם רובע ונרבע אסורים מחיים אף להדיוט), ותנא דבי רבי ישמעאל לומד דין זה מ"על פני השדה" שמתורת כשדה, ומ"שדה" לומדים שישלח אותה לשדה חוץ לחומה, ולא למדבר או לים או לעיר. ורבא לומד דין זה מסברא דלא אמרה תורה שלח לתקלה.

נ"ז: שער נזיר אסור בהנאה, דכתיב "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו", ומ"מ אינו תופס דמיו, דקדוש כתיב ולא קודש.

פטר חמור לר"י אסור בהנאה, ולר"ש מותר בהנאה, ולאחר עריפה אסור אף לר"ש.

בשר בחלב אסור בהנאה, דכתיב ג"פ לא תבשל גדי בחלב אמו לאכילה הנאה ובישול. ולר"ש בן יהודה בשר בחלב מותר בהנאה.

חולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה, כמו קרבן שנשחט בחוץ, ומ"מ בחולין שנשחטו בעזרה אינו ענוש כרת. ואף בעלי מומין חיה ועופות בכלל האיסור שחיטה בעזרה, ואם נשחטו אסורים באכילה ובהנאה, והגמ' מביאה ילפותות לדינים אלו.

תמצית מסכת קידושין

דאתי דיבור ומבטל דיבור, ולר"ל אינה יכולה לחזור דלא אתי דיבור ומבטל מעשה של נתינת מעות ליד אשה, ואמנם השולח שליח לגרש יכול לחזור בו, דעד שלא הגיע הגט ליד האשה חשיב דיבור, וכן השולח שליח לתרומה יכול לבטלו לפני שתרם דדיבור מבטל דיבור. והלכה כריו"ח. ומ"מ המבטל שליח גירושין יכול לחזור ולגרש בגט זה, דלא ביטל את הגט אלא את השליחות.

הכלים נעשים ראויים לקבלת טומאה ע"י מחשבה שלא לתקנם יותר, ואין דין הקבלת טומאה מתבטל אלא ע"י שינוי מעשה, (גם לריו"ח שדיבור מבטל דיבור, דמחשבה דטומאה כמעשה, דקרי ביה "כי יתן" דניחא ליה), שהמעשה מוציא אף מיד מעשה, אבל המחשבה אינה מוציאה אפי" מיד מחשבה.

נ"ט: הנותנת רשות לשליח לקדשה וקידשה היא את עצמה מקודשת למי שקידשה קודם, וללישנא בתרא בזה נחלקו ריו"ח ור"ל אם יכולה לחזור בה מהשליחות, דלריו"ח אתי דיבור ומבטל דיבור, אבל לר"ל לא אתי דיבור ומבטל דיבור, ולדבריו השולח שליח לתרום אינו יכול לבטלו אלא ע"י שהוא עצמו יתרום דהוי מעשה, והגמ' מקשה על דברי ר"ל ממה שמצינו שאפשר לבטל שליח שנשלח לגרש, תיובתא דר"ל תיובתא, והלכה כריו"ח.

האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום **זבא** אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת לשני, ואם השני הוא כהן אוכלת בתרומה. ולאחר ל' יום לרב מקודשת לשני לעולם, ולשמואל פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון.

וי"א שלא נחלקו אלא במעכשיו ולאחר ל' יום, שלשיטת רב היא ספק מקודשת, דשמא כוונתו לקדשה בתנאי שלא יחזור בתוך ל' יום, ושמא חזר בו וכוונתו לקדשה אחרי ל' יום, והיא בספק לעולם. ולפי זה אם השני קידשה מעכשיו ולאחר כ' יום, והשלישי קידשה מעכשיו ולאחר ל' יום, א"צ גט אלא מהראשון והאחרון, דאין הספק נפרד בכל מעשה, אלא אותו לשון הוא או תנאי או חזרה.

לשמואל ודאי כוונתו לתנאי ועד ל' יום היא בספק ואח"כ מקודשת ודאי לראשון.

שהנוטל שכר על ההזאה והקידוש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה. (והנוטל שכר לדון דיניו בטלים, והנוטל שכר להעיד עדותו בטלה).

האומר:

שליח שרוצה לעשות לעצמו

נ"ט: בקידושין- השולח שליח או שאמר לחבירו לקדש אשה פלונית והלך וקידשה לעצמו חלו הקידושין לשני, אלא שנהג בו מנהג רמאות, ואם לא הסכימו לקדשה למשלח יכול לקדשה לעצמו, אבל צריך להודיע לפני כן למשלח, אא"כ יש חשש שבנתיים תתקדש לאחר.

בקנין- וכן הדין בשולח שליח לקנות קרקע אם קנאה לעצמו חל הקנין אלא שנהג בו מנהג רמאות, ואם לא היו מסכימים למכור למשלח יכול לקנותה לעצמו, וצריך להודיע אא"כ חושש שימכרוה לאחר בינתיים.

עני המהפך בחררה- המחזור על קרקע לקנותה אין לאחר לקנותה, ואם קונה אותה נקרא רשע, ואם לא ידע צריך למכור אותה למחזר. ורבי אבא לא רצה למוכרה כי לא מסמנא מילתא למכור קרקע ראשונה שקנה, והסכים לתת אותה במתנה, אבל רב גידל לא הסכים לקבלה משום " שונא מתנות יחיה", ורבי אבא לא ירד לשדה משום שרב גידל היפך לקנותה, וקראוה "ארעא דרבנן".

קידושין לאחר ל' יום

האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום ולא בא אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת אע"פ שנתאכלו המעות, משום שאותם מעות אינם פקדון שהרי ברשותה נאכלו, ואינם מלוה שהרי אינם להוצאה אלא לקידושין.

דיבור מבטל דיבור וכו'- ואם האשה רוצה לחזור בה בתוך ל' יום, לריו"ח יכולה לחזור

תמצית מסכת קידושין

לו מקודשת ודאי, ואם אינו ידוע מקודשת מספק שמא יש לו. וצריכא. ואם קידש ע"מ שיש לו בית כור במקום פלוני אינה מקודשת אא"כ יש לו באותו מקום.

המקדש את האשה ע"מ שיראה לה מאתים זוז, או שיראה לה בית כור עפר, אינה מקודשת אא"כ הראה לה משלו, ואם הראה מעות על השולחן אע"פ שקיבל מעות אלו בעיסקא אינה מקודשת, וכן אם הראה בית כור שקיבל באריסות אינה מקודשת.

דין נקעים וסלעים

ס"א. בהקדש - המקדיש שדהו בזמן שהיובל נוהג, ובא לפדות את השדה, משלם לפי שטח הראוי לזריעת חומר שעורים, חמישים שקל כסף, ונקעים או סלעים של י' טפחים נמדדים בפני עצמם, שהרי אין שיעור לפדיון הקדש, ואם היו מלאים מים אם יש בהם עשרה אין נמדדים עם השדה, אבל בפחות נמדדים מפני שהם חלק מהקרקע.

במכר אינם נמכרים עמה ביש בהם י', אע"פ שאינם מלאים מים, לפי שאדם רוצה שדה אחת, שלא תיראה כשניים ושלשה מקומות.

בקידושין - המקדש ע"מ שיתן לה בית כור, ויש בו נקעים וסלעים שיש בהם י', מסתבר שאם אין בהם מים מקודשת, שיכול הוא לטרוח ולזרוע בהם ולהביא לה.

תנאי כפול

ס"א: שיטת ר"מ שאם לא כפל את התנאי אינו תנאי, כדמצינו בבני גד וראובן שכפל משה את התנאי, וענה לו רבי חנינא בן גמליאל שמטרת הכפילות היא שאף אם לא יעברו ינחלו בארץ כנען, (וכמו המחלק נכסיו לבניו ואמר... ופלוני בני יתן מאתים זוז וירש שדה פלונית, ואם לאו ירש עם אחיו בשאר נכסים, שבלא הכפילות לא היה יורש כלל), ור"מ לומד מהיתור של "בארץ כנען", ולרחב"ג אינו מיותר דהו"א שלא ינחלו אלא בארץ גלעד, ולר"מ בתוכם משמע בכל מקום.

וכן נחלקו במגרש המיום ולאחר מיתה, שלחכמים הוי ספק, ולרבי הוי גט, והגמ' מבארת למה נחלקו באופן מיוחד בקידושין.

ס. ולריו"ח אפי' מאה קידושין תופסים בה, דכל אחד השאיר מקום לחבירו. ולדבריו צ"ע הא דתנן שהמגרש "מהיום ולאחר מיתה" גט ואינו גט, ואם מת חולצת ולא מתייבמת, שהרי בגט לא שייך שיור. ורבא מבאר שהמיתה מסיימת מה שהגט שייר, ולאביי אינה מתייבמת גזירה שמא תתייבם ב"מהיום אם מתי", ואין לומר ששם תחלוץ שמא תתייבם, אבל ב"מהיום ולאחר מיתה" אין לחוש שתתייבם כיון דאינו אסור אלא משום גזירה.

דיני מקדש ב"על מנת"

מתי חלים הקידושין - המקדש את האשה ע"מ שיתן לה מאתים זוז מקודשת, לרב הוא מקודשת מיד אם יתן לה אח"כ ויקיים את תנאו, ולרב יהודה מקודשת רק כשיתן, ונ"מ אם קיבלה בינתיים קידושין מאחר. וכן נחלקו בגירושין, ונ"מ בנקרע הגט או שאבד, וצריכא.

ס: ואמנם אף לרב יהודה שיטת רבי שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ולכן מצינו שהמגרש בעל מנת ונקרע הגט לפני קיום התנאי מגורשת (ומ"מ לא תינשא לאחר עד קיום התנאי), וכן מצינו שאם גירש בעל מנת שתתן לו מאתים זוז ומת, שאם לא שאינה יכולה לתת לו לאחר מותו היתה מגורשת, ולרשב"ג אף לאחר מותו יכולה לתת ליורשיו, ופטורה מיבום, ומבואר שחל הגט מחיים, והיינו כשיטת רבי, וס"ל לרבי יהודה שרבנן חולקים על רבי וס"ל כרבנן.

ואמנם שיטת ריו"ח שלכו"ע כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו, ולא נחלקו אלא במגרש "מהיום ולאחר מיתה" דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי או חזרה.

המקדש את האשה ע"מ שתתן תוך ל' לא חלו הקידושין אא"כ נתנה בתוך ל', ולא אמרינן שאין כוונתו אלא לזרזה.

המקדש את האשה ע"מ שיש לו מאתים זוז, או ע"מ שיש לו בית כור עפר, אם יודעים שיש

תמצית מסכת קידושין

ס"ב: שיטת רבי אליעזר בן יעקב שאף אם לא הביאו הפירות שליש ואמר שכשיביאו שליש ויתלשו יהיו תרומה דבריו קיימים, ולרבה לא אמר ראב"י אלא בשחת שראוי לקצור ולהאכיל לבהמה, אבל לרב יוסף אף באגם שאינה אלא צמחים רכים דבריו קיימים. ולפי זה מה שאמר רבי חנינא שאם קידש בת חבירו שאם אשתו מעוברת דבריו קיימים, לרבה איירי כשהוכר עוברת, ולרב יוסף אע"פ שלא הוכר עוברת. ולל"ב לרבה איירי ראב"י בשחת דבי כבשא שדי לה במי גשמים, ולרב יוסף אף בשחת דבי שקיא, ולפי זה לכו"ע איירי במעוברת שהוכר עוברת. וטעמא דראב"י משום דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

מתי נחשב בידו- המקדש שפחתו לכשישחררה אינה מקודשת אף לריו"ח, מפני שעכשיו היא כבהמה. וכן במקדש לאחר שיגרשה לא חשיב בידו, מפני שאין בידו לקדשה. (ומ"מ ילה"ס היכא שקידשה בשתי פרוטות ואמר לה שתתקדש עכשיו ואחרי שיגרשה, די"ל שכמו שעכשיו חלים קידושין יחולו גם אח"כ).

הסוברים שאדם מקנה

דבר שלא בא לעולם

המפריש תרומה לפני שגדלה לראב"י מהני, כנ"ל.

ס"ג: הלוקח עבד ע"מ לשחררו, שכתב לו לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו, לרבי חל השחרור.

המקדש אשה לאחר שיתגייר וכו' לר"מ מקודשת. ולרבי יהודה הנשיא מקודשת ואמרו חכמים שאינה מקודשת משום איבה.

קונם שאני עושה לפיך לת"ק א"צ להפר, ולר"ע צריך להפר משום ההעדפה, ומ"מ לא הוי דשלב"ל דאיירי באומר יקדשו ידי לעושיהן.

המקדש אשה ע"מ שידבר עליה לשלטון או שיעשה עמה כפועל, אם קיים את מה שאמר מקודשת. ואמר ר"ל דלתנא דמתני' אינה מקודשת בשכר מה שעשה אלא צריך לתת לה

אם תיטיב שאת ואם לא וכו'- לר"מ יש כאן תנאי כפול, ולרחב"ג כפל כדי לומר שיקבל עונש, דהו"א שלא יקבל שכר אך לא יענש. וכן צ"ל גבי אם בחוקותי תמאסו, וגבי ואם תמאנו ומריתם.

ואם לא יתנו לך אז תנקה מאלתי- לר"מ יש כאן תנאי כפול, ולרחב"ג בא לומר שלא יקח בלא הסכמתם אע"פ שהיא מסכימה. ואם לא תאבה האשה היינו שלא יביא בעל כרחה, אע"פ שהם מסכימים.

ס"ב: הנקי מזמי המרים- לרחב"ג ניחא, אבל לר"מ "הנקי" כתיב והיינו חנקי שכפל לומר שתענש, ואף לרחב"ג צ"ל חנקי, דהו"א שאינו אלא איסור, קמ"ל שתיענש.

ואם לא יתחטא- לר"מ ניחא הכפילות, ולרחב"ג קמ"ל שאינו נטהר אלא בהזאת שלישי ושביעי יחד. והוסיפה תורה לומר פעם נוספת "ביום השלישי וביום השביעי" לומר שלא מהני בשלישי ובשמיני, אע"פ שהוסיף בימי טהרה. ומ"וחטאו ביום השביעי" לומדים שגם לתרומה בעינן ב' הזאות.

כסבור הייתי- המקדש ואמר שהיה סבור שהיא כהנת ונמצאת ליה או איפכא וכן בעניה ועשירה הרי זו מקודשת מפני שלא הטעתו.

העושה מעשה שאינו יכול לחול

ואומר שיחול אח"כ כשיוכל לחול

בקידושין- המקדש לאחר שיתגייר או ישתחרר, הוא או היא, המקדש אחר שימות בעלה או אחותה או אחרי חליצה, אינה מקודשת. וכן הדין במקדש בת חבירו לאחר שתיוולד.

בתרומה- אין תורמים מתלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה. ואם אמר שתחול התרומה כשיתלשו (התרומה או שאר הפירות) לריו"ח חלה התרומה כיון שבידו לתולשם, ושאני ממתני' במקדש לאחר שיתגייר, שגירות לא נחשבת בידו שהרי צריך שלשה. ותניא כוותיה דריו"ח.

תמצית מסכת קידושין

ואם באו שניים וכל אחד אמר שהוא קידש אותה, או ששניהם יתנו גט להתירה לאחרים, או שאחד יתן גט והשני יכנוס, ודין זה ניחא גם לרב משום שכיון שיש אחר הטוען שהוא קידש אירתותי מירתת שמא יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא, ושכנגדו ירא לכונסה ולכן נתן גט.

אשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי ובא אחד ואמר אני קידשתיה לכו"ע אינו נאמן לכנוס, מפני שהיא מחפה עליו ותכחיש כל בהא לומר עוד אני קידשתיה. ואם נבעלה לכו"ע אינה חייבת סקילה, כיון שהתורה לא האמינה לבת אלא רק לגבי עצמה דשויא לנפשה חתיכה דאיסורא.

ס"ד. אב נאמן לומר שקידש את בתו, או שקידשה וגירשה שקיבל את גיטה, והיא פסולה לכהונה, ודווקא כשהבת קטנה אבל אם היא גדולה כשאמר זאת אינו נאמן ומוותרת לכהן, וכן אין האב נאמן לומר נשבת ופדיתיה לפוסלה לכהונה משום ספק זונה, אף שהיא קטנה.

טעם הנאמנות הוא דרחמנא הימניה דכתיב "את ביתי נתתי לאיש הזה", כשאמר "לאיש" הרי אסר את ביתו על הכל, וכשאמר "הזה" הרי התיר אותה לאיש זה, ואיירי בקטנה או נערה, אבל בבוגרת לא מישתעי קרא. ואין הנאמנות מדין "בידו" דאין בידו לגרשה, וגם לקדשה תלוי ברצון הבעל.

להו"א נאמנות האב היא מדין "בידו" דמה לו לשקר שהרי הוא יכול לקדשה לאחר ולקבל גיטה ולפוסלה, והא דאין בידו לאוסרה לכהונה, צ"ל דס"ל כרבי דוסתאי בן יהודה שאם נישאת לחלל אינה נפסלת לכהונה, דבנות ישראל מקוה טהרה לחללים וכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו (וא"ת הרי בידו לקדשה ולגרשה, י"ל דאינה נפסלת אלא מכהונה ולא מתרומה, והשבויה פסולה אף לתרומה), וס"ל כר"ע שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, ולכן אינו יכול להשיאה לממזר, וס"ל כרבי ישבב שגם בחייבי עשה כגון מצרי ואדומי אין קידושין תופסים, (ודלא כרבי סימאי דס"ל שבאלמנה לכה"ג לא הוי ממזר לר"ע). והגמ' שואלת שגם לרבי ישבב י"ל שלא בא אלא לאפוקי מר' סימאי, וא"כ הרי בידו להשיאה לחייבי עשה.

שו"פ, דס"ל ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, והא דמצינו שמקודשת בשכר שהרכיבה על החמור וכדו' היינו למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף.

ס"ג: המקדש ע"מ שירצה אבא מקודשת אם רצה, והיינו ע"מ שיאמר אין, ואם קידש ע"מ שלא ימחה אבא ומת האב מקודשת, ואם מת הבן מלמדים את האב לומר שאינו רוצה. ועדיף להעמיד את המשנה בב' מקרים ולא בב' תנאים. ולרב יוסף בר אמי ע"מ שירצה אבא היינו ע"מ שלא ימחה מכאן ועד ל' יום.

נאמנות האב על ביתו

אב שאמר קידשתי את ביתי ואיני יודע למי הבת אסורה, ואם נבעלה לרב אסי חייבת סקילה כדין נערה המאורסה מפני שהתורה האמינה לאב לכל העניינים דכתיב "את ביתי נתתי לאיש הזה". ולרב רוב חסדא אינה חייבת סקילה, דלא האמינה תורה לאב אלא לאיסורא ולא לקטלא, (וכן אב המעיד שבנו הוא בן ט' ויום אחד וביאתו ביאה או שבתו בת ג' שנה ויום אחד וביאתה ביאה, נאמן לקרבן בשוגג אבל לא למלקות ולעונשים אף שאם יש עדים הבא עליה חייב מיתה במזיד, וכן איתא בברייתא שאב המעיד על בנו או בתו שהם גדולים שבגיל י"ב וי"ג נדרן נדר והקדשם הקדש, ואם הביאו ב' שערות הרי הם גדולים לכל דבר (ולפני גיל זה אף שהביאו ב' שערות חוששים שזה שומא ואין נענשים על שום עבירה) נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות ולערכין, אבל לא למלקות ולעונשים).

ואם בא אחד ואמר אני קידשתיה לרב נאמן לענין להתירה ע"י גט דאין אדם חוטא ולא לו שאינו נהנה מזה, וסומכים עליו שהוא קידשה וגיטו גט, אבל אסור לכנוס דשמא יצרו תוקפו. ולרב אסי מותר אף לכנוס דמירתת לשקר שמא יכחישו האב, ותניא כוותיה דרב אסי, עוד תניא שאם כנס ובא אחד ואמר אני קידשתיה לא כל הימנו לאוסרה עליו.

תמצית מסכת קידושין

כוונתו לגדולה שבגדולות, ולרבי יוסי כולם מותרות חוץ מהגדולה שבגדולות, מפני שאין האדם מכניס עצמו לספק, וכן נחלקו ר"מ ורבי יוסי במקדש בתו הקטנה, וצריכא (דקטנה י"ל שאינה נקראת אלא הכי קטנה, אבל גדולה נקראת כל מי שהיא גדולה יותר מאחרת מפני שהוא שבח לאדם לקרות לבתו גדולה).

והמחלוקת שמצינו לגבי הנודר עד פני פסח מוחלפת שם השיטה ולר"מ אסור עד שיצא הפסח ולרבי יוסי אסור עד שיגיע פסח, (ואם אמר עד הפסח אסור עד שיגיע, ואם אמר עד שיהא אסור עד שיצא כיון שאמר לישנא יתירא). וכן מצינו לגבי הנודר עד דבר שזמנו קבוע כגון פסח ויו"ט, (למעוטי קציר ובציר שלכו"ע לא נתכוון אלא לתחילתו), שלר"מ אסור עד שיצא ולרבי יוסי עד שיגיע.

ואם יש לאדם זה אשה אחת סובר אב"י שלכו"ע כוונתו לגדולה ביותר או לקטנה ביותר, ולאמצעית הוא קורא בשמה, ולפי זה איירי מתני' שאין אמצעית בקטנות, שאם יש אמצעית היא מותרת, אבל האמצעית שבגדולות אסורה. ולפי זה המחלוקת לגבי פסח הוא מחלוקת בביאור לשון בני אדם והאיסור הוא משום דפני היינו שיהא הפסח פנוי ועובר.

ס"ה. נאמנות האדם לאסור את עצמו או את אחרים- האומר לאשה קידשתין והיא מכחישה, או שאומרת שקידש את ביתה, או שהיא אומרת שקידשה והוא מכחיש, או שהוא אומר שקידש את ביתה, אין אחד מהם נאמן לאסור את חברו, ואפי' האשה שאוסרת את עצמה על כל העולם אינה נאמנת לאוסרו, וכן אינה נאמנת לאסור ביתה אפי' מדרבנן ומותר בקרובות הקטנה, אבל הוא עצמו אסור כפי מה שאמר דשו"א אנפשיה חתיכא דאיסורא.

ואם האשה אמרה קידשתני והוא מכחיש מבקשים ממנו לתת לה גט כדי להתירה, אע"פ שהוא אוסר עצמו בקרובותיה, ואם נתן גט מעצמו כופין אותו לתת כתובה דגלי דעתיה דקדשה, וארוסה יש לה כתובה.

נאמנות הבעל לענין חיוב אשתו ביבום

במתני' מבואר שבעל נאמן לומר בשעת מיתתו שיש לו בנים ואין אשתו זקוקה ליבום, ואינו נאמן לומר שיש לו אחים.

והנה לכאור' מתני' כשיטת רבי דס"ל שנאמן להתיר ואין נאמן לאסור כלומר שנאמן במה שאמר בשעת קידושין ולא במה שאמר בשעת מיתה, (באופן שסותר את מה שאמר בשעת נישואין אמנם הקידושין לא היו על תנאי זה), אבל שיטת רבי נתן שנאמן אף לאסור.

רבא מבאר שאם חוזר בו נאמן לאסור שלא רוצה שיהיה העוון מחמתו, ואם אינו חוזר בו אינו נאמן דלצעורה קא מיכוון.

אב"י ס"ל דאם נאמן כשחוזר בו, כ"ש שנאמן כשאינו חוזר בו, ועל כן מפרש אב"י שאם אינו מוחזק באחים ולא בבנים, אינו נאמן לאוסרה, אבל אם מוחזק באחים ולא בבנים חזקה בעלמא בלא עדים, לרבי נאמן שהרי יכול לפוטרה מיבם ע"י גט שיתן סמוך למיתתו, ונאמנות מה לי לשקר היא כעדים, ולרבי נתן אינו נאמן דמה לי לשקר זה כחזקה, ואין החזקה עוקרת לגמרי חזקתה שהיא חייבת יבום ומ"מ אם אינו חוזר בו מותרת.

מקדש ביתו ולא פירש איזה בת קידש

ס"ד: המקדש את ביתו בסתמא ולא פירש איזה אין הבוגרת בכלל ומותרת לכל אדם בלא גט. ואם יש כמה קטנות למ"ד קידושין שאין מסורים לביאה הווי קידושין כל הקטנות בכלל, ולמ"ד לא הווי קידושין אין הקטנה מקודשת כיון שהיא אסורה מדין ספק אחות אשה, ואיירי מתני' כשיש שם רק קטנה אחת ומותר בקטנה (ובוגרות היינו בוגרות דעלמא), ואיירי כשהגדולה עשתה את אביה שליח לקדש, ואף היכא שאמרה לו שכסף קידושיה שלו תולים שקידש את הקטנה, משום שהיא מצוה המוטלת עליו, דכתיב "ואת בנותיכם תנו לאנשים".

ואם יש לו ב' כיתי בנות משתי נשים שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה ואמר קידשתי את ביתי הגדולה ואינו יודע איזה, לר"מ כולם אסורות חוץ מהקטנה שבקטנות, מפני שהאדם מכניס עצמו לספק שיצטרך לשאול לחכמים, אלא

תמצית מסכת קידושין

בדיני ממונות א"צ עדים לקיומא (לחלוקת נכסי שותפין כשלא חוזרים בהם ומכחישים את טענת השני) דלא איברו סהדי אלא לשקרי המכחישים וטוענים שלא כך היה.

אמר לו עד אחד... והלה שותק-

אמר לו ע"א **אכלת חלב** בשוגג ואתה חייב קרבן, והלה שותק נאמן העד וכשר הקרבן, והא דכתיב "או הודע" ולא שיודיעוהו אחרים היינו כשהוא מכחיש, ואם הוא אומר לא אכלתי פטור.

אמר לו ע"א **נטמאו טהרותיך** והלה שותק נאמן העד, ואם אומר לא נטמאו טהור.

ס"ו. אמר לו ע"א **שורך נרבע** ואסור להקרבה והלה שותק נאמן העד, אבל לענין סקילה צריך ב' עדים, וכן הבעלים נאמן לומר ששורו נרבע או שהמית. וצריכא.

אמר לו ע"א **אשתך זינתה** והלה שותק, לאביי נאמן, ולרבא אינו נאמן דאין דבר שבערוה פחות משניים, (ונחלקו בכוננת שמואל "אי מהימן עלך זיל אפקה" אם כוונתו שהעד נאמן ואינו גזלן, או שכוונתו שהעד נאמן עלך כשניים).

מעשה בינאי המלך שהיה מהכהנים של בית חשמונאי שכבש ס' כרכים גדולים וכו' הקים להם בציץ שבין עיניו, ואמר לו זקן אחד די לך בכתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן, שהיו אומרים שאמו נשבת במודיעים ושבויה פסולה לכהונה ונשאה אביו והוא חלל, ויבוקש הדבר ולא נמצא, ואמר לו אלעזר בן פועירה שיהרגם ותורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה יבוא וילמוד, (ונזרקה בו אסיקורסות שהרי תורה שבעל פה מה שהא עליה), ויהגרו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם, עד שבא שמעון בן שטח שהרי אחי אשתו והיא החביאתו והחזיר עטרה ליושנה.

הגמ' מבארת שהיה ע"א שנשבת אמו, והכחישוהו ב' עדים, ומבואר שאם לא היו מכחישים היה נאמן, ולרבא היו ב' עדים והיו ב' אחרים שהזימו אותם ולכן לא היו הראשונים נאמנים, או שהכניסו שפחה כנענית במקומה לפני שנתייחדה עם השובים בלא עדים. אבל אם היו תרי ותרי אין סומכים על המתירים יותר מעל

עד אחד

בקידושין - המקדש בעד אחד לרב יהודה אין חוששין לקידושיו, ואם שניהם מודים לדברי העד לרב יהודה לא היה ברור מה הדין בכזה אופן, אם החסרון הוא משום שאינו נאמן והם האמינוהו, או שהחסרון בע"א הוא שאין קידושין חלים בלא עדים, דיליף דבר דבר ממון, וא"כ אף שהם מודים אינה מקודשת. ולרב ושמואל גם בזה אין חוששין לקידושיו, וכן הורו בבי דינא רבה (י"מ ב"ד של רב וי"מ ב"ד של רב).

ומסקנת הסוגיא לרב כהנא המקדש בע"א אין חוששים לקידושיו, דיליף דבר דבר מממון, ומ"מ אין כאן דין הודאת בע"ד כמאה עדים, כיון שהוא חב לאחרים שהקרובים נאסרים, ולרב פפא חוששים לקידושיו. והיכא שאין אפי' ע"א אינה מקודשת, דע"א מועיל לחייב שבועה בדיני ממונות, ולהכי י"ל שמועיל גם לקיום הקידושין היכא ששניהם מודים.

ממתני' דקתני האומר לאשה קידשתך וכו' אין ראייה שהמקדש בע"א חוששין לקידושיו, די"ל דאיירי באמר קידשתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדה"י והוא נאמן לאסור את עצמו.

המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי אפי' לאחר זמן לב"ה צריכה גט שני ולב"ש א"צ גט שני, ואם נתגרשה מן האירוסין מודים ב"ה שא"צ גט שני מפני שאין ליבו גס בה. הגמ' מבארת דלא איירי בעד אחד ונחלקו אם חוששים לקידושין בע"א ואיירי כששניהם מודים, אלא איירי שהיו עדים על היחוד, ומחלוקתם היא אם אומרים "הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה" כיון שליבו גס בה, או לא, ומן האירוסין שאין ליבו גס בה, ודאי שאין כאן עידי ביאה.

ס"ה: שניים שבאו ממדה"י ויש עמהם אשה

וחבילה וכל אחד טוען שהאשה שלו והשני הוא עבדו והחבילה שלו, והאשה טוענת ששניהם הם עבדיה והחבילה שלה, צריכים שניהם לתת לה גט, וגובה את כתובתה מהחבילה. הגמ' מבארת דלא איירי בעד אחד וצריכה גט כדי להתירה לינשא, וגובה כתובתה מן החבילה ממ"נ, והמותר בספק עד שיבוא אליה, שהרי ע"א בהכחשה אינו נאמן, אלא מותרת לעלמא בלא גט, ואם רוצה לגבות כתובתה מהחבילה צריכה ב' גיטין שיתנו לה הם מעצמם, אבל בלא זה תהא החבילה מונחת עד שיבוא אליה, ואשמועינן כר"מ דס"ל שמתלטלין משתעבדים לכתובה.

תמצית מסכת קידושין

ס"ז. גר שנשא ממזרת הולד ממזר, לרבי יוסי
גר מותר בממזרת דקה גרים לא איקרי קהל, ולר"י
גר אסור בממזרת.

חלל שנשא בת ישראל הולד הולך אחר הזכר,
ולרבי דוסתאי בן ר"י הולד כשר.

ישראל שנשא חללה הולד הולך אחר הזכר.

מצרי שני שנשא מצרית ראשונה שאביו והיא
התגיירו לרבה בר בר חנה בנה שלישי ומותר
בישראלית דכתיב "דור שלישי יבוא להם" אבל ישראל
שנשא מצרית או מצרי שנשא ישראל הולכים אחר
הפסול, ולרב דימי בנה שני דכתיב "אשר יולדו"
דבתר אימיה המולידה שדינן ליה.

ס"ז: באומות הולכים אחר הזכר שאם אחד
מן האומות שאינם מארץ ישראל שאמר הכתוב
עליהם "לא תחיה כל נשמה" בא על הכנענית ושאר
עמים שבא"י קרויים ע"ש הכנענים והוליד בן מותר
לקנותו בעבד, אבל אם כנעני בא על אחת מן
האומות והוליד בן אסור לקנותו בעבד.

בגרים הולכים אחר הפגום שבשניהם והיינו
עמוני שנשא מצרית, שאם הוא זכר דינו כעמוני
שאסור לעולם, ואם היא נקיבה דינה כמצרית
שאסורה ג' דורות, אבל עמונית מותרת מיד.

מתי תופסים קידושין

אין קידושין תופסין בחייבי כריתות דכתיב
"והיתה לאיש אחר" לאחרים ולא לקרובים.
הגמ' אומרת שאין ללמוד מפסוק זה אלא
אחות אשה שלא תופס בה קידושין, ואף
שאפשר ללמוד שאר עריות מאחות אשה, מ"מ
אשת אח א"א ללמוד שכן יש לה התר במקום
מצוה יבום, וכן א"א ללמוד אשת איש שכן יש
לה התר בחיי אוסרה ע"י גט, ועל כן לומדים
מהקישא דרבי יונה דכתיב "כל אשר יעשה
מכל התועבות האלה ונכרתו", ואמנם בנדה
תפסי קידושין ואין הולד ממזר דכתיב "ותהי
נדתה עליו" שאפי' בשעת נדתה תהא בה הויה,
ולומדים שאר עריות מאחות אשה ולא מנדה
דקולא וחומרא לחומרא מקשינן לעשות את הולד
ממזר, שהממזרות תלויה בקידושין.

ס"ח. רב אחא בר יעקב לומד חייבי מיתות
וחייבי כריתות בק"ו מיבמה שהיא בלאו ולא

האוסרים ואף שהאשה בחזקת כשרות, מ"מ היא לא
באה לפנינו, ולבן אין חזקת כשרות.

ס"ו: מקוה שהיתה בחזקת שלימה ומדדו אותה
ונמצאת חסירה, ר"ט סבר שהטהרות שנעשו על
גבה טהורות, מפני שהמקוה בחזקת שלימה והשתא
הוא דחסי, ור"ע אמר שהאדם בחזקת טמא ואין
לטהרו מספק, ור"ט רצה לדמות לעובד ע"ג המזבח
ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו
כשרה, (דכתיב "והיתה לו ולזרעו אחריו" וי"א
מדכתיב "ברך ד' חילו", וי"א מדכתיב "הכהן אשר
יהיה בימים ההם"), ור"ע אמר לו שזה דומה לנודע
שהוא בעל מום שעבודתו פסולה אפי' היה שוגג
(דכתיב "את בריתי שלום" והו' קטיעא לומר שיהיה
שלם), דמקוה פסולו ביחיד דעד אחד נאמן באיסורים
ובעל מום פסולו ביחיד כדלהלן, משא"כ בן גרושה
ובן חלוצה פסולם בשניים, ועוד דמקוה ובעל מום
פסולם בגופם, משא"כ בן גרושה ובן חלוצה פסולם
מאחרים מחמת אמו, והודה ר"ט לר"ע.

רבא רוצה להוכיח כדבריו מהא דתני "פסולו
ביחיד", דודאי איירי בדשתיק, דאי מכחיש אינו
נאמן, ועל זה אמר שבן גרושה וחלוצה צריך
שניים. ואביי מבאר דאיירי במכחיש, ומ"מ
נאמן משום דאפשר לברר, וזה הכונה פסולו
בגופו וכן מקוה חסרונו לפנינו.

אחרי מי מתייחס הולד

יש קידושין ואין עבירה שהקידושין תופסים
ומותרים הולד הולך אחר הזכר, כגון כהנת לוויה
וישראלית שנישאו לכהן לוי וישראל, ולענין
כהונה ולוויה הולכים אחר האב דכתיב "למשפחותם לבית
אבותם".

יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר
הפגום משניהם, כגון אלמנה לכה"ג גרושה
וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת
ישראל לממזר ולנתין דס"ל קידושין תופסים בחייבי
לאוין.

אשה שלא תופסים בה קידושין דווקא
בבעל זה הולד ממזר, כגון הבא על אחת מכל
העריות שבתורה חייבי כריתות.

אשה שלא שייך בה תפיסת קידושין כלל
הולד כמותה, כגון ולד שפחה הוי עבד ואם שחררו
הבעלים הוא כשר ונכרית הולד נכרי ואם נתגייר הוי גר
כשר.

תמצית מסכת קידושין

בגט שחרור זה וולדך עבד, הולד משוחרר כמותה (כריה"ג, ולרבנן דבריו קיימים).

אם יכולים ממזרים לטהר

ס"ט. לר"ט יכולים הממזרים לטהר מפסול זרעם ע"י שישא שפחה שאז הולד יהיה עבד ולא ממזר, ואם ישחררו האדון יהיה בן חורין ומותר בישראלית.

הגמ' מוכיחה שדברי ר"ט הם לכתחילה ו"לא יהיה קדש" דאיירי בשפחה שהרי היא כבהמה, שביאותיה הפקר וקדישות, איירי בישראל ולא בממזר, ממה שאמר רב שמלאי לאושפזיכניה שאם היה מכירו קודם היה מטהר את בנו, וליכא למימר שהיה אומר לו לגנוב כדי שימכרוהו בעבד עברי המותר בשפחה אבל מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, שהרי אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג דמצי למיקרי ביה "עד שנת היובל יעבוד עמך".

אמר חכמים לר"ט טיהרת את הזכרים ולא טיהרת את הנקבות, ואין מועיל שממזרת תינשא לעבד, משום שעבד אין לו חייס דכתיב "עם החמור" עם הדומה לחמור, כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב.

לר"א ממזר שנשא שפחה הולד יהיה ממזר ועבד, דאמר קרא "לו" הלך אחר פסולו.

עשרה יוחסין:

סוגי היוחסין שעלו מבבל ודינם

י' יוחסין עלו מבבל, כהנים לוויים וישראלים חללים גרים ומשוחררים ממזרים נתינים גבעונים שתוקי ואסופי.

שתוקי היינו שמכיר את אמו ולא את אביו. ואבא שאול היה קורא לו בדוקי.

אסופי היינו שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו.

כהנים לוויים וישראלים מותרים לבוא זה בזה, אבל חללה בלאו וגירות ומשוחררת בחזקת זונה.

תפסי בה קידושין דכתיב "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", אבל שאר חייבי לאוין לומדים מאהובה ושנואה דכתיב בהם "כי תהיין", ואין להעמיד בחייבי עשה דאי שתיהן מצריות שתיהן שנואות, ואם אחת מצרית ואחת ישראלית בעינן שתי נשים מעם אחד, ולא איירי בבעולה לכה"ג דלא כתיב תהיין לכהן. ור"ע מעמיד פסוק זה באלמנה לכה"ג, ולרבי ישבב אי ס"ל שבחייבי עשה קידושין תופסים איירי כי תהיין בחייבי עשה, ואי אף בחייבי עשה אין קידושין תופסים איירי בבעולה לכה"ג דהוי עשה דכתיב "כי אם בתולה מעמיו יקח אשה" (ואינה זונה דפנויה לא נעשית זונה שאין זונה אלא גיור ומשוחררת ושנבעלה בעילת איסור לפסול לה) שקידושין תופסים כיון דהוי לאו שאינו שוה בכל אלא רק בכה"ג, ואף דלא כתיב תהיין לכהן, בע"כ יש לדחוק ולהעמיד בזה.

שפחה כנענית לא תופס בה קידושין דכתיב "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור, וולדה כמותה דכתיב "האשה וילדיה תהיה לאדוניה".

ס"ח: נכרית לא תופס בה קידושין דכתיב "לא תתחתן בהם", וולדה כמותה דכתיב "כי יסיר את בנך מאחרי" והיינו שדווקא בן ישראלית ונכרי קרוי בנך, אבל בן ישראל ונכרית אינו קרוי בנך אלא בנה דלא כתיב "כי תסיר" ומדלא קפיד קרא ש"מ אינו קרוי בנך, (ואמנם עכו"ם ועבד הבא על ישראל אין הכרח שהוא ממזר כשאר הנולדים ממקום דלא תפסי קידושין אלא י"ל שהוא פסול כמו הנולדים מחייבי לאוין או עשה). ואף שפסוק זה איירי בז' אומות, לר"ש דדריש טעמא דקרא ומתיר לקחת משכון מאלמנה עשירה, וא"כ לא איצטריך כי יסיר ולכן לומדים שאר אומות מ"כי יסיר את בנך" לרבות כל המסירים.

ולרבנן דלא דרשי טעמא דקרא ובעינן כי יסיר למעט שאר אומות שאין אדוקין בעבודת כוכבים כמותם אלא מנהג אבותיהם בידיהם לומדים מ"ואחרי כן תבוא אליה ובעלתה" שלפני כן לא תפסי בה קידושין, וולדה כמותה מדכתיב "כי תהיין לאיש וילדו לו" דהיכא דאין קרוי כי תהיין לא קרינן וילדו לו, ולומדים מזה גם שפחה, ומ"האשה וילדיה תהיה לאדוניה" לומדים שהאומר לשפחתו המעוברת הרי את בת חורין

תמצית מסכת קידושין

תרומת פירות וירק, אבל לא בתרומת דגן תירוש ויצהר, ואין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין.

ע. כל הנושא אשה שאינה הוגנת הפסולה לו מעלה עליו הכתוב כאילו חרש את כל העולם וזרעו מלח. ואליהו כותב והקב"ה חותם אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו ואליהו כופתו והקב"ה רוצעו.

כל הנושא אשה לשום ממון הוין לו בנים שאינם מהוגנים, וממונו נכסי מילוג וממונה נכסי צאן ברזל יאבד בתוך חודש.

כל הפוסל פסול והיינו המגדף תמיד את המשפחות הוא עצמו פסול, ואינו מדבר בשבחא לעולם, ובמומו פוסל. רב יהודה נידה מי שהיה רגיל לקרות לאנשים עבדים, והכריז עליו שהוא עבד, וזימן רב נחמן את רב יהודה לדין, ואמר לו רב הונא שאינו מחויב ללכת אבל ילך מפני כבוד בית הנשיא, וכשראה רב נחמן שהוא אדם גדול שאלו למה בא, והראה לו רב יהודה את שטר ההזמנה, ואמר רב יהודה שנידהו מפני שציער שלוהא דרבנן, ושאלו רב נחמן למה הכריז עליו שהוא עבד שהרי כל הפוסל במומו פוסל אינו אומר שיש להכריז על כך, ולבסוף אמר אותו אדם שהוא מבית חשמונאי, ואמר רב יהודה בשם שמואל שכל דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבד הוא, ואמר לו רב נחמן שאין פוסקים הלכה על פי הוראה שנאמרה רק כשהמעשה נגע לאותו חכם שמה מחמת מעשה שבא לידו אמר כך, ואמר רב יהודה שרב מתנה הורה כך, ונזדמן לשם רב מתנה אחרי י"ג שנה שלא היה ואמר שבאמת כך אמר, והטעם מפני שלא נשתיירו מהם אלא רביא והיא אמרה שמי שיאמר שהוא מבית חשמונאי הוא עבד שהרג הורדוס את כל זרעם ומלך תחתיהם והיה עבד וקרא בניו על שם חשמונאי ומסתמא לא נשא בנות ישראל, והפילה עצמה ומתה, והכריזו על אותו אדם שהוא עבד, ובאותו יום קרעו כמה כתובות בנהדרעא, ורצו לרוגמו באבנים, ואמר להם שיגלה עוד פסולים של ב' משפחות, וזרקו האבנים לנהר ונסתם הנהר.

כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשית מלאכה בפני שלשה מפני שהוא גנאי ושפלות לדור להיות כפופים לפני מי שאין לו מי שיעשה מלאכתו, אמנם מעקה נמוך מותר לעשות.

כל האומר אתרוגא שלישי רוחו גסה.

אין משתמשים באשה שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים, בין גדולה בין קטנה.

לוויים וישראלים חללים גרים ומשחררים מותרים לבוא זה בזה.

גרים ומשחררים ממזרים ונתינים שתוקי ואסופי מותרים לבוא זה בזה, דקהל גרים לא איקרי קהל, ושתוקי ואסופי הם ספק ממזרים ומותרים בממזרים.

עלית עזרא מבבל לארץ ישראל

בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, דכתיב "וקמת ועלית", וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, דכתיב... ואשר העלה ואשר הביא את בני מארץ צפון ומכל הארצות וכו'.

ס"ט: לרבי אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה כיון שעלו עמו חכמי הדור ולא היה עוד בבבל מי שיתעסק לייחסם, והפריש הפסולים ולקחם עמו, והעולים הכיורם ונזהרו בהם, ובדורות הבאים היו בלשכת הגזית מייחסי כהונה ולווייה. לאביי הפסולים עלו מבבל לא"י מאליהם, ולרבא העולם בע"כ. לל"ק נחלקו אם ניקה עזרא את בבל מפסולים, ולל"ב המחלוקת אם אם רק הפריש את הפסולים ועלו מאליהם, או שהעלם בע"כ.

וגם למ"ד העולם וא"כ ידעו מהם בני א"י, מ"מ בדורות שאח"כ לא ידעו מהם. ולא מצא עזרא לוויים אלא אלו שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ד' על אדמת ניכר, ושאר הלוויים לא עלו לפי שהיו בבבל בשלוה, ובירושלים היו בעוני ובטורה מלאכה ובפחד משום שלא נזהר אלא בהעלאת הפסולים ולא בכשרים.

כל הארצות עיסה לא"י, לפי שהכהנים מצוים בא"י והיו עסוקים לבדוק ביוחסין וא"י עיסה לבלל.

הגמ' מביאה מקורות לכל סוגי היוחסין שהעלה עזרא מבבל.

ומבני הכהנים... אלה בקשו כתבם המתייחשים ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה... אשר לא יאכלו מקודש הקדשים - שלא אכלו אלא תרומה, ואף שמעלין מתרומה ליוחסין ומותר לכהן לישא בת מי שאוכל תרומה בלי לבדוק, לל"ק לא חשש שיעלום כיון דריע חזקתייהו שאין אוכלים בקדשי המקדש, והאכילום אף בתרומה דאורייתא תרומת ארץ ישראל, ולל"ב לא אכלו אלא בתרומה דרבנן

תמצית מסכת קידושין

מידותיו לנטור איבה, שמא ישתמש בו להנקם, וכל היודעו וזהיר בו ומשמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל עוה"ז ועוה"ב.

בבל בחזקת כשרה עד שיודע לך במשפחה שאתה בא להדבק בה במה נפסלה, ושאר ארצות בחזקת פסול עד שיודע לך במה נכשרה וצריך לבדוק, ובא"י לענין להשיאו אשה המוחזק לכשר כשר אבל בסתמא בעי בדיקה, ולענין להוציא אשה מידו המוחזק לפסול פסול אבל בסתמא לא מפקינן.

ע"א: כל ששיחתו בבליית משיאין לו אשה מפני שמחזיקים שהוא מבבל, והאידינא דאיכא רמאי שלומדים בבליית כדי שיחזיקום למיחוסי חיישינן.

זעירי לא רצה לישא בתו של ריו"ח לפי שהיה מבבל.

רב יצחק בריה דרב יהודה לא נשא אשה, ואמר לו עולא שגם אנו איננו יודעים יחוּסנו, ואף אם עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, שמא אנו מאלו המחליפים נשותיהם זה לזה, ועל כן יש לקחת משפחה שתקנית, שזה מורה על היותה מיוחסת.

אם ראית ב' בני אדם או ב' משפחות המתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהם, ואין מניחים אותם להדבק אחד בשני ולכן הטילו משמים מריבה ביניהם.

בבל בריאה, מישון מתה כולם ממזרים גמורים, מדי חולה ורוב חולים לחיים ורובם כשרים, ועלים גוססת ורוב גוססים למיתה ורובם פסולים.

גבולות בבל ליוחסין

לרב עד נהר עזק, ולשמואל עד נהר יונאי. ובדיגלת לרב עד בגדא ואוונא, ולשמואל עד מושכני ומושכני בכלל. ובצדו התחתון של דיגלת עד אפמיא תתאה, ואפמיא העליונה כשרה. ובנהר פרת לרב עד אקרא דתולבנקי, ולשמואל עד גישרא דבי פרת, ולריו"ח עד מעבורת דגיזמא. ורב יוסף לייט על הגבול שאמר רב, י"א דכ"ש על גבולו של שמואל, וי"א שגבולו של רב רחוק יותר, ורק בזמננו העבירו הפרסיים את הגשר.

קול באשה ערוה.

ע: אין שואלים בשלום אשה שמא יהיו רגילים זה בזה ויבואו לידי חיבה, אפי' ע"י בעלה שמרגיל יבה ודעתה אצלו.

ענייני יוחסין

כהן שיש בו עזות מצח י"א שהוא מצאצאי עבדים שנטמעו בהם, וי"א שאין להרהר אחריו דכתיב "ועמך כמריבי כהן".

כשהקב"ה משרה שכינתו אינו משרה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל.

בישראל נאמר והייתי להם לאלוקים ואח"כ והמה יהיו לי לעם שמתוך שאני מקרבם יהיו לי לעם, ובגרים קודם והייתם לי לעם ואח"כ ואנוכי אהיה לכם לאלוקים שרק אם הם מתקרבים מעצמם תחילה מקרבים אותם מן השמים.

קשים גרים לישראל כספחת מפני שאינם זהירים במצוות, ולומדים ממעשיהם.

ע"א: כשהקב"ה מטהר שבטים שמבדיל את הפסולים ומיחסם, שבטו של לוי מטהר תחילה. וי"א שמשפחה שנטמעה נטמעה, ואמנם היתה משפחה שנטמעה וחכמים מוסרים אותה לבניהם ולתלמידיהם פעם אחת בשבוע, וי"א פעמיים בשבוע, ומסתברא כמ"ד פעם אחת בשבוע, דתניא האומר הריני נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה.

בימי רבי ובימי רבי פנחס ביקשו לעשות בבל עיסה לא"י שבני א"י יצטרכו לבדוק אחר בני בבל אם באים לישא מהם אשה, ולא הניחום.

אין שחיטה לעוף מן התורה דכתיב "ושפך את דמו".

שמותיו של הקב"ה - שם בן ד' אותיות, קריאתו וכתבתו ופירושו חכמים מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע וי"א פעמיים בשבוע, ומסתברא כמ"ד פעם אחת בשבוע, דכתיב "זה שמי לעלם". והא דכתיב זה זכרי היינו שאני נכתב ב"ה אבל הקריאה היא בא' ד'. ושם בן י"ב אותיות (לא פירשו לנו) היו מוסרים אותו לכל אדם, משרבו הפריצים המשתמשים בו היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה לברך במקדש, שהיו מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים. ושם בן מ"ב אותיות (לא נמסר לנו) אין מוסרים אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על

תמצית מסכת קידושין

שתוקי ואסופי

שתוקי כשר מדאורייתא, מפני שרוב כשרים אצלה ומיעוט פסולים, ואם הם באו לאשה כל דפריש מרובא פריש, ואם היא הלכה אליהם הוי קבוע, ומ"מ התורה לא אסרה אלא ממזר ודאי ולא ממזר ספק, והטעם שחכמים אסרו שתוקי משום שמעלה עשו ביוחסין.

אסופי כשר מדאורייתא, משום שאשת איש בבעלה תולה, וארוסות או נשים שהלך בעליהם למדה"י הם מיעוטא, ויש גם פנויות או שהליכיהו מחמת רעבון, והוי ספק, והתורה לא אסרה אלא ממזר ודאי ולא ממזר ספק, והטעם שחכמים אסרו אסופי משום שמעלה עשו ביוחסין.

ע"ג: מתי אין בו משום אסופי - מצאו מהול, או שאבריו מתוקנים, או שהוא משוח בשמן או שיש עליו קשר לרפואה או קמיע, או שהוא תלוי על דקל במקום שאין חיה מגיעה לשם, או על זרדתא שאינה סמוכה לעיר, או בבית כנסת הסמוך לעיר ומצויים בו רבים, או בנהר במקום מעבר הספינות, או בצידי רה"ר, אין בו משום אסופי.

כל זמן שהתינוק בשוק אביו ואמו נאמנים לומר שהוא בנם, אבל אם נאסף מן השוק אינם נאמנים כיון שיצא עליו שם אסופי, ובשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנים עליו.

כמה סוגי נאמנויות

ג' נאמנים לאלתר - אסופי כנ"ל, חיה - נאמנת לומר זה יצא ראשון וזה שני, י"א שנאמנת עד שיצאה וחזה, וי"א עד שהחזירה פניה. ופוטרת חברותיה שאם היו ג' נשים במיטה ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות, ואם בדקה אחת מהן כשיעור וסת ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות.

נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתן וזה ממזר, ואם יש ערעור אינה נאמנת, י"מ ערעור של שניים, וי"א אף ערעור של אחד כיון שאין לו חזקת כשרות.

ע"ב. בני בירם מיוחסים כבני בבל.

לרב פפא הגבולות הנ"ל הם נ"מ גם לגבי גט, ולרב יוסף לענין גט הגבול הוא ארבע תניינא דגישרא.

חביל הוא המקום המיוחס בבבל, ושוינא וגוביא המיוחסים בו, ולרבינא אף ציצורא, לרב פפא האידינא התערבו בהם כותאי, ולא היא. שוט מישוט הרי היא מבבל ליוחסין.

חלזון ניהוונד הרי הם כבבל ליוחסין, וי"א שיש בהם פסולים, וכן הדיב וגינזק, וערי מדי שהם חמדן וחברותיה, וי"א ניהוונד וחברותיה מושכי (ולא מושכני שהיא מיוחסת) חוסקי ורומקי. הומניא כל בניה עמונים, מסגריא כולם ממזרים, בבירקא יש ב' אחים שמחליפים נשותיהם, בירתא דסטיא סרו מאחרי המקום שצדו דגים בשבת ונידה אותם רב אחאי ברבי יאשיה והשתמדו. מישון לא חשו בה לא משום עבדות ולא משום ממזרות, אלא שכהנים לא הקפידו בה על הגרושות.

ע"ב: כשמת ר"ע נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רב אשי, ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, וכן עד שלא כתבה שמשו של עלי זרחה נרו של שמואל הרמת.

ויהיה כהנבאי ופלטיהו בן בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול וכו' - י"מ לטובה שהציל את בני הגולה מלהיות עבדים, וי"א לרעה שהיו מתריזים עצמם כלפי מעלה.

שאר ארצות לענין יוחסין - לר"מ רק בבל נקיה מפסולים, ולחכמים כל הארצות בחזקת כשרות.

פסולים לעת"ל - לרבי יוסי ממזרים ונתינים טהורים לעת"ל, ולר"מ לא יהיו טהורים, והלכה כרבי יוסי.

גר בממזרת - לרבי יוסי גר נושא ממזרת, וכן הלכה, ולר"י גר לא ישא ממזרת.

ע"ג. גר ועבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת, דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים.

תמצית מסכת קידושין

חללה שאסור לכהן לישא ביתו ואסורים זה בזה, ומאידיך גר שנשא בת ישראל שכהן מותר לישא בתו ומותרים זה בזה.

רבה בר אבוא מבאר שהמחלוקת במתני' היא אם **ממזר מאחותו וממזר מאשת איש** מותרים זה בזה, או שממזר מאחותו לא נחשב ממזר.

הגמ' שואלת שכבר נחלקו במתני' (יבמות מ"ט). שלר"ע יש ממזר מחייבי לאוין, ולשמעון התימני מחייבי כריתות, וכן הלכה, ולרבי יהושע מחייבי מיתות בי"ד.

רבא מבאר שכוונת מתני' היא שגר **עמוני ומואבי מותרים בממזרת**, ואין הכונה שר"י אוסר, אלא שאע"פ שר"י אוסר גר בממזרת, הכא שאני כיון שאסורים בקהל.

ע"ה. אלו פוסלים אשה בביאתם - גר עמוני מצרי ואדומי, כותי ונתין חלל וממזר, שהם בני ט' ויום אחד, שבאו על כהנת לווייה או ישראלית פסלוה, ולרבי יוסי אין פוסל אלא מי שזרעו פסול, אבל מצרי שני אינו פוסל, ולרשב"ג אם בתו מותרת אלמנתו מותרת, ועל כן גר עמוני ומואבי שבתם כשרה אינם פוסלים בביאתם. ולכו"ע לומדים פסול האשה מכה"ג שפוסל אלמנה, לת"ק מדמים לשם כל שביאתו בעבירה, ולרבי יוסי מדמים כל מי שזרעו פסול, ולרשב"ג מדמים כל מי שכל זרעו פסול.

אלמנת עיסה לרב חסדא פסולה לכהונה לכו"ע, שהרי בתו אסורה לכהונה, ודלא כרבי יהושע וריב"ב שמתירים משום ספק ספיקא שהספק בבעלה והיא באה מכוחו.

אם ספק ממזר מותר בודאי או בספק-

לל"ק לרב הלכה כר"א שאוסר, ואפי' בארוסה שעבירה שרוב פסולים אצלה אסור בממזרת, ושמואל סובר להלכה שמוותר.

לל"ב רב מתיר ולד ארוסה שעבירה בממזרת ושמואל אוסר, ומשתקין אותו מדין כהונה ומנכסי אביו ואפי' תפס.

נאמן בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי, אם מקחו בידו, וקיבל מעות משניהם מאחד מדעתו ומהשני בעל כרחו ואינו זוכר ממי מדעתו וממי בע"כ.

ע"ד. נאמן דיין לומר לזה זיכיתי ולזה חייבתי, והיינו כשבעלי דינים עומדים לפניו, ואיירי כשנקרע שטר זכותם, ודנו אותם בשודא דדייני שא"א לחזור ולדונם.

ג' נאמנים על הבכור חיה לאלתר, אמו כל שבעה, ואביו לעולם, דתניא "יכיר" יכירנו לאחרים, לר"י נאמן אף לומר זה בני בן גרושה או בן חלוצה, ולחכמים אינו נאמן.

בדוקי - אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי, והיינו שבודקין את אמו ואם היא אומרת שנבעלה לכשר נאמנת. והנה לגבי אשה מעוברת לר"ג ור"א האשה נאמנת לומר שהיא מעוברת מאיש פלוני שהוא כשר לכהונה, ולרבי יהושע לא מפיה אנו חיים, למ"ד שלא הכשיר ר"ג אלא בה, בא אבא שאול להכשיר את בתה, ולמ"ד שגם ר"ג מכשיר את בתה בא אבא שאול לומר שגם כאן שרוב פסולים אצלה נאמנת. והלכה כאבא שאול.

כל האסורים לבוא בקהל מותרים לבוא זה בזה, ור"י אוסר, ור"א מתיר ודאן בודאן, ואוסר ודאן בספיקן ודאן בספיקן בספיקן.

ע"ד: רב יהודה מבאר שהכונה שכל האסורים **בכהונה** והיינו גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד, מותרים זה בזה, ודלא כרשב"י שמתיר גיורת פחותה מג' לכהונה.

הגמ' שואלת שכלל זה אינו נכון, שהרי אלמנה גרושה חללה וזונה אסורים בכהונה ואסורים זה בזה, ומאידיך גר מותר בכהנת ואפ"ה אסור בממזרת.

רב נתן בר אושעיא מבאר כוונת המשנה שכל **שכהן אסור לישא ביתו** והיינו גר שנשא גיורת וכראב"י, מותרים זה בזה.

הגמ' שואלת שחלל שנשא בת ישראל שכהן מותר בביתו ואסורים זה בזה, ואי נימא שמוותרים וכו' דוסתי, הרי מצינו חלל שנשא

תמצית מסכת קידושין

יש פסול יש לזה קול, אבל נשים מזכירות מעשי זנות ולא פסולי יוחסין, ולכן צריך לבדוק. והטעם שהאשה לא צריכה לבדוק את יחוסו של האיש, משום שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים.

ע"ו: דין הבדיקות הנ"ל הוא לשיטת ר"מ, אבל לחכמים כל המשפחות בחזקת כשרות. י"א שגם לר"מ א"צ לבדוק אלא כשיש ערער, וי"א שלר"מ צריך לבדוק גם בלא ערער, וכשיש ערער גם לחכמים צריך לבדוק.

אחרי מי א"צ לבדוק-

אין בודקין מן המזבח ולמעלה, משום שאין נותנים לעבוד בלא בדיקה.

ולא מן הדוכן ולמעלה, משום שהיו יושבים שם מייחסי כהונה ולוויה.

ולא מסנהדרין ולמעלה משום שבי"ד צריכים להיות מיוחסים, דכתיב "ונשאו איתך" בדומים לך.

ולא אחר מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים, ודווקא בירושלים, אבל בשאר מקומות לא, דהכל כשרים לדון דיני ממונות ואפ"ל ממזר.

ולא אחרי גבאי צדקה, דכיון שממשכנים על הצדקה אפ"ל בערב שבת, ובאים לידי מריבה, אם היה פסול היה לזה קול. גר אינו ראוי להתמנות לשררה, דכתיב "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך", ואם אמו מישראל כשר.

לרבי יוסי גם אם היה חתום בערכי הישנה של ציפורי א"צ לבדוק אחריו, משום דדייק ומחתמי.

לרבי חנינא בן אנטיגנוס גם מי שהיה מוכתב

בחיילות של בית דוד א"צ לבדוק אחריו, דכתיב "והתייחסם בצבא במלחמה", והטעם שהיו מיוחסים כדי שתהיה זכות אבותם מסייעתם, ואמנם היו עמהם איתי הגיתי וד' מאות ילדים בני יפת תואר בעלי אגרופים שהיו הולכים בראשי גייסות לבעותי עלמא.

פסולי חללות

ע"ז: בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם ואין לה התר לאחר ג' דורות כמצרי ואדומי.

ואב"א כוונת שמואל שאם אמו אומרת שנבעלה לכשר נאמנת, וכו"ג ור"א, ואפ"ל הכא שרוב פסולים אצלה.

כותי בכותית

כותי אסור לישא כותית.

הגמ' מנסה לברר מה טעם האיסור.

ואין לומר שאסרוהו כמו שאסרו גר אחרי י' דורות בממזרת, דשם הטעם משום שחושבים שהוא ישראל גמור, אבל כאן שניהם באותו מצב.

ע"ה: ואין לומר שטעם האיסור משום דס"ל כותים גירי אריות הם, ורבי ישמעאל ס"ל כר"ע דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר, שהרי מוכח מדברי רבי ישמעאל דס"ל שאין הולד ממזר. ואין לומר שרב אלעזר סובר כרבי ישמעאל וכו"ל, שהרי רב אלעזר סובר שאין ממזר אלא מערה שהיא מחייבי כריתות.

הגמ' מבארת שיש ג' שיטות בכותים, לרבי ישמעאל הם גירי אריות ונטמעו בהם כהנים פסולים ולכן פסולם. ולר"ע הם גירי אמת ונטמעו בהם כהנים כשרים, ואסרום מפני שהיו מייבמים ארוסות ולא נשואות (דדרשי "החוצה" אותה שיושבת בחוץ), וס"ל יש ממזר מחייבי לאוין. ור"א סובר שאסרום לפי שאין בקיאים בתורת גיטין וקידושין כמו שאסרו לאכול מצת כותי מטעם זה.

ע"ו: רבה בר אבוה מבאר שאסרום מפני שנתערבו בהם ממזרים, ולרבא עבד נתערב בהם.

כמה צריך לבדוק כשבא לישא אשה

הנושא אשה כהנת צריך לבדוק באמה ואם אביה ואם אבי אביה ואם אבי אמה, ובכל אלו בודק גם אחר אימותיהם. ובלויה וישראלית בודק גם אחר אחר אם אימותיהם. ובברייתא איתא שבדוק ט"ז נשים, ולפי זה כוונת המשנה שבלויה וישראלית מוסיף עוד זוג.

והטעם שא"צ לבדוק אחר הגברים, משום שבזמן מריבה מזכירים את פסולי היוחסין, ואם

תמצית מסכת קידושין

שבא על אחותו שבביאה הראשונה עשאה זונה, אם חזר ובא עליה עשאה חללה.

ע"ח. כה"ג שלקח אלמנה לרב יהודה לוקה שתיים משום "לא יקח" ומשום "לא יחלל", ומ היא גם גרושה לוקה שניים על זה ושניים על זה, אבל גרושה וחלוצה אינו לוקה אלא משום גרושה, דחלוצה אסורה מדרבנן, ואף דכתיב "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" אינו אלא אסמכתא.

מתי עובר הכהן על האיסור - לאב"י כהן שקידש אשה האסורה לו לוקה משום לא יקח, ואם בעל לוקה משום לא יחלל, ולרבא לוקה על שניהם רק כשבעל, ומודה אב"י שבמחזיר גרושתו אינו לוקה אלא כשבעל דכתיב "לקחתה להיות לו לאשה", ומודה רבא שכה"ג שבעל אלמנה לוקה אף בלא קידושין דכתיב "ולא יחלל. ובמחזיר גרושתו אם בעל ולא קידש אינו לוקה לכו"ע, דלא אסרה תורה אלא דרך ליקוחין.

אם בת גר היא חללה

לר"י בת גר כבת חלל, ולומדים דין זה ק"ו מבת חלל זכר וממצרי ראשון מצד השוה, שאינם ברוב קהל והבת פסולה, וס"ל לר"י שלומדים מדין זה שגר פוסל אשה בביאתו.

לראב"י גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הבת כשרה לכהונה, אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, ודין זה הוא גם בעבד משוחרר, ואפי' עד י' דורות. ואם אמו מישראל הוכשר.

לרבי יוסי אף גר שנשא גיורת הבת כשרה לכהונה.

לרשב"י אם התגיירה לפני ג' שנים ויום אחד היא כשרה לכהונה.

ומחלוקתם היא בביאור הפסוק "כי אם בתולות מזרע בית ישראל" מה צריך בשביל להחשיב זרע בית ישראל, לר"י צריך כל הזרע, ולראב"י מספיק מקצת זרע, ולרבי יוסי צריך שיזרעו בישראל, ולרשב"י צריך שיזרעו בתוליה בישראל.

אבל ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה. ולשיטת רבי דוסתאי כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות, כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים, דכתיב "ולא יחלל זרעו בעמיו" שאינו מיחל אלא כששניהם מעם אחד.

אשה האסורה לכהן שנישאת לו גם היא עצמה נפסלת, ק"ו ממה שהזרע מתחלל, ואמנם הוא עצמו לא מתחלל שהרי אינו מתחלל בכל מקום.

איזוהי חללה כל שנולדה מפסול כהונה, אבל מחזיר גרושתו דאסור אף לישראל כשר אין בתו חללה, דכתיב ביה "תועבה היא" היא תועבה ואין בניה תועבין.

כמה פעמים לוקה העובר על

כמה איסורים

הבא על ג' אלמנות או גרושות שונות חייב על כל אחת ואחת.

ואם בא ג"פ על אותה אחת אם התרו בו לפני כל ביאה חייב על כל אחת, ואם לא התרו לפני כל ביאה אינו חייב אלא אחת.

ע"ז: ואם בא על אשה שנתאלמנה או נתגרשה ג' פעמים אינו חייב אלא על אחת.

ואם היתה אלמנה ואח"כ נעשית גרושה ואח"כ נעשית חללה ואח"כ נעשית זונה חייב על כל אחת, אבל אם זינתה ונתחללה ונתגרשה ונתאלמנה אינו חייב אלא אחת. דס"ל להאי תנא דאיסור חל על איסור רק באיסור מוסיף, ואלמנה נאסרה לכה"ג וגרושה אף להדיוט וחללה נפסלה מתרומה זונה נחשב איסור מוסיף הואיל ושם זנות פוסל בישראל.

איסור חל על איסור באיסורי כהונה - כה"ג שבא על אחותו האלמנה אינו באיסור אלמנה. י"א דהיינו דווקא לר"ש הפוסט האוכל נבילה ביוה"כ, וי"א שגם רבנן שמחייבים ביו"כ היינו משום שאיסור חמור חל על איסור קל, אבל איסור קל לא חל על איסור חמור.

ישראל שבא על אחותו לא נעשית חללה דאין חללה אלא מאיסור כהונה בלבד, ואמנם כהן

תמצית מסכת קידושין

תולים שגם בבוקר היתה בוגרת, ולשמואל תולים שרק עכשיו הביאה סימנים.

מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שטבלו בו טמאות למפרע ואפי' ברה"ר, ולר"ש ברה"ר טהורות וברה"י תולין.

חבית יין שהיה מפריש עליה תרומה ולאחר זמן נמצאה חומץ, כל ג' ימים ודאי מכאן ושאר הימים בספק י"מ דג' ימים הראשונים הוי ודאי יין וי"א דג' ימים האחרונים הוי ודאי חומץ. הגמ' אומרת דהיינו לר"ש שבמקוה הוי ספק, אבל לרבנן הוי טבל למפרע.

ולשמואל צריך לחלק דבמקוה יש גם חזקת טומאה וגם הרי חסר לפניך, ובחבית יש גם חזקת טבל וגם הרי חומץ לפניך, והוי **תרתני לריעותא**, אבל בבוגרת יש רק מה שהיא בוגרת לפניך.

ע"ט: הכותב כל נכסיו במתנה וטוען שהיה שכיב מרע והמקבל אומר שהיה בריא, לרבי יעקב הוא מוציא מידם אף בלא להביא ראיה שהיה שכיב מרע, אבל המקבל אינו מוציא מידו בלי ראיה. ולרבי נתן אם עכשיו הוא בריא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע, ואם הוא שכיב מרע עליהם להביא ראיה שהיה בריא. לשיטת רב צ"ל דלרבי יעקב שאני התם דאיכא חזקת ממון. ולשמואל צ"ל דלרבי נתן שאני התם דכו"ע בחזקת בריאים והמוציא מחזקה זו עליו להביא ראיה.

ומה שמצינו מחלוקת בברייתא בקידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר, אם חוששים לקידוש שניהם, או שלא חלו קידושי אביה, י"ל לשמואל דאינו מחלוקת אלא אם היא מכחשתו הרי היא בוגרת, ואם אינה מכחשתו הוי ספק. ואמנם רב ושמואל נחלקו במכחשתו והלכה כרב.

נאמנות הבעל על אשתו ובניו

אם יצא עם אשתו למדה"י וחזר ואומר שזו האשה שיצאה עמו ואלו בניה, והבנים כרוכים אחריה, א"צ להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים. ואם הוא אומר שהאשה מתה ואלו

ע"ח: לרב המנונא הלכה כרבי יוסי, ומיום שחרב בית המקדש נהגו הכהנים סלסול בעצמם כראב"י. ולרב נחמן אם בא לימלך מורים לו כראב"י, אבל אין מוציאין כרבי יוסי.

והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו- י"מ דהיינו ששאר כהנים יקחו אלמנה, ולר"י הכונה שכהנים יקחו אלמנה של מי שבתו כשרה לכהונה, דס"ל שכל שאין אתה נושא בתו אין אתה נושא אלמנתו.

האומר זה בני ממזר אינו נאמן, ואפי' אם האשה ששייך שיהיה קים לה שהוא ממזר ג"כ אומרת שהוא ממזר אינם נאמנים, ואפי' אם הם מעידים על העובר נאמנים, אע"פ שאין לו חזקת כשרות. ולר"י נאמן לומר שהוא ממזר דכתיב "יכיר" שכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה ובן חלוצה, ולרבנן לומדים מ"יכיר" שנאמן לומר זה בני בכור, שאף שבלאו הכי הוא יכול להקנות לבנו פי שניים, מ"מ הרי נכסים שנפלו לו אחרי שאמר זה בני בכור לא היה יכול לתת באותה שעה, ולר"מ שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם צ"ל שהנ"מ היא לגבי נכסים שנפלו לו כשהוא גוסס.

ע"ט. שליח ומשלח שקידשו- השולח שליח לקדש את בתו, או אשה ששלחה שליח לקדשה, חלו הקידושין של מי שקדם לקדש, ואם אינו ידוע שניהם צריכים לתת גט, ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. וצריך התנא להשמיענו ב' האופנים משום שאיש קים ליה ביוחסין, ומאידך אשה דייקא ומינסבא.

חזקה דמעיקרא וחזקה דהשתא

קידש את בתו ונמצאת בוגרת- אב שקידש את בתו בדרך, והיא קידשה את עצמה בעיר, ונמצאת בוגרת, אם היא בתוך ו' חודשי הנערות חלו קידושי אביה, ואם כבר עברו ו' חודשי הנערות חלו קידושיה, שהרי אין בין נערות לבגרות אלא ו' חודשים, ואם קידשה ביומא דמישלם שית, לרב כיון שהיא בוגרת לפנינו

תמצית מסכת קידושין

עיסה בבית ויש שם תרנגולים ומשקין טמאים, ונמצאו נקורים בעיסה, תולין שמא שתי התרנגולים מהמשקין הטמאים, ובעוד המשקה טופח בפיהם ניקרו בעיסה לא אוכלין ולא שורפין, והיינו כשהמשקין צלולים שבבואה של תינוק ניכר בה, אבל משקין עכורים לא.

איסור יחוד

פ: מקור האיסור - דכתיב "כי יסיתך אחיך בן אמר" לומר שבן מתייחד עם אמו, אבל לא עם שאר עריות. (ולפשטיה דקרא נקט בן אמר, לומר שאפי' בן אמו שאינו שונאו שהרי לא מתחלק עמו בירושה אין לציית לו).

יחוד איש אחד עם כמה נשים - אסור לאיש להתייחד גם עם ב' נשים מפני שדעתן קלה ונוחות להתפתות, ולר"ש בזמן שאשתו עמו מותר להתייחד עם ב' נשים ולישן עמהם בפונדקי. וכתבו תוס' שמבואר בע"ז כ"ה. שלרבנן מותר להתייחד עם אשה אחת כשבעלה עמה, וכוונת ר"ש להתיר יחוד עם ב' נשים, ואם אשתו עמו מותר אף לישן עמהם בפונדקי.

יחוד כמה אנשים עם אשה אחת - מותר להתייחד ב' אנשים ואשה אחת מפני שהאחד בוש מחבירו. ואמר רב שדווקא בכשרים (כרבי חנינא בר פפי וחבריו, אבל רב חשש מיחוד כשהלך עם רב יהודה), אבל בפרוצים אסור אפי' בעשרה, וכמו שרואים שי' אנשים גונבים יחד קורה כבדה. הגמ' אומרת שאין ראייה לרב ממה שמצינו שדווקא ב' ת"ח מלווים את הסוטה ובעלה שלא יבוא עליה בדרך שהרי נאסרה עליו, ולא ב' דעלמא, די"ל שצריך ת"ח כדי להתרות בבעל שאם יבוא עליה אין מים בודקים אותה. ובדרך צריך ג' אנשים שמא יצטרך אחד להשתין ונמצא חבירו מתייחד עם הערוה. הגמ' מבארת שאין ראייה ממה שצריך ב' ללוות את הסוטה ובעלה ולא די באחד, די"ל שצריך שניים כדי שיוכלו להעיד עליו.

איסור יחוד בשעת אנינות - ולד שמת קודם גיל ל' יום, נושאים אותו בחיק וא"צ לכבדו ולישא אותו במיטה, ונקבר באשה אחת ושני אנשים וא"צ רבים ללוותו. ולת"ק אסור באיש אחד ושתי נשים משום יחוד, ולאבא שאול מותר אף

בניה, צריך להביא ראייה על הבנים ולא על האשה.

ואם אומר שנשא את האשה במדה"י ואלו בניה, והבנים כרוכים אחריה, צריך להביא ראייה על האשה ולא על הבנים, ואם יש בנים גדולים צריך להביא עליהם ראייה, ואם אומר שמתה ואלו בניה צריך להביא ראייה גם על האשה וגם על הבנים.

ואם נשא ב' נשים צריך להביא ראייה גם על הבנים הקטנים דשמא הם של חברתה והיא גידלתן.

פ: לגבי מה סומכים על מה שהבנים כרוכים אחריה, ועל שאר חזקות -

לר"ל רק לענין קדשי הגבול תרומה, אבל לא ליוחסין להשיא את הבנות לכהנים.

ולריו"ח סומכים על כרוכים אחריה אף ליוחסין, דס"ל לריו"ח שסומכין על החזקות בין לענין מלקות אם הוחזקה נדה בשכנותיה שהיתה מלובשת בגדי נדות ובעלה בא עליה, ובין לענין סקילה ושריפה אם תינוק ותינוקת גדלו בבית בחזקת שהם איש ואשה ואלו בניהם, נסקלים זה על זה אם בא הבן על אמו, ונשרפים זה על זה אם בא האב על בתו.

ולענין לשרוף תרומה על החזקות, לר"ל שורפין ולריו"ח אין שורפין. וכמו שמצינו לגבי תינוק שנמצא ליד עיסה ובצק בידו ובידוע שלקח מהעיסה, וסתם תינוק טמא מפני שמתפח באשפה שיש שם נבילות ושרצים, שלחכמים העיסה טמאה משום שדרכו של תינוק לטפח, דרובא וחזקה רובא עדיף, ואמר ר"ל שאף שורפין את העיסה, ולריו"ח אין שורפין. ושיטת ר"מ דמצרפים מיעוט שאין מטפחין לחזקת העיסה והעיסה טהורה דלר"מ לא בטיל מיעוט לגמרי, דר"מ חייש למיעוט, ולכן מצרפים דבר אחר למיעוט, ורבנן לא חיישי למיעוט. ותניא כוותיה דריו"ח.

ומ"מ אף לרבי יוחנן אם יש בבית שרצים צב הדומה לצפרדע שהוא טמא וצפרדעים שהם טהורים ונמצאו חתיכות בעיסה ואין ידוע אם הם של שרצים או של צפרדעים, אם יש בבית רוב שרצים העיסה טמאה ושורפין, דחזקת הבית להיות שרצים מצויים שם היא חזקה ורובא דאיתא קמון, ואם הרוב צפרדעים טהורה.

תמצית מסכת קידושין

פ"א: פלימו היה רגיל לומר "גירא בעיניה דשטן", הגמ' מביאה מה עשה השטן, ואמר לו השטן שיאמר "רחמנא נגער ביה בשטן".

כוונת עבירה-

רב חייה בר אשי היה מתפלל "הרחמן יצילנו מיצר הרע", ושמעה אשתו ונתקשטה ועברה לפניו וכו', ואע"פ שהוכיחה לו שהיתה זו היא, מ"מ היה מתענה משום שנתכוון לאיסור, עד שמת מאותו עינוי.

אשה שקיבלה נזירות והפר לה בעלה היא לא ידעה, והיתה שותה יין ומטמאה למתים, על זה נאמר "אשה הפרם וד' יסלח לה". ור"ע היה בוכה בקראו פסוק זה, דכ"ש מי שנתכוון לבשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר שצריך כפרה וסליחה. והפסוק "ולא ידע ואשם ונשא עונו" איירי שנתכוון לשומן ועלה בידו חלב שחייב קרבן, וכ"ש שמי שנתכוון לעבירה שצריך כפרה וסליחה.

יחוד עם קרובותיו- מותר לאדם להתייחד עם אמו או בתו, ולרב אסי מותר להתייחד גם עם אחותו, ולדור אף בקביעות עם אמו או בתו דלא תקיף יצריה עליהו. ולשמואל יש בזה מחלוקת תנאים וס"ל כמ"ד שאסור להתייחד עם כל העריות (א"כ יש עדים). וכן מצינו שזוהר ר"מ שלא יתייחד עם בתו, ור"ט נזהר מכלתו. (ולילג עליו תלמיד, ונכשל בחמותו).

שינה עם קרובי במיטה- מותר לאדם לישן עם בתו קטנה בקרוב בשר, וכן בן עם אימו, אבל בהגדילו (לרב אסי תינוקת בת ט' (ויום אחד, וכן להלן) ותינוק מבן י"ב. וי"א תינוקת בת י"ב ותינוק בן י"ג. והיינו דווקא אם הביאה סימנים) כל אחד ישן בכסותו. ואם היא מתביישת לעמוד לפניו ערומה אסור, מפני שיצר אלבשה.

אסור להתייחד עם בהמה. הגמ' מביאה כמה אמוראים שזוהרו בזה והוי חומרא בעלמא, שלא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על בהמה. תוס'.

עם איזה ב' נשים יחד מותר להתייחד- מותר להתייחד עם ב' בימות, או עם ב' צרות, או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת בעלה כיון

באיש אחד ושתי נשים. הגמ' מבארת שאין הכרח שאבא שאול חולק על תנא דמתני', די"ל שדווקא בשעת אנינות מותר, כי תביר יצריה, ולחכמים אסור דאפי' בשעת אנינות יצרו של אדם מתגבר עליו, ואף אי נימא דאין לחוש בשעת אנינות, יש לחוש כההיא עובדא דאפיקתיה שאמא לקחה את בנה כאילו הוא מת כדי לעבור עבירה. רש"י. (וי"מ שכוונת הגמ' לאשה שנתקשתה על מתה יותר מדאי ומתו ז' בניה), ולתוס' אשה באה לקבר בעלה ונבעלה לשומר, ואמרה שיוציאו בעלה מקברו כדי להחליפו באדם התלוי.

מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו- י"מ שאף בשעת אנינותו יצרו מתגבר עליו, וי"מ שאין להתרעם על המאורעות איתו, כיון שאינו גבר על חטאיו.

פ"א. אם אשה נאסרת מחמת יחוד- אין אוסרים אשה מחמת יחוד. לרש"י היינו אשת איש, ולתוס' אין אוסרים פנויה לכהן משום זונה אם אומרת שלא נבעלה, אבל אם מודה שנבעלה אינה נאמנת לומר שהוא כשר (לרבי יהושע בכתובות י"ג).

מלקות על יחוד- מלקים מכת מרדות על היחוד. לרב אשי דווקא בפנויה אבל באשת איש אין מלקים כדי שלא להוציא לעז על בניה שזינתה, ומר זוטרא הלכה אשת איש והכריז שלא זינתה אלא נתייחדה, ורב אשי חשש שיהיה מי שישמע שלקתה ולא ישמע ההכרזה.

מי שיצאה עליו שמועה לא טובה מלקין אותו, מפני שעבר על לאו "לא טובה השמועה".

מתי אין איסור יחוד-

מותר להתייחד עם אשה שבעלה בעיר מפני שחושש מהבעל, אא"כ ליבו גס בה.

ואם יש פתח פתוח לרה"ר מותר להתייחד.

י"א שאם האנשים מבחוץ והנשים מבפנים מותר אין בזה משום יחוד כיון שאין להם דרך לפנים, אבל אם האנשים בפנים והנשים בחוץ אסור שחוששים שאחד יצא לחוץ וייתיחד. ובמתני' תנא איפכא והטעם משום שחוששים שאחד יכנס בלא שירגישו בו, אבל כשיוצא אין איסור, כי חושש שיצא אחר אחריו. ואמר אביי שיש להחמיר בשניהם.

הגמ' מביאה כמה מעשים לבאר גודל יצר התאוה, ומעשים שעשו אמוראים כדי להנצל ממנו.

תמצית מסכת קידושין

שהעושר והנכסים שלו, שההצלחה בכל אומנות תלויה לפי זכותו.

לאבא גוריא איש צדיין לא ילמד את בנו להיות חמר גמל קדר ספן מפני שכשהם לנים בדרך הם לוקטים עצים ופירות, ועוד שנשרים לאדם ומעבירים על תנאם, רועה בהמות שלו, שנותן להם לרעות בשדות אחרים, או חנווני שהוא מלומד באונאה, מפני שזו אומנות ליסטים. ור"י אומר משמו שרוב החמרים רשעים מפני לסטיות, ורוב הגמלים כשרים מפני שיראים מן הסכנה ומשברים ליבם למקום, ורוב הספנים חסידים שהם בפחד יותר מהגמלים, וטוב שברופאים לגיהנום מפני שאינו ירא מן החולי ואינו משבר ליבו למקום, ופעמים שהורג נפשות, ויש בידו לרפא את העני ואינו מרפא, והכשר שבטבחים שותפו של עמלק שיש לו ספק טריפות וחס על ממונו ומאכילם.

רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, מפני שהאדם אוכל משכרה בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, ומשמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה באחריתו, אבל שאר האומניות כשהוא זקן או חולה או בעל יסורים ואינו יכול לעסוק במלאכתו הוא מת ברעב.

רשב"א אומר שכל בעלי החיים שנבראו לצורך האדם מתפרנסים בלי צער, והאדם מתפרנס בצער מפני שהרע את מעשיו.

פ"ב: רבי אומר אין לך אומנות שעוברת מן העולם שאם לא ילמדנה זה ילמדנה אחר, אשרי מי שרואה את הוריו ובניו באומנות מעולה, ואוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. א"א לעולם בלא בשם ובלא בורסקי, אשרי מי שהוא בשם, ואוי לו למי שהוא בורסקי. וכן א"א לעולם בלא זכרים ונקיבות, אשרי מי וכו'.

הדרן עלך מסכת קידושין

ששונאות זו את זו, או עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה שיכולה לספר בשוק, אבל אינה קלה להתפתות.

רב אחא בר יעקב היה בבית חתנו רב חסדא וישן עם בת בתו, ואמר לו רב חסדא שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש, ושאלו רב אחא איך עבר על האיסור לקדש בתו קטנה, ואמר לו רב חסדא שלשמואל אסור להשתמש באשה, וענה לו רב אחא שהכל לשם שמים ואין דעתו לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה, ולעשות נחת רוח לאימה. וכתבו התוס' שעל זה אנו סומכים שאנו משתמשים בנשים.

הרחקה מעריות

פ"ב. ללמד תינוקות - אדם רווק פנוי בלא אשה, (ובתוס' כתבו דהיינו שלא נשא אשה מעולם) או אשה לא יהיו מלמד תינוקות, רווק משום אמותיהם של הילדים שמצויות אצלו להביא התינוקות לבית הספר (אבל לא משום הילדים, דלא נחשדו ישראל על משכב זכור או על הבהמה), ואשה מפני אבותיהם של הילדים. ולר"א גם מי שאין לו אשה ואינה שרויה אצלו לא ילמד תינוקות.

לר"י אין לרווק לרעות בהמה, ולא ישנו ב' רווקים בטלית אחת, ולחכמים מותר מפני שלא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה.

מי שעסקו עם הנשים שאומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו לא יתייחד עם הנשים ואפי' עם הרבה מפני שליבו גס בהן וכולן מחפות עליו, אבל אדם אחר מותר להתחייב עם ג' או ד' נשים. וכל שעסקו עם הנשים כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלים והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן והבורסקי, סורם רע, ואין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול, ולא מפני שהם פסולים אלא מפני שאומנותם זילא. י' דברים נאמרו בגרע וכו'.

אומנות ופרנסה

לר"מ ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה, והיינו מחט של תפירות העשויות תלמים, ואלא יאמר בליבו אין אומנות זו מעשרת אלא יתפלל למי